

UNIVERZITA KARLOVA

HUSITSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

**Postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci
v hmotné nouzi**

**The position of social work in the achievement of benefit help in
material needs**

Diplomová práce

Vedoucí práce:
PhDr. Anna Arnoldová

Autor:
Karolína Aubusová

Praha 2018

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí mé diplomové práce PhDr. Anně Arnoldové za zpětné vazby, její připomínky a za její přístup, bez kterých by tato práce nemohla vzniknout. Velmi jí děkuji za trpělivost, kterou se mnou měla.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci s názvem Postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů a moje práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze dne 11. 07. 2018

Karolína Aubusová

Anotace

Tématem diplomové práce je problematika postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi. Tato problematika je v současné době stále diskutovaným tématem, které si zaslouží pozornost.

V teoretické části se zabývám organizační strukturou Úřadu práce ČR (ÚP ČR) a zastavuji se i u tématu, k jakým změnám došlo v rámci sociální reformy v roce 2012. Snažím se nastínit danou problematiku a také možné směry k jejímu zlepšení.

V praktické části se věnuji zodpovězení hlavní výzkumné otázky „Jak vnímají současné postavení sociální práce sociální pracovníci oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR, v rámci výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi.“ Úkolem práce bylo získat názor sociálních pracovníků na postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi a zmapovat současné postavení sociální práce v oddělení dávek pomoci hmotné nouzi. Pozornost je věnována také tomu, zda sociální pracovníci tuto situaci vnímají stejně a zdali každý sociální pracovník vnímá, že současná podoba sociální práce, směřující ke klientům je dostatečná či nikoli. Jako metoda výzkumu byla zvolena kvantitativní metoda sběru dat.

Z hlediska toho, že jsou sociální pracovníci při výkonu v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, brány většinovou společností jako „neschopné úřednice“, je nutností, aby byla společnost informována o tom, jak je v této oblasti sociální práce potřebná. Sociální pracovníci krajských pobočkách Úřadu práce (KPÚP) mají odborné vysokoškolské vzdělání a rovněž zájem řešit těžké životní situace klientů a nebyť pouze administrativními pracovníky.

Je nutné mít povědomí o oblasti, která se může dotknout každého z nás. V současné době každý člověk může být ohrožen ztrátou zaměstnání, finančních prostředků, zdraví či rozpadem rodiny. Je nutné, aby veřejnost věděla, že na KPÚP nejsou pouze nekvalifikovaní a nepříjemní úředníci, ale především, že tam pracují vstřícní kvalifikovaní lidé, kteří jim chtějí pomoci komplexně řešit jejich tíživou situaci.

Klíčová slova

Úřad práce ČR, organizační struktura ÚP ČR, agenda dávek pomoci v hmotné nouzi, systém dávek pomoci v hmotné nouzi a výkon sociální práce

Annotation

The topic of the diploma thesis is the issue of the status of social work in the performance of the agenda of assistance in material need. This issue is currently an ongoing topic that deserves constant attention.

In the theoretical part I deal with the organizational structure of the Labor Office of the Czech Republic and I also stop on the subject of what changes occurred in the social reform four years ago. I try to outline the issue and possible directions to improve it.

In the practical part I deal with the question how the social workers of the report of material need of the contact office of the Czech Labor Office, Regional Office for the Capital City of Prague, perceive the current status of social work as part of the implementation of the agenda of assistance in material need.

In terms of being a social worker in a bailout program for help in material need, taken by the majority society as "incompetent clerks", it is necessary for the society to be informed about how social work is needed in this area, that social workers are Educated and interested in solving the difficult life situations of clients and not just an administrative worker. The task of the thesis was to gain a view of the social worker on the status of social work on the agenda of assistance in material need and to map the current position of social work in the department of benefits in aid of material need. Attention is also paid to whether social workers perceive this situation in the same way and whether every social worker perceives that the current form of social work towards clients is sufficient or not. A quantitative method of data collection was chosen.

It is necessary to have an awareness of the area that can affect each of us. At present, everyone is at risk of losing their jobs, finances, health, or family breakdown. It is necessary for the public to know that the offices are not just unskilled and uncomfortable officials, but above all, there are skilled and competent people who want to help them deal with their difficult situation.

Keywords

The Labor Office of the Czech Republic, the organizational structure of the Ministry of the Interior, changes in the agenda of assistance in material need, the system of benefits in material need and the performance of social work.

Obsah

Seznam zkratk	8
ÚVOD	9
1. Úřad práce České republiky a jeho struktura	12
1.1. Úřad práce České republiky	12
1.2. Organizační struktura ÚP ČR	13
1.2.1. Generální ředitelství ÚP ČR	13
1.2.2. Krajská pobočka ÚP	15
1.2.3. Kontaktní pracoviště ÚP	17
2. Změny v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi	19
2.1. Sumarizace změn při sociální reformě 2012	19
2.2. Konkrétní změny v systému dávek pomoci v hmotné nouzi	23
3. Systém pomoci v hmotné nouzi	27
3.1. Zákon o pomoci v hmotné nouzi	28
3.2. Zákon o životním a existenčním minimu	30
3.3. Pojem hmotná nouze	33
4. Agenda dávek pomoci v hmotné nouzi	36
4.1. Vymezení pojmů související s dávkami hmotné nouze	37
4.1.1. Osoba, která není v hmotné nouzi	37
4.1.2. Okruh oprávněných osob	39
4.1.3. Společně posuzované osoby	40
4.1.4. Aktuální kalendářní měsíc a rozhodné období	41
4.1.5. Posuzování příjmu pro dávky hmotné nouzi	42
4.1.6. Zvýšení příjmů u dávky příspěvek na živobytí	44
4.1.7. Celkové sociální a majetkové poměry	45
4.1.8. Nezaopatřené dítě	46
4.1.9. Posuzování neodůvodnitelné zátěže pro systém pomoci v hmotné nouzi	47

4.1.10. Veřejná služba.....	48
4.2. Dávky pomoci v hmotné nouzi.....	48
4.2.2. Příspěvek na živobytí.....	49
4.2.2.1. Výše příspěvku na živobytí.....	50
4.2.2.2. Částka živobytí a částka živobytí společně posuzovaných osob	52
4.2.2.3. Situace, ve kterých je možné navýšit částku živobytí	53
4.2.3. Doplatek na bydlení	55
4.2.3.1. Výše doplatku na bydlení	59
4.2.3.2. Odůvodněné náklady na bydlení.....	60
4.2.4. Mimořádná okamžitá pomoc	63
5. Postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.....	69
5.1. Sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.....	71
Praktická část.....	82
1. Výzkum	83
1.1. Cíl výzkum.....	83
1.2. Úkoly	83
1.3. Metody a metodika kvantitativního šetření.....	84
1.4. Výsledky a interpretace	85
1.4.1. Shrnutí zjištěných údajů.....	102
1.5. Shrnutí výzkumu	105
Závěr	106
Shrnutí.....	108
Seznam grafů	109
Literatura.....	110
Přílohy.....	113
Abstrakt.....	122
Abstract.....	122

Seznam zkratk

ČR – česká republika

DNB – doplatek na bydlení

DPHN – dávky pomoci v hmotné nouzi

EM – existenční minimum

ES – evropské společenství

EU – evropská unie

FO – fyzická osoba

KPÚP – krajská pobočka úřadu práce

MOP – mimořádná okamžitá pomoc

MPSV – ministerstvo práce a sociálních věcí ČR

OSPOD – orgán sociálně právní ochrany dítěte

OV – ochranná výchova

OZP – osoby zdravotně postižené

PNB – příspěvek na bydlení

PNP – příspěvek na péči

PNŽ – příspěvek na živobytí

PP – pěstounská péče

SSP – státní sociální podpora

SŠ – sociální šetření

SZSP – standardizovaný záznam sociálního pracovníka

TP – trvalý pobyt

ÚP ČR – Úřad práce České republiky

ÚV – ústavní výchova

ZVOP – zařízení vyžadující okamžitou pomoc

ŽM – životní minimum

ÚVOD

Diplomová práce pojednává o současném postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR. V letošním roce to bude již šestý rok, kdy MPSV ČR započalo velké změny v sociálním dávkovém systému. V letech 2012 a 2013 se stala účinnou tzv. sociální reforma. MPSV ČR spatřovalo v této reformě jako hlavní cíl vytvořit efektivní systém správy veřejných prostředků, které budou určené pro sociální oblast a zabezpečit zjednodušení administrativy a vyplácení dávek (MPSV, 2011). Sociální reforma se zaměřila na tyto oblasti sociálního systému – na systém administrace a distribuce dávek sociální ochrany, oblasti zabezpečení osob v hmotné nouzi, oblasti péče o zdravotně postižené osoby, oblasti zaměstnanosti a oblasti zvýšení kontrolní činnosti při výkonu nelegální práce. I po téměř šesti letech účinnosti tzv. sociální reformy lze tvrdit, že realita má do slibované změny sociálního systému velmi daleko. Je patrné, že sociální systém (v rámci agendy dávek hmotné nouze) není naplňován tak, jak by dle zákona o pomoci v hmotné nouzi a různých metodik MPSV měl být.

Dle MPSV ČR je systém od roku 2006 hmotné nouze koncipován jako „*forma pomoci osobám s nedostatečnými příjmy, motivující tyto osoby k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojení životních potřeb, za předpokladu, že každá osoba, která pracuje, se musí mít lépe než ta, která nepracuje, popřípadě se práci vyhýbá.*“¹ Touto formou by měla ČR bojovat proti sociálnímu vyloučení.

Systém pomoci v hmotné nouzi je zabezpečen právní úpravou č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Tento zákon je nutné aplikovat v praxi i s dalšími předpisy, které se vzájemně ovlivňují, jedná se o zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů a vyhláška č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi. V rámci zákona o pomoci v hmotné nouzi a celkového pojetí agendy dávek pomoci v hmotné nouzi je patrné, že při výkonu této agendy je nutné vykonávat intenzivní sociální práci. Očekává se, že sociální pracovníci poskytnou klientům kvalitní sociální práce, která je především spatřována v sociálním poradenství. V rámci sociální reformy přešel od měsíce ledna 2012 výkon sociální práce z obcí s rozšířenou působností na ÚP ČR. Roli poskytovatele sociální práce převzala jednotlivá Kontaktní pracoviště ÚP ČR a zároveň se měla posílit sociální práce na přenesené působnosti. Od této doby se spolupráce mezi ÚP ČR a jednotlivými obcemi s rozšířenou

¹ MPSV.CZ : Pomoc v hmotné nouzi. [07.03.2018]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/clanek.php?lg=1&id=5>

působností měla kooperovat. Do dnešního dne se oba systémy potýkají s nastavením a realizací sociální práce na obou stranách. Tímto krokem se sociální práce u obou poskytovatelů dostala spíše do pozadí. V rámci reformy se zvýšila administrativní zátěž v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. ÚP ČR společně s MPSV nezabezpečil dostatečné personální zajištění pro tuto agendu a nebyla možnost, jak zvládat a stíhat náročnost administrativy a zároveň poskytovat sociální práci. Ze sociálních pracovníků se staly úřednice, které místo sociální práce, musí stihnout zpracovat a odbavit, co největší počet klientů a dávky jim vyplatit. Na sociální práci tudíž nezbyvá čas.

Do 31. března 2011 byla zabezpečována státní správa v oblasti tzv. nepojistných dávek, tj. zaměstnanosti, pomoci v hmotné nouzi, dávek pro osoby zdravotně postižené, sociálních služeb a dávek státní sociální podpory MPSV ČR a 77 samostatnými úřady práce. Od 1. dubna 2011 nabyt účinností nový zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. Zákon upravuje novou organizační strukturu a zároveň se upravily kompetence v jednotlivých oblastech. Úřad práce ČR je tvořen z generálního ředitelství, krajských poboček a krajské pobočky pro hlavní město Praha. Kontaktní pracoviště jsou součástí krajských poboček. Nadřízeným a řídicím orgánem ÚP ČR je MPSV.

Cílem této práce je tedy odpovědět na otázku: „Jak vnímají současné postavení sociální práce sociální pracovníci referátu hmotné nouze kontaktního pracoviště Úřadu práce České republiky, Krajská pobočka pro hlavní město Praha, v rámci výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi?“

Důvodem pro výběr tohoto tématu byly především osobní dlouholeté zkušenosti s danou problematikou a odborné praxe z období sociální reformy 2012, kdy jsem působila jako sociální pracovníce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. Toto téma je v současnosti stále opomíjené, jelikož si lidé myslí, že „to“ nějak funguje a v žádném případě je nenapadne, že i v této agendě by měla být aktivně poskytována sociální práce. Vzhledem ke zvyšujícímu se počtu žadatelů o dávky v naší společnosti (především nízkopříjmové rodiny, matky samoživitelky, zadlužení lidé, staří lidé, invalidní lidé, osamocení lidé, atd.), bude toto téma čím dál tím více aktuálnější.

Diplomová práce obsahuje dvě části, teoretickou a praktickou. První část práce zahrnuje přehled dosavadních poznatků a teoretickou základnu. Jsou zde vymezeny jednotlivé pojmy jako systém dávek pomoci v hmotné nouzi, organizační struktura ÚP ČR, sociální práce v agendě hmotné nouze, role sociálního pracovníka a výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR, atd.. Druhá část zahrnuje metodologii

diplomové práce, ve které formuluji výzkumný cíl a úkoly, popisuji zvolenou metodu výzkumu, včetně techniky a metody sběru dat. V závěru práce budu analyzovat a interpretovat získané poznatky.

1. Úřad práce České republiky a jeho struktura

Účelem této kapitoly je přiblížit pojem ÚP ČR a jeho strukturu. Dále popisují, jak je ÚP ČR rozdělen a jaká je jeho úloha v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. Od 1. ledna 2012 se stal jednotným výplatním systémem pro tzv. nepojistný sociální dávkový systém v České republice. Do jeho prostředí se přesunulo několik tisíc sociálních pracovníků, aby vykonávali agendu nepojistných sociálních dávek a poskytovali sociální práci při jejich posuzování. Proto považují za důležité uvést v této kapitole současnou strukturu a jeho činnosti.

1.1. Úřad práce České republiky

Úřad práce České republiky byl zřízen s účinností od 1. dubna 2011 zákonem č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, kterým je vymezena jeho působnost. V den účinnosti tohoto zákona úřady práce zřízené podle zákona č. 435/2004 Sb., o zaměstnanosti, ve znění pozdějších předpisů, se považují na kontaktní pracoviště krajských poboček ÚP ČR. Považuje se za správní úřad s celostátní působností. V daném zákoně jsou také upraveny jeho kompetence a organizace.

Dle Matouška je ÚP ČR státním orgánem patřící v České republice do sféry služeb zaměstnanosti. Síť původních úřadů práce vznikla v roce 1990 na úrovni tehdejších okresů. Úřad práce ČR – KPÚP sleduje ve svém regionu vývoj trhu práce a zpracovává koncepci vývoje zaměstnanosti ve svém územním obvodu. Registruje uchazeče o zaměstnání, rozhoduje o přiznání podpory v nezaměstnanosti, její zastavení a odejmutí, poskytuje finanční podporu na zřizování pracovních míst, poskytuje přehledy nabídek pracovních míst, je zde také nápomocen při volbě povolání a při výběru škol, organizuje různé rekvalifikační kurzy, analyzuje vývoj trhu práce. Intenzivněji zaměřuje pozornost na skupinu mladistvých, absolventů škol a osob se zdravotním postižením, neboť tyto skupiny se uplatňují na trhu práce s obtížemi. Úřad práce ČR také podporuje formou státních dotací vznik nových pracovních příležitostí a poskytuje poradenství zaměstnavatelům i občanům v oblasti pracovního práva.²

Dle ustanovení § 4 odst. 1 zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, plní tyto úkoly v oblasti:

- a) zaměstnanosti,

² MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0. str. 238

- b) ochrany zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele,
- c) státní sociální podpory,
- d) dávek pro osoby se zdravotním postižením,
- e) příspěvku na péči,
- f) pomoci v hmotné nouzi,
- g) inspekce poskytování sociálně-právní ochrany,
- h) dávek péčovské péče.³

V rámci celé agendy nepojistných sociálních dávek a oblasti zaměstnanosti rozhoduje ÚP ČR ve správním řízení v I. stupni prostřednictvím svých KPÚP a generálního ředitelství. O odvolání proti ÚP ČR rozhoduje MPSV.

1.2. Organizační struktura ÚP ČR

Od ledna 2012 je ÚP ČR nově organizačně uspořádán. Tyto změny vycházejí ze zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. Na základě těchto změn vzniká jednotný centralizovaný ÚP ČR v čele s generálním ředitelem. Jeho sídlem je hlavní město Praha. Nadřízeným orgánem je MPSV, který mu poskytuje metodickou podporu.⁴

Organizační struktura je řízena vnitřními předpisy, především se jedná o dokument Organizační řád ÚP ČR. Interní předpisy řízení ÚP ČR jsou zajišťovány pomocí provozního řádu, pracovního řádu, spisového a skartačního řádu, směrnicí o oběhu účetních dokladů a podpisového řádu.

ÚP ČR se člení na generální ředitelství, krajské pobočky a pobočku pro hlavní město Praha. Pod krajské pobočky spadají jednotlivá kontaktní pracoviště.

1.2.1. Generální ředitelství ÚP ČR

Sídlo Generálního ředitelství ÚP ČR je v hlavním městě Praha. V jeho čele stojí generální ředitel. Ten je jmenován do funkce i odvoláván z funkce ministrem práce a sociálních věcí.

³ Zákon č. 73/2011 Sb., o úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů. Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052.

⁴ Historie Úřadu práce ČR. <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/historie> [online]. Praha: Generální ředitelství, 2015 [cit. 2018-05-32]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/historie>.

Generální ředitelství působí v několika mnoho oblastech. Mezi hlavní působnost můžeme zařadit funkci kontrolní a řídicí. Generální ředitelství je pověřeno metodickým vedením jednotlivých krajských poboček ÚP ČR a především kontroluje jejich činnost a výkon.

Dle zákona č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů (z. 73/11) je generální ředitelství především zaměřené na tento výčet činností:

- poskytuje a zajišťuje ministerstvu podklady ke zpracování koncepcí a programů státní politiky zaměstnanosti a k řešení stěžejních otázek na trhu práce a stanoviska k opatřením ovlivňujícím státní politiku zaměstnanosti, soustavně sleduje a vyhodnocuje celkovou situaci na trhu práce a přijímá opatření na ovlivnění poptávky a nabídky práce. Úzce spolupracuje se správními úřady, územními samosprávnými celky, orgány sociálního zabezpečení, orgány pomoci v hmotné nouzi, orgány státní zdravotní správy, zaměstnavateli a dalšími subjekty podle zvláštních právních předpisů při tvorbě a realizaci opatření souvisejících s rozvojem trhu práce a se zaměstnaností,⁵
- je subjektem, který přijímá opatření na podporu a dosažení rovného zacházení s muži a ženami, osobami bez ohledu na jejich národnost, rasový nebo etnický původ, osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravě k práci a specializovaným rekvalifikačním kurzům, a přijímá opatření pro zaměstnávání těchto osob,⁶
- je zde vzájemná spolupráce s ministerstvem na rozvíjení mezinárodních vztahů a mezinárodní spolupráci v oblasti zaměstnanosti a lidských zdrojů na úseku trhu práce, včetně spolupráce s Evropskou unií. Další spolupracující organizace jsou zahraniční instituce při plnění závazků v oblasti zaměstnanosti vyplývajících z právních předpisů Evropské unie nebo z mezinárodních smluv a koordinuje činnosti v rámci systému Evropských služeb zaměstnanosti. Zajišťuje poskytování hmotné podpory na vytváření nových pracovních míst a hmotnou podporu rekvalifikace nebo

⁵ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 23.06.2018

⁶ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 24.06.2018

školení nových zaměstnanců v rámci investičních pobídek a zabezpečuje další související programy schválené vládou,⁷

- uděluje a může také odnímat povolení právníkům nebo fyzickým osobám ke zprostředkování zaměstnání a vede evidenci agentur práce; údaje z této evidence předává do centrální evidence vedené ministerstvem. Vykonává převážně kontrolní činnost v rozsahu stanoveném tímto zákonem a zákonem o volném pohybu služeb, včetně ukládání pokut. Zajišťuje zveřejňování, v elektronické podobě způsobem umožňujícím dálkový přístup, písemných materiálů vztahujících se k poskytování prostředků státního rozpočtu na nástroje a opatření aktivní politiky zaměstnanosti, s výjimkou materiálů obsahujících osobní údaje fyzických osob, které nejsou přímými příjemci těchto prostředků. Vytváří školicí a rekvalifikační střediska a pro osoby se zdravotním postižením pracovně rehabilitační střediska a plní další povinnosti vyplývající z tohoto zákona a ze zvláštních právních předpisů. Nadřízenému orgánu poskytuje přehled o změnách údajů v udělených povoleních ke zprostředkování zaměstnání a přehled o pokutách, které byly uloženy právníkům (PO) nebo fyzickým osobám (FO), kterým bylo povoleno ke zprostředkování zaměstnání, za porušení povinností vyplývajících z pracovněprávních předpisů podle § 126 odst. 2 nebo jiného právního předpisu.⁸

1.2.2. Krajská pobočka ÚP

Úřad práce České republiky má krajské pobočky a pobočku pro hlavní město Prahu. Součástí Krajských poboček jsou kontaktní pracoviště, které budu popisovat v následující kapitole. V České republice je 14 Krajských poboček ÚP ČR a jedná se o území, která jsou jasně vymezená ústavním zákonem č. 347/1997 Sb., o vytvoření vyšších územních samosprávních celků a o změně ústavního zákona České národní rady č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavního zákona č. 176/2001. V čele krajské pobočky stojí ředitel.

Mezi jednotlivé Krajské pobočky řadíme tedy: Krajská pobočka pro hlavní město Praha, Středočeský kraj, Karlovarský kraj, Ústecký kraj, Liberecký kraj, Královéhradecký

⁷ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.06.2018

⁸ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.06.2018

kraj, Pardubický kraj, Vysočina, Jihomoravský kraj, Olomoucký kraj, Moravskoslezský kraj a Zlínský kraj.

Dle zákona mezi hlavními činnostmi krajských poboček zahrnujeme níže uvedené. Vzhledem k výčtu v zákoně jsem vybrala jen ty, které nejvíce vystihující činnost krajských poboček týkající se agendy dávek pomoci v hmotné nouzi:

- zpracovává představy vývoje zaměstnanosti ve svém obvodu, různé statistiky, rozborů a vize, intenzivně a pravidelně sleduje a vyhodnocuje situaci na trhu práce a přijímá takové opatření, která ovlivňují poptávku a nabídku práce. Pravidelně zahajuje spolupráci se správními úřady, územními samosprávnými celky, orgány sociálního zabezpečení, orgány pomoci v hmotné nouzi, orgány státní zdravotní správy, zaměstnavateli a dalšími subjekty podle zvláštních právních předpisů při tvorbě a realizaci opatření souvisejících s rozvojem trhu práce a se zaměstnaností,⁹
- ve svém obvodu se snaží přijímat taková opatření, která vedou k podpoře a dosažení k rovnému zacházení s muži a ženami, osobami bez ohledu na jejich národnost, rasový nebo etnický původ, osobami se zdravotním postižením a s dalšími skupinami osob, které mají ztížené postavení na trhu práce, pokud jde o přístup k zaměstnání, rekvalifikaci, přípravě k práci a specializovaným rekvalifikačním kurzům, a přijímá opatření pro zaměstnávání těchto osob. Zabezpečuje a podporuje projekty a opatření související s rozvojem lidských zdrojů v oblasti trhu práce včetně účasti na mezinárodních programech a projektech. Je jediným subjektem, který zprostředkovává zaměstnání uchazečům o zaměstnání a zájemcům o zaměstnání a poskytuje další služby v oblasti zaměstnanosti podle tohoto zákona. Poskytuje fyzickým osobám a zaměstnavatelům služby poradenské, informační a další množství služeb v oblasti zaměstnanosti a pracovněprávních vztahů,¹⁰
- zabezpečuje uplatňování nástrojů aktivní politiky zaměstnanosti podle tohoto zákona, poskytuje příspěvky z prostředků na aktivní politiku zaměstnanosti a vyplácí podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci, také poskytuje ochranu zaměstnancům při platební neschopnosti zaměstnavatele v rámci kraje. Má oprávnění k vydávání povolení pro výkon umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dítěte. Pro účely zaměstnanosti vede evidence volných pracovních míst, evidence zájemců o zaměstnání, evidence uchazečů o zaměstnání, evidence

⁹ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.05.2018

¹⁰ Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.05.2018

osob se zdravotním postižením, evidence cizinců a evidence povolení k výkonu umělecké, kulturní, sportovní nebo reklamní činnosti dětí; tyto údaje předává do centrálních evidencí vedených ministerstvem,¹¹

- poskytuje na žádost orgánu pomoci v hmotné nouzi informace a údaje:
 - o vedení fyzické osoby v evidenci uchazečů o zaměstnání, a i důvodu vyřazení z evidence uchazečů o zaměstnání. Zda je uchazeči o zaměstnání poskytována podpora v nezaměstnanosti nebo podpora při rekvalifikaci a v jaké výši je poskytována. Zdali jde o osobu, která vyžaduje zvýšenou péči při zprostředkování zaměstnání. Poskytuje informace o tom, zdali osoba nastoupila k výkonu krátkodobého zaměstnání, či odmítla nabídku vykonávat krátkodobé zaměstnání zprostředkované krajskou pobočkou Úřadu práce nebo účastnit se v cíleném programu k řešení zaměstnanosti. Jestli bylo u klienta zahájeno řízení o vyřazení uchazeče o zaměstnání z evidence uchazečů o zaměstnání. Dále rozhoduje o tom, zdali uchazeč o zaměstnání vykonává činnost uvedenou v § 25 odst. 3, a údaj o ukončení této činnosti. Poskytuje informace o tom, zdali byl uchazeči o zaměstnání vypracován individuální plán vypracovaný Krajskou pobočkou ÚP ČR.¹²
- vykonává kontrolní činnost a zajišťuje agendu inspekce sociálních služeb, včetně ukládání pokut.¹³

1.2.3. Kontaktní pracoviště ÚP

Pro výkon agendy dávek pomoci v hmotné nouzi je toto pracoviště velmi důležitým prvkem. Generální ředitelství a Krajská pobočka poskytují agendě dávek pomoci v hmotné nouzi pouze teoretickou a metodickou podporu. Na tom, jak budou dávky zpracovány a následně vyplaceny záleží na těchto pracovištích.

Kontaktní pracoviště spadá pod Krajskou pobočku ÚP ČR. Každá krajská pobočka má tolik kontaktních pracoviště jako je správních celků na území kraje. Kontaktní pracoviště působí v níže uvedených oblastech. Jedná se o oblast zaměstnanosti, která se rozlišuje na zprostředkování zaměstnání, evidence uchazečů a zájemců o zaměstnání a oblast podpory

¹¹Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.05.2018

¹²Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.05.2018

¹³Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, In: *Sbírka zákonů, Systém Aspi*, - stav ke dni 22.05.2018

v nezaměstnanosti. Další oblastí je oddělení nepojistných sociálních dávek, pod které spadá dávkový systém. Patří sem oddělení hmotné nouze, oddělení dávek příspěvku na péči (PnP), dávek pro osoby zdravotně postižené (OZP), oddělení státní sociální podpory (SSP) a pěstounské péče (PP).¹⁴

Pokud budeme analyzovat činnost oddělení nepojistných sociálních dávek, tak spočívá především v tom, kdy se ve správním řízení rozhoduje o nároku, či nesplnění podmínek pro nárok na dávky. Dále vede evidence žádostí v informačním systému, zpracovává údaje potřebné pro posouzení nároku, která vedou k rozhodnutí o dávce do informačního systému. Pracovníci ÚP ČR řeší s účastníkem řízení námitky vůči oznámení o dávce, nebo odvolání účastníka proti rozhodnutí o dávce a následně předává svému nadřízenému orgánu MPSV. Rozhoduje o přeplatcích na dávkách a následně provádí exekuce z přiznaných dávek. Také vyřizuje agendu posouzení zdravotního stavu pro účely nepojistných sociálních dávek.¹⁵ Dalším činností, převážně v oblasti oddělení hmotné nouze, se budu věnovat v dalších kapitolách.

¹⁴Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2016: Generální ředitelství Úřadu práce České republiky. Praha: Generální ředitelství Úřadu práce České republiky, 2017, [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/zprocin>

¹⁵ *Tamtéž*

2. Změny v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi

V této kapitole bych se ráda zmínila o cílech a důvodech sociální reformy. Přistoupím zde také k popisu konkrétních změn v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, které sociální reforma přinesla.

2.1. Sumarizace změn při sociální reformě 2012

Cílem této sociální reformy, která byla spuštěna v měsíci lednu 2012, byla snaha MPSV v rámci sjednocení nepojistných sociálních dávek vytvořit jednotný dávkový sociální systém, který by byl zjednodušený v řízení o dávkách, byl by efektivnější, spravedlivější, adresnější a přijatelnější pro klienty, kdy se měla především snížit administrativní zátěž spojená s celkovým řízením o dávku. Dalším cílem bylo také pomoci rodičům s dětmi, zejména pak matkám samoživitelkám, kterým by stát rád pomohl skloubit rodičovskou roli s pracovním prostředím. A v neposlední řadě bylo očekáváno snížení zneužívání dávek a vytvoření takového systému, jenž by umožnil, aby dávky mohli pobírat jen ti, kteří jsou opravdu potřební.¹⁶

Nástroji, jak tuto sociální reformu docílit, byly dle MPSV:

- zavedení jednotného výplatního místa nepojistných sociálních dávek
- snaha snížit počty vyplacených dávek jejich spojením do větších celků
- zavedení efektivního hodnocení příjmů všech žadatelů o dávky¹⁷

Legislativní změny se především dotkly oblastí péče a zabezpečení zdravotně postižených osob, zabezpečení osob v hmotné nouzi, práce a zaměstnanosti a rodinné politiky a péče o děti.

Z uskutečněné sociální reformy můžeme vyzdvihnout především tyto změny (byly vybrány především změny, které se týkaly nepojistných sociálních dávek a také nejzajímavější změny v oblasti zaměstnanosti a dávek pro osoby se zdravotním postižením):

1. V oblasti zaměstnanosti se snížila dávka podpora v nezaměstnanosti, a to klientům, kteří sami podají výpověď nebo ukončí pracovní poměr dohodou. Je zde možnost

¹⁶ Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>

¹⁷ Tisková zpráva: TZ MPSV: Sociální reforma pro zpracování připomínek [online]. MPSV, 2011, str. 3 [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: TZ MPSV: Sociální reforma pro zpracování připomínek.

výjimky jen z vážných důvodů, které jsou jasně definované zákonem, např. ze zdravotní nebo rodinné oblasti.¹⁸

2. Důležitou změnou v přiznávání dávek v oblasti zaměstnanosti je ta, že rozhodné období pro posouzení nároku na dávku podpory v nezaměstnanosti se zkrátilo o jeden rok.¹⁹
3. V sociální reformě se myslelo i na studenty, kteří v rozhodném období pracovali, a dle nového pojetí zákona jim vznikne nárok na podporu v nezaměstnanosti, pokud splní jasně vymezené podmínky dané zákonem.²⁰
4. Pro uchazeče o zaměstnání a pro ty, kteří se chtějí vymanit z pozice uchazeče o zaměstnání, byl dán větší rozměr, a to především v možnosti si vybrat sám rekvalifikační kurz. Kontaktní pracoviště posoudí tento výběr, zdali je vhodný z hlediska zdravotního stavu či uplatnitelnosti na pracovním trhu, a na jeho rozhodnutí je, zdali zvolenou rekvalifikaci uhradí.²¹
5. Další poměrně důležitou změnou v oblasti zaměstnanosti je, že zaměstnavatelé již nejsou povinni hlásit volná pracovní místa. Je na nich, jestli nahlásí nabídku volného místa.²²
6. V sociální reformě se myslelo i na OZP a to tím, že firmy, které zaměstnávají tyto osoby, obdrží více finančních prostředků. Zaměstnavatel, který zaměstnává více než polovinu OZP, dostane od státu 75 % vydaných mzdových nákladů.²³
7. Příspěvkem jsou uhrazovány skutečně vynaložené prostředky na mzdy nebo platy v měsíční výši 75 % skutečně vynaložených prostředků na mzdy nebo platy na zaměstnance v pracovním poměru, který je osobou se zdravotním postižením, včetně pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění, které zaměstnavatel za sebe odvedl z vyměřovacího základu tohoto zaměstnance, nejvýše však 9500 Kč, jde-li o osobu se

¹⁸ Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>.

¹⁹ Tamtéž

²⁰ Tamtéž

²¹ Tamtéž

²² Tamtéž

²³ Tamtéž

zdravotním postižením podle § 67 odst. 2 písm. a) nebo b) (invalidní v I., II., nebo III. stupni), a nejvýše 5000 Kč, jde-li o osobu zdravotně znevýhodněnou.²⁴

8. V oblasti zaměstnanosti také zpřísnily postihy za nelegální práci. Pokuty fyzickým osobám za nelegální práci se zvýšily z deseti tisíc na sto tisíc korun. Také firmám, které poskytují tuto nelegální práci, hrozí pokuta od výše 250 tisíc korun až k deseti milionům. Zároveň tyto firmy mohou přijít o možnosti dosáhnout na veřejné zakázky a státní dotace.²⁵
9. V oblasti sociální reformy nepojistných sociálních dávek se udála nejzásadnější změna, že všechny nepojistné sociální dávky jsou vypláceny ÚP ČR. Jedná se o dávky státní sociální podpory (přídavek na dítě, rodičovský příspěvek, příspěvek na bydlení, porodné, pohřebné), dávky péstounské péče, dávky pomoci v hmotné nouzi (příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení, mimořádná okamžitá pomoc), dávky pro osoby se zdravotním postižením (příspěvek na mobilitu, příspěvek na zvláštní pomůcku, přiznávání průkazů pro osoby se zdravotním postižením) a příspěvek na péči.²⁶
10. Velkou změnou pro oblast dávek státní sociální podpory a pro samotné klienty byl systém, čerpání rodičovského příspěvku. Příjemci dávek si mohou volit výši příspěvku a tím i délku pobírání. Změna může nastat jednou za kalendářní čtvrt rok. Na tuto změnu mají však nárok jen žadatelé, kteří jsou uvedeni v daném zákoně.²⁷
11. Byla sjednocena celková výše rodičovského příspěvku. Výše rodičovského příspěvku je stanovena ve výši 220 tisíc korun na jedno dítě. Rodičovský příspěvek je vyplácen do té doby, dokud není vyčerpán, nejdéle však do čtyř let věku dítěte.²⁸
12. Velká změna nastala pro rodiče, kteří musejí skloubit zaměstnání s péčí o dítě. Rodičům není odejmut rodičovský příspěvek v případě, kdy musejí své dítě starší dvou let umístit do zařízení pro děti. Rodičovský příspěvek mohou také čerpat i

²⁴ Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>.

²⁵ Tamtéž

²⁶ Tamtéž

²⁷ Tamtéž

²⁸ Tamtéž

rodiče dětí mladších dvou let, i když jejich děti navštěvují zařízení pro děti, ale jen v rozsahu do 46 hodin měsíčně.²⁹

13. Je také umožněn souběh rodičovského příspěvku a příspěvku na péči.
14. Zvýšil se příspěvek na bydlení. Ten se nově vypočítává podle normativních nákladů na bydlení. Ty se každoročně zvyšují.
15. K výplatě sociálních dávek se nově měly používat speciální karty. Tzv. karty sociálních systémů (sKarty). Tento projekt vydržel pouhé dva roky a i po celé dva roky tento projekt provázely značné technické a právní problémy. Ke dni 30. dubna 2014 byl tento projekt zrušen.³⁰
16. Byly sjednoceny dávky pro osoby se zdravotním postižením. Z důvodu menší administrativní náročnosti byl systém dávek zjednodušen pouze na dvě dávky, a to na příspěvek na mobilitu a příspěvek na zvláštní pomůcku. Průkazy TP, ZTP nebo ZTP/P zůstávaly po účinnosti sociální reformy v platnosti. Platnost průkazu byla omezena nejdéle do 31. prosince 2015. Obce s rozšířenou působností měli, osobám s priznanými výhodami, zaslat informační dopis do 31. prosince 2011, kde je informovali o jejich platnosti a dalším postupu při jejich nahrazení. V určitém období měli být papírové průkazy nahrazeny elektronickou Kartou sociálních systémů.³¹
17. Významnou změnou bylo také zvýšení příspěvku na péči. Změna se týkala rodičů s handicapovanými dětmi. Nezaopatřené děti do 18 let věku, které mají nárok na PnP, a také rodiče, kteří mají nárok na PnP a kteří pečují o nezaopatřené dítě do 18 let věku, mají nárok na zvýšení příspěvku na péči o 2 000 Kč, pokud rodina splňuje podmínky dle zákona. Výše příspěvku na péči se také zvýšila o částku 2000,-Kč u všech dětí, bez ohledu na příjem rodiny, pokud jim náleží příspěvek na péči ve III. nebo IV. stupni.³²
18. Změnil se celkový systém posuzování stupně závislosti. Sociální reforma zohledňuje, zda je fyzická osoba z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního

²⁹ Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>.

³⁰ Tamtéž

³¹ Tamtéž

³² Tamtéž

stavu schopna zvládat 10 základních životních potřeb; pokud se jedná o osoby mladší 18 ti let věku, tak jen 9 základních životních potřeb.³³

2.2. Konkrétní změny v systému dávek pomoci v hmotné nouzi

Tyto změny se dotkly i agendy dávek pomoci v hmotné nouzi. Ve věci změn se především zmíním o samotném systému pomoci v hmotné nouzi. MPSV vysvětluje systém pomoci v hmotné nouzi tak, že se jedná o moderní formu pomoci osobám, které nemají dostatečné příjmy na zajištění základní potřeb. Systém pomoci v hmotné nouzi by měl být nastaven tak, aby motivoval příjemce dávek k intenzivní snaze zabezpečit si finanční prostředky k uspokojení základních životních potřeb svým vlastním přičiněním.

Z důvodu sociální reformy vydalo MPSV ČR tzv. změnový zákon č. 366/2011 Sb., kterým byl změněn zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, také zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů a také zákon č. 117/1995 Sb., státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.

V rámci zahájení sociální reformy došlo k nové právní úpravě, která vnesla významné organizační změny a do systému pomoci v hmotné nouzi větší důraz na výkon sociální práce. Poskytování dávek v hmotné nouzi by mělo být doprovázeno nástroji a metodami sociální práce tak, aby veškeré tyto činnosti vedly k efektivnějšímu překonání situací vycházejících z nepříznivé situace klienta v hmotné nouzi. Sjednocení agendy nepojistných sociálních dávek bylo stanoveno dokázáno tím, že tyto dávky byly převedeny pod jedno výplatní místo, neboli pod jeden správní orgán státní správy, resp. Úřadu práce ČR.³⁴

Základním argumentem pro vytvoření jednotného výplatního místa a zároveň tak i pro právní změnu bylo, aby ÚP ČR zajišťoval agendu pomoci v hmotné nouzi spojenou s výkonem veřejné služby, která byla právě určena poživatelům dávek pomoci v hmotné nouzi. Výkon veřejné služby byl zrušen Ústavním soudem dne 27. 11. 2012 s účinností od data publikování ve sbírce zákonů. Jedním z dalších důvodů bylo také zajištění oprávněnosti v poskytování dávek osobám v hmotné nouzi. A to tím, že o nároku na dávku, její výši a výplatě rozhoduje krajská pobočka ÚP ČR a má jednotný systém na kontrolu sdělených údajů rozhodných pro nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi. Velkou výhodou pro žadatele

³³ Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>.

³⁴ MUSIL, Libor. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-124-7. str. 11

tím, že se přesunula tato agenda pod KP-ÚP, je možnost uplatnění nároku na dávku pomoci v hmotné nouzi v rámci celé krajské pobočky.³⁵

Zákonem č. 366/2011 Sb., byla také od měsíce ledna 2012 upravena některá zákonná ustanovení o hmotné nouzi související s výkonem pomoci v hmotné nouzi. Změna nastala v situaci, kdy hlavním orgánem pomoci v hmotné nouzi se stala KP-ÚP. V přenesené působnosti jsou uvedeny další právní subjekty (obecní úřady s rozšířenou působností, či obecní úřady), které mohou vykonávat sociální práci jako sociální pracovníci na KPÚP. Výkon sociální práce s ostatními právními subjekty je vykonáván bez spojení s výplatou dávek pomoci v hmotné nouzi. Pracovníci obcí využívají část informačního systému, který používají ke své práci i sociální pracovníci oddělení hmotné nouze, zároveň se od nich očekává vzájemná spolupráce s příslušnou krajskou pobočkou. Při vzájemné spolupráci by měla být zajištěna především snaha pomoci klientovi v jeho nepříznivé sociální situaci a ochránit ho před sociální pastí. Intenzivně spolupracovat při řešení, jaké jsou možnosti bydlení pro osoby v hmotné nouzi v dané lokalitě.

Rovněž došlo zákonem č. 366/2011 Sb., ke změnám některých činností při výkonu agendy pomoci v hmotné nouzi. Tyto změny se především týkaly činností spojených s posouzením nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi.

Další změna se týkala vytvoření jednotného informačního systému práce a sociálních věcí, jehož součástí jsou informace ze všech dalších nepojistných sociálních dávek (z dávek státní sociální podpory, z dávek pro osoby se zdravotním postižením a z oblasti dávek politiky zaměstnanosti). Do jednotného informačního systému patří „Standardizovaný záznam sociálního pracovníka o klientovi“. Jedná se o záznam, který je sdílený v rámci agendových informačních systémů. Tento záznam je určen pro zapsání výsledků šetření a záznamů, o klientovi pomoci v hmotné nouzi, sociálních pracovníků s pověřených obecních úřadu, úřadu s pověřenou působností a je to také informační zdroj pro sociální pracovníky orgánů pomoci v hmotné nouzi v souvislosti s ustanovením § 64 odst. 2 zákona č. 111/200 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Jak má tento záznam vypadat, je jasně stanovený MPSV.³⁶

Novelou zákona o pomoci v hmotné nouzi se klade velký důraz na sociální práci. Je to především z toho důvodu, že u žadatelů o dávky pomoci v hmotné nouzi se jedná o velmi komplikované tíživé sociální situace, a je nutné, aby ze strany oddělení pomoci v hmotné

³⁵ MUSIL, Libor. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-124-7. str. 11

³⁶ MPSV (2011b): *Důvodová zpráva*. Praha: MPSV. 103 s. [online] [cit. dne 05-27-2018]. Dostupné na World Wide Web: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71276.

nouzi obdrželi profesionální sociální práci, tedy takové metody a postupy sociální práce, které jsou akceptovatelné klienty.³⁷

V rámci posouzení nároku na jednotlivé dávky pomoci v hmotné nouzi bylo upraveno rozhodné období. Rozhodným obdobím při podání žádosti o dávku příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení jsou příjmy za období tří kalendářních měsíců předcházejících aktuálnímu kalendářnímu měsíci. Změna nastala v rozhodném období v průběhu posuzování trvání nároku na dávky, a to tak, že rozhodné období je jeden měsíc předcházející aktuálnímu kalendářnímu měsíci. Do této oblasti také můžeme zařadit změny v oblasti podstatného poklesu příjmu. Ten lze použít pouze při podání žádosti u opakujících se dávek. Rozhodným obdobím u jednorázových dávek je kalendářní měsíc předcházejícího aktuálnímu kalendářnímu měsíci. U jednorázových dávek nelze použít podstatný pokles příjmu.³⁸

V rámci posuzování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi je změna hodnocení možnosti využití majetku a možnosti uplatnění nároků a pohledávek. Pokud příjemce dávek nevyužije svůj majetek nebo neuplatní nároky a pohledávky po třech měsících pobírání dávek, je potom toto období znovu přehodnoceno pro nárok na dávky. Pokud klient neuplatní žádnou z těchto podmínek, přestává být osobou v hmotné nouzi.

Systém dávek pomoci v hmotné nouzi je velmi úzce propojen s dalšími dávkovými sociálními systémy. Je to systém, který tvoří poslední záchrannou možnost pro osoby, které se ocitly v tíživé sociální situaci především ztrátou finančních prostředků a nemožnosti zabezpečit základní životní potřeby. Do těchto situací se osoby dostávají z různých situací, můžeme je rozdělit na objektivní a subjektivní. Do objektivních situací můžeme zařadit především ztrátu zaměstnání, změnu zdravotního stavu, nutnost přestěhovat se ze závažných sociálních důvodů apod. Do subjektivních příčin především řadíme osobní důvody, jako je nevhodně zvolený životní styl, závislosti na alkoholických či nealkoholických látkách, nebo dlouhodobé setrvávání v sociální pomoci ze strany státu. Jednou z hlavních a nejvíce interpretovaných změn v sociální reformě je návrh, jak zlepšit zacílení dávek pomoci v hmotné nouzi a zjednodušení administrativního koloběhu v řízení o dávkách, s tím že to především souvisí s převedením výplaty dávek na jeden správní orgán.³⁹

Bohužel sociální reforma nepočítala se snížením personálního zajištění agendy dávek pomoci v hmotné nouzi. Ze sociální reformy měly vycházet kladné změny a také snížení

³⁷ MUSIL, Libor. *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*. Praha: VÚPSV, 2013. ISBN 978-80-7416-124-7, str. 13

³⁸ Zákon č. 366/2011 Sb. - změna zákona o pomoci v hmotné nouzi a dalších souvisejících zákonů. Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

³⁹ MPSV (2011b): *Důvodová zpráva*. Praha: MPSV. 103 s. [online] [cit.dne 05-27-2018]. Dostupné na World Wide Web: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71276.

počtu klientů. Proto byl vnesen větší důraz na zapojení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, především použitím metod a postupů k motivaci klienta změnit dosavadní způsob života. Z důvodu personálního poddimenzování sociálních pracovníků, změny počítačových programů, které nebyly dostatečně vyzkoušeny a časové náročnosti výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi, které trvá od roku 2012, nemohou sociální pracovníci v plném rozsahu zabezpečovat tuto sociální práci. Sociální pomoc se soustřeďuje pouze na výkon sociálního šetření a zjišťování, z jakého důvodu se klienti ocitli v nepříznivé situaci.

3. Systém pomoci v hmotné nouzi

V této kapitole bych se ráda věnovala systému pomoci v hmotné nouzi. Především co do systému spadá, dle jakých právních norem se řídí, vymezila bych základní pojmy, které jsou pro oblast dávek pomoci v hmotné nouzi zásadní a popsala zde základní typy dávek tohoto systému.

Dle výkladu Ministerstva práce a sociálních věcí ČR je systém pomoci v hmotné nouzi součástí systému sociální ochrany obyvatelstva a jeho používání přichází v době, kdy člověk není schopen svými vlastními příjmy zabezpečit základní životní potřeby. MPSV také vymezuje systém pomoci v hmotné nouzi tak, že se jím snaží motivovat osoby v hmotné nouzi k aktivnímu řešení zajistit si prostředky k uspokojení základních životních potřeb, ale za předpokladu, že každá osoba, která má jakýkoliv pracovní poměr, se musí mít vždy lépe, než jedinec, který se zaměstnání a práci vyhýbá.⁴⁰

Tento systém je tvořen právní legislativou. Mezi jeho nejzákladnější právní normy řadíme zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, vyhlášku č. 389/2011 Sb., o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi, dále zákon č. 366/2011 Sb., kterým se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony. Do právních norem, co ovlivňují systém dávek pomoci v hmotné nouzi, můžeme zařadit spousty dalších zákonů, např. správní řád. Výše uvedené jsou nejvíce stěžejní. K dalším právním normám můžeme zařadit Listinu základních práv a svobod. Dle jejího článku č. 30 odst. 2 „Každý, kdo je v hmotné nouzi, má právo na takovou pomoc, která je nezbytná pro zajištění základních životních podmínek.“⁴¹

Jedná se o poslední záchranný systém finanční pomoci pro osoby, které se ocitly v nepříznivé sociální situaci, ať je to z jakéhokoliv důvodu. Vznik nároku na dávku se posoudí po kompletním správním řízení o přiznání dávky pomoci v hmotné nouzi. Tento systém především řadíme mezi poslední možnost zachránit osoby před sociálním vyloučením.

Systém pomoci v hmotné nouzi by správně neměl být pouze o finanční pomoci a řízením o přiznání dávek. Dle MPSV se počítá, že součástí tohoto systému je využití sociální

⁴⁰ Pomoc v hmotné nouzi: Systém pomoci v hmotné nouzi. [Http://www.mpsv.cz/cs/5](http://www.mpsv.cz/cs/5) [online]. Praha: MPSV, 2017 [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

⁴¹ DAVID, Roman. *Ústava České republiky: úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. 3. přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. ISBN 8071821098.

práce s klienty. Sociální práce počítá s tím, že se bude situace klienta posuzovat individuálně. Na klienty systému pomoci v hmotné nouzi nelze mít stejné měřítko, každý přichází s jiným problémem a jinou životní situací. Tím, že KPÚP a kontaktní místa jsou v úzké spolupráci s obcemi, některé činnosti sociální práce mohou vykonávat obecní úřady, které s některými klienty mají již vytvořený dlouhodobý vztah, je zde navázána důvěra a mohou s klientem pracovat efektivněji, než sociální pracovník.⁴²

Osobám, které se ocitly v nepříznivé celkové životní situaci a sami nejsou schopni tuto situaci řešit, působí v rámci systému pomoci v hmotné nouzi tři nástroje, které jsou nastavené tak, aby pomohly s řešením tíživé životní situace. Mezi tyto základní nástroje řadíme základní sociální poradenství, dávky v systému pomoci v hmotné nouzi a sociální práci.⁴³

3.1. Zákon o pomoci v hmotné nouzi

Dnem 1. 1. 2007 nabyl v účinnosti zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů (z. 111/06). Zákon o pomoci v hmotné nouzi vycházel a nahradil zákon č. 482/1991 Sb., o sociální potřebnosti, kdy se jednalo o zákon, který naplňoval potřeby osobám, které neměly na zajištění základních životních potřeb dostačující finanční prostředky a z důvodu věku, zdravotního stavu nebo z jiných závažných důvodů si je nemohly zajistit jinak.

Z.111/2006 poskytuje pomoc fyzickým osobám k zajištění základních životních podmínek prostřednictvím dávek pomoci v hmotné nouzi. Jde o podmínky, které zabezpečují základní psychické, biologické a sociální potřeby osob v hmotné nouzi.⁴⁴ Tyto fyzické osoby musí splňovat stav hmotné nouze, aby jim vznikl nárok na tuto pomoc. Pokud není ve stavu hmotné nouze, neznamená to, že nemá nárok na základní sociální poradenství. Poradenství může nasměrovat klienta tam, kde by mohl svoji situaci řešit jiným způsobem. Vedle možnosti využít služeb systému dávek pomoci v hmotné nouzi, má každá fyzická osoba právo na základní sociální poradenství bez ohledu na to, zdali se jedná o osobu v hmotné nouzi, nebo o osobu, která se snaží předcházet stavu hmotné nouze.

⁴² Pomoc v hmotné nouzi: Systém pomoci v hmotné nouzi. [Http://www.mpsv.cz/cs/5](http://www.mpsv.cz/cs/5) [online]. Praha: MPSV, 2017 [cit. 2017-05-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

⁴³ Dle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů

⁴⁴ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7. str.

Pokud to můžeme shrnout, tak podle zákona nelze jednoznačně vymezit pojem „hmotná nouze“. Stanovuje osm situací, které charakterizují osobu v hmotné nouzi. Lze tedy odvodit, že hmotná nouze je chápána jako nedostatek peněžních prostředků, popř. věcí, které osoba potřebuje k uspokojení životních podmínek.

S účinností od 1. ledna 2012 byl zákon o pomoci v hmotné nouzi novelizován zákonem č. 366/2011 Sb., ze dne 6. listopadu 2011. Novelizace zákona proběhla 5 let od účinnosti zákon o pomoci v hmotné nouzi, který právě nahradil zákon o sociální potřebnosti.

Novelou zákona o pomoci v hmotné nouzi mělo dojít ke zjednodušení posuzování situace hmotné nouze fyzických osob a zároveň měla pomoc k rozšíření prostoru pro správné uvážení.⁴⁵

Tento zákon o pomoci v hmotné nouzi nevymezuje jen, za jakých podmínek je možné získat nárok na dávku a co je nutné proto udělat, ale důležitým bodem, kterým se zákon zabývá, je poskytování základního sociálního poradenství. Základní sociální poradenství má za úkol dostatečně informovat a poskytnou pomoc osobám nacházejícím se v hmotné nouzi, nebo poskytnou takové informace, aby se fyzická osoba do takového stavu nedostala. Sociálním poradenstvím jsou osobám poskytovány informace, které jsou potřebné pro nalezení vhodného řešení jejich tíživé situace. Základní sociální poradenství je součástí sociální práce, kterou by měli poskytovat sociální pracovníci kontaktního pracoviště ÚP. Blíže se o postavení sociální práce v této agendě budu zabývat ve 4. kapitole.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi byl od roku 2012 již několikrát novelizován. První novelizace, po sociální reformě, proběhla od 1. ledna 2015 a týkala se především doplatku na bydlení. Novelizace byla především směřována k zamezení výplat doplatků na bydlení do nevyhovujících bytových prostor. Zmírnilo se posuzování požadavků na majitele rekreačních chat, aby na dávky mohli dosáhnout i jejich majitelé. A nově se stanovil výpočet prokazatelně nezbytné spotřeby energie.

Další novelizace proběhla od roku 2017, kdy nabyla účinnost novela č. 367/2016 Sb., kterou se mění zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi. Novela nabyla účinností od 1. února 2017, a především se týkala klientů hmotné nouze, kteří jsou evidováni jako uchazeči o zaměstnání na KPÚP. Šlo se o dobrovolný výkon veřejné služby, kdy příjemce dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvek na živobytí, odpracuje 20 hodin měsíčně, vznikne mu nárok na finanční zvýhodnění jeho dávky. Pokud uchazeč o zaměstnání (klient

⁴⁵ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7. str. 17

s nárokem na dávku pomoci v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí) odpracuje alespoň 20 hodin veřejné služby měsíčně, dostane navíc 40 % rozdílu mezi životním a existenčním minimem. Tento výkon veřejné služby (bez nároku na odměnu) byl zaveden ještě před sociální reformou, ale na základě nálezu Ústavního soudu, byl tento výkon zrušen, jelikož byl v rozporu s Ústavou ČR (týkalo se porušení čl. 26 odst. 3 Listiny – právo na přiměřené hmotné zajištění). Další změna v této novele se týkala i dávky pomoci v hmotné nouzi – příspěvku na živobytí, kdy odůvodněné náklady na bydlení, do nichž se nově započítávají prokazatelně vynakládané výdaje, avšak maximálně do výše 75 % normativních nákladů na bydlení podle zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.⁴⁶

Dle současné situace a postavení a názorů pracovníků MPSV můžeme očekávat v následujících letech novelizací tohoto zákona určitě nespočet.

3.2 Zákon o životním a existenčním minimu

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů, je velmi úzce propojený se zákonem o pomoci v hmotné nouzi. Bez tohoto zákona bychom nemohli posuzovat žádné dávky pomoci v hmotné nouzi, neboť pojem hmotná nouze je založen na příjmu, který je nižší než součet částek životního minima jednotlivce nebo společně posuzovaných osob. Zákon nabyl účinnost stejně jako zákon o pomoci v hmotné nouzi, tedy 1. ledna 2007. V zákoně můžeme především najít stanovené částky životního minima a existenčního minima (ŽM, EM), které jsou důležité pro stanovení částky živobytí pro výpočet nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi. Tyto částky jsou uvedeny v tabulce č. 1.

V zákoně je dále jasně vymezeno posuzování příjmů. Vymezuje, které příjmy jsou započitatelné a nezapočitatelné pro posouzení nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi. Důležité ustanovení v zákoně je vymezení okruhu společně posuzovaných osob. Toto ustanovení se používá v případech hmotné nouze, kdy je nutné posoudit celkovou situaci žadatele o dávku a stanovit okruh společně posuzovaných osob u příspěvku na živobytí a u některých situacích mimořádné okamžité pomoci.⁴⁷

⁴⁶ Zprávy Alfa 9. *Začíná fungovat veřejná služba*. [online]. [05.28.2018]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=47266>

⁴⁷ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str.17

Tabulka č. 1 – Současná výše životního a existenčního minima

Částky životního minima platné 1. ledna 2018 v Kč za měsíc	
pro jednotlivce	3410,-Kč
pro první osobu v domácnosti	3140,-Kč
pro druhou a další osobu v domácnosti, která není nezaopatřením dítětem	2830,-Kč
pro nezaopatření dítě ve věku do 6 let	1740,-Kč
Ve věku 6 let až 15 let	2140,-Kč
Ve věku 15 let až 26 let (nezaopatřené)	2460,-Kč
Částka existenčního minima platná od 1. ledna 2018 v Kč za měsíc	2200,-Kč

Zdroj: Dle ustanovení § 3 odst. 2, 3 zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Zákon o životním a existenčním minimu je využíván pro účely zákona o pomoci v hmotné nouzi a zákona o státní sociální podpoře. Je možnost, aby ho využívali i jiné systémy. Mezi ně můžeme zařadit soudy, buď v rámci řízení o výživném, nebo při exekuci.⁴⁸

V zákoně o životním a existenčním minimu je především přímo vymezená definice ŽM a EM. Dle zákona je ŽM vymezeno jako společensky uznaná hranice peněžních příjmů k zajištění výživy a ostatních základních potřeb. EM je stanoveno zase jako minimální hranice peněžních příjmů, která se považuje za nezbytnou k zajištění výživy a ostatních základních osobních potřeb na úrovni umožňující přežití. EM v postavení při posuzování nároku na dávky hmotné nouze působí i jako sankční opatření, kdy některá osoba může mít dluhy na výživném pro nezletilé dítě. ŽM a EM nezahrnuje nezbytné náklady na bydlení. Poskytování pomoci k zajištění úhrady nezbytných nákladů na bydlení stanoví zvláštní právní předpisy. EM nelze použít u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve třetím stupni a u osoby starší 68 let.

V zákoně také můžeme narazit na pojem valorizace ŽM a EM. To zahrnuje možnost zvýšení částek ŽM a EM vládou ČR v pravidelném termínu od 1. ledna, a to podle

⁴⁸ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str.18

skutečného růstu nákladů na výživu a ostatní základní osobní potřeby ve stanoveném rozhodném období za podmínky, že příslušný index spotřebitelských cen vzroste od počátku rozhodného období alespoň o 5 %. Vláda může za mimořádných okolností nařízením zvýšit částky ŽM a částku EM též v mimořádném termínu.

Jako důležitou v tomto zákoně můžeme nadále shledat oblast, kde je jasně stanoven okruh společně posuzovaných osob, který je nutný vymezit při řízení o nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi. Dle zákona o ŽM a EM se uvádí, že společně posuzovanou osobou jsou:

- rodiče a nezletilé nezaopatřené děti
- manželé nebo partneři podle zvláštního předpisu
- rodiče a nezletilé zaopatřené děti nebo zletilé děti, pokud tyto děti s rodiči užívají byt a nejsou posuzovány s jinými osobami
- jiné osoby, které společně užívají byt, s výjimkou osob, které prokáží, že spolu trvale nežijí a společně neuhrazují náklady na své potřeby⁴⁹

V zákoně jsou tyto oblasti ještě více rozpracované, a ke každé skupině osob, je dán výklad za jakých okolností se tyto společně posuzované osoby mohou posuzovat při nároku o dávku pomoci v hmotné nouzi. Nejvíce vystihující příklady jsou, např. situace, kdy osamělý rodič žije u svých rodičů. V řízení se tedy posuzuje do okruhu společně posuzovaných osob i s jeho rodiči. Dále je důležitým bodem, že dítě se posuzuje s rodičem, kterému bylo dítě svěřeno do péče, pokud se jedná o střídavou péči, je nutné doložit souhlasné prohlášení obou rodičů. Dítě se ovšem posuzuje s tím rodičem, který na něj uplatňuje slevu na dani z příjmů podle zákona o daních z příjmů. Samozřejmě pokud je dítě svěřeno do náhradní péče nebo se nachází v ústavním zařízení pro péči o děti a mládež, tak se neposuzuje do okruhu společně posuzovaných osob. Mezi osoby, které nelze posuzovat do společného okruhu jsou osoby, které jsou ve výkonu vazby, ve výkonu zabezpečovací detence nebo ve výkonu trestu odnětí svobody.

Dalším důležitým a posledním bodem v tomto zákoně můžeme spatřovat v ustanovení ohledně příjmů, které se posuzují pro nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi. Mezi tyto příjmy řadíme započitatelné a nezapočitatelné. Započitatelné příjmy vystihuje schéma č. 1.

⁴⁹ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním, ve znění pozdějších předpisů, Praha: Úřad Vlády, 2006. [cit. 05.28.2018]. Dostupné z ASPI

Schéma č. 1 Započitatelné příjmy dle zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu

Započitatelné příjmy

- a) příjmy ze závislé činnosti uvedené v zákoně o daních z příjmů,
- b) příjmy ze samotné činnosti uvedené v zákoně o daních z příjmů,
- c) příjmy z kapitálového majetku uvedené v zákoně o daních z příjmů,
- d) příjmy z nájmu podle zákona o daních z příjmů,
- e) ostatní příjmy uvedené v zákona o daních z příjmů, při kterých dochází ke zvýšení majetku,
- f) dávky nemocenského pojištění a důchodového pojištění
- g) podpora v nezaměstnanosti a podpora při rekvalifikaci

Zdroj: vlastní zpracování pomocí zákona č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů

Mezi nezapočitatelné příjmy řadíme příspěvek na péči, část příspěvku na úhradu potřeb dítěte náležící z důvodu závislosti na pomoci jiné fyzické osoby ve stupni I až IV, příspěvek na mobilitu, příjem z prodeje nemovité věci a z odstupného z uvolnění bytu použitý k úhradě nákladů na uspokojení bytové potřeby a příspěvek na zvláštní pomůcku.⁵⁰

3.3. Pojem hmotná nouze

Jak již bylo uvedeno, pojem hmotná nouze v České republice byl prvotně použit v Listině základních práv a svobod, v článku 30 odst. 2. Pojem hmotné nouze nemá jednoznačnou definici. Z některých ustanovení v zákoně o pomoci v hmotné nouzi lze pospojovat pár indicií k vymezení pojmu hmotná nouze. Je patrné, že jde o specifickou situaci, nebo stav osoby, popř. více osob, které jsou pro posouzení o hmotné nouzi společně posuzovány. Tento sociální stav je charakterizován nedostatečným množstvím prostředků k uspokojování základních životních potřeb. Nejde jen o finanční prostředky, ale jsou do toho zahrnuty i ostatní věci, jako jsou služby, které osoba potřebuje pro zabezpečení chodu svého života. V hmotné nouzi se může nacházet buď jednatlivec, nebo celé rodiny, tj. společně posuzované osoby. Pokud takový případ nastane, tak pro stanovení osob v hmotné

⁵⁰ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním, ve znění pozdějších předpisů, Praha: Úřad Vlády, 2006. [cit. 05.28.2018]. Dostupné z ASPI

nouzi, je důležité posuzovat všechny společně, a s ním i posuzovat jejich příjmy, celkové sociální a majetkové poměry. Pokud osoba nebo všechny posuzované osoby budou uznány osobami v hmotné nouzi, tak jim mohou být přiznány dávky pomoci v hmotné nouzi.⁵¹

Dle ustanovení § 2 odst. 2 zákona č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, se pro účely posuzování stavu hmotné nouze, definuje stav hmotné nouze jako situace, kdy se osoba nachází v hmotné nouzi, pokud není dále stanoveno jinak, jestli její příjem a příjem společně posuzovaných osob:

- a) „po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahují částky živobytí, nebo
- b) dosahuje sám nebo spolu s příspěvkem na živobytí podle § 4 odst. 1 písm. a) částek živobytí, ale nepostačuje k zabezpečení odůvodněných nákladů na bydlení (§ 34) a služeb s bydlením bezprostředně spojených (dále jen „odůvodněné náklady na bydlení“), přičemž si nemůže tento příjem zvýšit vzhledem ke svému věku, zdravotnímu stavu nebo z jiných vážných důvodů vlastním přičiněním a zabezpečení jejich základních životních podmínek je tak vážně ohroženo“⁵²

V rámci ustanovení § 2 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, je posuzování stavu hmotné nouze také možné rozšířit i na další skupiny osob. Mezi ně lze zařadit tyto osoby:

- jedná se o osobu, která se může považovat za osobu v hmotné nouzi, i když nesplňuje podmínky dané zákonem, avšak z důvodu jejich nízkých příjmů, či žádných příjmů, a k přihlídnutí k jejím celkovým sociálním a majetkovým poměrům by jí hrozila vážná újma na zdraví.⁵³
- za osobu v hmotné nouzi je možné posuzovat i tu osobu, kterou postihne vážná mimořádná událost. Mezi mimořádné události zákon řadí živelnou pohromu, požár nebo destruktivní událost. Pokud osoba není schopná překonat tuto nepříznivou situaci vlastními silami, je považována za osobu ve stavu hmotné nouze.⁵⁴
- zákon také myslí na osobu, která nemá vzhledem ke svým příjmům, sociálním a majetkových poměrům dostatečné prostředky k úhradě nezbytného jednorázového výdaje, který je především spojený s úhradou správního poplatku, při prokázání ztráty osobních dokladů, při nutnosti vydání duplikátního rodného listu, nebo

⁵¹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.

⁵² Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁵³ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁵⁴ Tamtéž

dokladů, které jsou potřeba k přijetí do zaměstnání, s úhradou jízdného, při ztrátě peněžních prostředků, a v ojedinělých případech s úhradou noclehu, nebo nutnost osoby uhradit náklady spojené s pořízením, opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby, nebo pokud osoba prokáže nutnost uhradit odůvodněné náklady související se vzděláním nebo zájmovou činností nezaopatřeného dítěte a na zajištění nezbytných činností souvisejících se sociálně právní ochranou dětí.⁵⁵

- zákon také může považovat za osobu v hmotné nouzi tu osobu, která z důvodu nedostatku finančních prostředků, v daném čase a s ohledem na neuspokojivé sociální zázemí je ohrožena sociálním vyloučením a to z důvodu kdy je propuštěna z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby či z výkonu trestu odnětí svobody, nebo po skončení léčby chorobných závislostí, kdy je propuštěna ze zdravotnického zařízení, psychiatrické nemocnice nebo léčebny pro léčbu chorobných závislostí. Může se jednat o osobu, která byla propuštěna ze školského zařízení pro výkon ústavní či ochranné výchovy, nebo z pěstounské péče. Nejdříve po dosažení zletilosti, možné i v 19 letech, kdy je ústavní či ochranná výchova prodloužena soudem. Zákon uvádí i osobu, která je osobu bez přístřeší a nemá zabezpečeny základní životní podmínky. A v neposlední řadě myslí zákon na osobu, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné fyzické osoby.⁵⁶

⁵⁵ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁵⁶ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

4. Agenda dávek pomoci v hmotné nouzi

Agenda dávek pomoci v hmotné nouzi byla do roku 2011 zajišťována ze strany příslušných obecních úřadů. Od 1. ledna 2012 z důvodu sociální reformy došlo k sjednocení a převodu této agendy na Úřad práce ČR.

Systém pomoci v hmotné nouzi, který byl zavedený v roce 2007, nově upravil podmínky poskytování pomoci fyzickým osobám, pokud si nemohou zajistit sami základní životní potřeby. Jedná se především o situace, kdy si nedokáží sami zajistit prostředky na obživu, bydlení a mimořádné okamžité situace. Systém hmotné nouze představuje stav, kdy osoba nebo rodina nemá natolik dostatečné příjmy a její celkové sociální a majetkové poměry neumožňují uspokojení základních životních potřeb na takové úrovni, aby byly přijatelné většinou společností. Zároveň si tyto příjmy nemůže z určitých důvodů zvýšit (vlastní prací, prodejem či využitím majetku) a vyřešit tak svoji špatnou situaci, která se mu stala vlastním přičiněním. Hlavní důraz systému pomoci v hmotné nouzi je kladen na motivaci jednotlivce a společně posuzovaných osob k aktivní snaze zajistit si prostředky k uspokojování základních životních potřeb a předcházet úplnému sociálnímu vyloučení.⁵⁷

Od sociální reformy v roce 2012 bylo očekáváno, že bude přínosem především v působení a zavedení intenzivnější sociální práce s klienty. To se tak na mnoho místech nestalo, jelikož byly jednotlivé oddělení hmotné nouze personálně oslabené a nárůst klientů byl značný. Do jaké míry jsou dnešní agendy dávek pomoci v hmotné nouzi personálně vyvážené a zdali je poskytována sociální práce pro klienty, aby se vymanily z dlouhodobého setrvávání v sociálním systému, není prezentováno. Patrné je ale to, že sociální práce je omezena pouze na poskytování základního sociálního poradenství, což je správné, jelikož se má přeci postupovat dle zákona. Dle pracovních zkušeností je velký problém na některých odděleních poskytnout i základní sociální poradenství. Dle MPSV lze do základního sociálního poradenství zahrnout i to, že klientovi jsou předávány příslušné tiskopisy o dávky pomoci v hmotné nouzi. Při předání žádostí by mělo být klientům vysvětleno jejich vyplnění a sděleny požadavky na potřebné dokumenty dle zákona.

V rámci systému pomoci v hmotné nouzi rozlišujeme 3 typy dávek. Jedná se o příspěvek na živobytí, doplatek na bydlení a mimořádnou okamžitou pomoc. Více informací o jednotlivých typech dávek, budou uvedeny v podkapitolách.

⁵⁷ *Dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči* [online]. [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/37088856/19002915k4.pdf/5fb4a101-39ad-4122-959d-cd494a7bc8dc?version=1.1>

4.1. Vymezení pojmů související s dávkami hmotné nouze

V této kapitole bych se ráda věnovala pojmům, které jsou pro posouzení nároku na dávku příspěvku na živobytí (PnŽ), doplatku na bydlení (DnB) a mimořádné okamžité pomoci (MoP) velmi důležité. Dávky pomoci v hmotné nouzi úzce s těmito pojmy souvisí a bez nich nelze dávku posoudit a přehodnotit.

4.1.1. Osoba, která není v hmotné nouzi

Zákon o pomoci v hmotné nouzi jasně definuje situace, které vylučují osoby ze stavu hmotné nouze a nelze je při posuzování nároku na dávky hmotné nouzi, v ní považovat. Zákon o všem umožňuje v ojedinělých případech správní uvážení, při kterém lze odůvodnit, že osoba se bude ve stavu hmotné nouze posuzovat.

Pokud nestanoví zákon jinak, osobou v hmotné nouzi není osoba:

- pokud není v pracovním vztahu ani obdobném vztahu, a pokud nevykonává alespoň pracovní vztah v délce 20 hodin měsíčně (dohoda o provedení práce, dohoda o provedení činnosti), nebo nevykonává alespoň samostatně výdělečnou činnost, není vedena v seznamu uchazečů o zaměstnání,⁵⁸
- pokud je vedena v seznamu uchazečů o zaměstnání a bez udání vážného důvodu odmítla vykonávat krátkodobé zaměstnání, nebo se zúčastnit programu, který vede k řešení nezaměstnanosti, a to po dobu tří kalendářních měsíců následujících po měsíci, ve kterém došlo k odmítnutí,⁵⁹
- pokud neproказuje důsledně dostatečnou snahu zvýšit si příjem vlastním přičiněním
- pokud se jedná o osobu, které nevznikl nárok na dávky plynoucí z nemocenského pojištění, a to z důvodu, že si přivodila úmyslně pracovní neschopnost, přivodila si pracovní neschopnost po požití návykových látek (alkohol, drogy), nebo si pracovní neschopnost přivodila při zaviněné rvačce, a v neposlední řadě se jedná o osobu, které se pracovní neschopnost stala při spáchání úmyslného trestného činu. Dávky nemocenského pojištění buď nenáleží vůbec, nebo ve snížené výši.⁶⁰

⁵⁸ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁵⁹ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁶⁰ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

- pokud osoba nastoupila výkon zabezpečovací detence, nebo trestu odnětí svobody nebo byla vzata do vazby,⁶¹
- pokud osoba, které byla uložena sankce dle zvláštního právního předpisu a to za neplnění rodičovské povinnosti zákonného zástupce dítěte spojené především s tím, že neplnila povinnou školní docházku. Tento stav platí po dobu 3 měsíců ode dne nabytí právní moci rozhodnutí o uložení sankce.⁶²
- pokud se jedná o osobu samostatně výdělečně činnou a její příjem po odečtení přiměřených nákladů na bydlení nedosahuje částky živobytí a to z důvodu, že se nepřihlásila k nemocenskému pojištění. Proto nemůže pobírat dávky z tohoto pojištění.⁶³
- pokud osoba, které byla odejmuta dávka hmotné nouze dle ustanovení § 49 odst. 5, nebo s ní společně posuzovanou osobou. Je to po dobu 3 kalendářních měsíců následujících po kalendářním měsíci, ve kterém byla dávka odejmuta.⁶⁴

Zákon také ale pamatuje na výjimky, při kterých jsou osoby ve stavu hmotné nouze posouzeny okamžitě, není nutné stav hmotné nouze zkoumat detailněji. Jedná se o tyto osoby:

- starší 68 let,
- poživatele starobního důchodu,
- osoby invalidní ve třetím stupni,
- pobírající peněžité dávky nemocenského pojištění z důvodu těhotenství a mateřství, osobně pečují alespoň o jedno dítě a je poživatelem rodičovského příspěvku a to po dobu trvání nároku na tuto dávky. Dále osoby, kterým je ukončena dávka rodičovský příspěvek, ale ze závažného důvodu nemůže být dítě svěřeno do výchovy jeslí, či školky,⁶⁵
- osoba, která osobně pečuje o dítě ve věku do 10 let, které je závislé na pomoci jiné fyzické osoby (FO) ve stupni I. nebo osoba, která osobně pečuje o osobu závislou na pomoci jiné FO ve stupni II., kdy se jedná o středně těžkou závislost, nebo ve stupni III., kdy se jedná o těžkou závislost, nebo ve stupni IV., kdy se jedná o úplnou

⁶¹Tamtéž

⁶² Tamtéž

⁶³ Tamtéž

⁶⁴ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁶⁵ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

závislost. U této osoby je nutné, aby vystupovala v žádosti o příspěvek na péči jako osoba poskytující pomoc. Pokud je osob více, lze toto ustanovení použít pouze u jedné a to písemnou dohodou. Při nedohodnutí této podmínky nelze považovat tuto osobu ve stavu hmotné nouze,⁶⁶

- do skupiny výjimek řadíme také nezaopatřené dítě,
- osoba, která byla uznána dočasně práce neschopnou,
- osoba, která je práce neschopná z důvodu, který by byl u pojištěnce pojištěného podle zákona o nemocenském pojištění důvodem pro rozhodnutí ošetřujícího lékaře o vzniku dočasné pracovní neschopnosti,⁶⁷
- osoba, která byla zaměstnána, ale její stávající zaměstnavatel jí mu nevyplatil mzdu, plat, odměnu za práci ve stanoveném termínu ani v náhradním termínu jejich splatnosti.⁶⁸

4.1.2. Okruh oprávněných osob

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, vymezuje okruh oprávněných osob. Stanovuje podmínky, podle kterých je možný nárok na dávky pomoci v hmotné nouzi.

Mezi základními podmínkami jsou tyto:

- jedná se osobu, která je na území ČR hlášena k trvalému pobytu podle zvláštního předpisů.
- osoba, která má na území ČR trvalý pobyt dle zvláštního právního předpisu, a to jen v případě, pokud má bydliště na území ČR.
- osoba, které byl udělen azyl nebo doplňková ochrana podle zvláštního právního předpisu, a to jen v případě, že má bydliště na území ČR
- může se jednat o cizince, který nemá trvalý pobyt na území ČR, ale tato práva mu zaručuje mezinárodní smlouva. Musí mít bydliště na území ČR.
- občan, který je členem Evropské unie (EU), ale musí být v České republice nahlášen k pobytu dle zvláštního právního předpisu, po dobu delší než 3 měsíce. Může se jednat o občana, kterému budou vyplývat sociální výhody z přímo použitelného předpisu Evropských společenství (ES), a musí mít bydliště na území ČR.

⁶⁶ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁶⁷ Tamtéž

⁶⁸ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

- pokud se jedná o rodinného příslušníka občana členského státu EU, který musí být hlášen na území ČR k pobytu po delší dobu 3 měsíců. Je zde možnost, že by mu vyplývaly sociální hodnoty přímo z použitelného předpisu EU, musí mít bydliště na území ČR.
- a nakonec se jedná o cizince, který je držitelem povolení k pobyt s přiznaným právním postavením dlouhodobě pobývajících rezidenta ES na území jiného členského státu EU, a jeho rodinný příslušník, kterému mu bylo vydáno povolení k dlouhodobému pobytu na území ČR. Musí mít zajištěna podmínka bydliště na území ČR.⁶⁹
- u těchto zahraničních osob se však posuzuje, zda nejsou neodůvodnitelnou zátěží pro tento systém.

Zákon upravuje i pojem bydliště osoby. Jedná se o situaci, kdy se osoba dlouhodobě zdržuje na území daného státu, vykonává zde výdělečnou činnost, žije zde s vlastní rodinou, nezaopatření děti zde plní povinnou školní docházku nebo se zde soustavně připravují na budoucí povolání, nebo mohou existovat jiné důležité a závažné aktivity, které dokážou spjatost této osoby s ČR.

4.1.3. Společně posuzované osoby

Jak již bylo uvedeno v předešlé podkapitole, je v zákoně o ŽM a EM jasně vymezený okruh společně posuzovaných osob. Zákon o pomoci v hmotné nouzi, samostatně vymezuje situace, kdy lze z okruhu společně posuzovaných vyloučit osobu, u které žadatel o dávku hmotné nouze musí prokázat, že do toho to okruhu nepatří. Dle zákona jsou jasně vymezené situace, za jakých se určuje okruh společně posuzovaných osob.

Žadatel musí prokázat, že s osobou neužívá byt, nebo ubytovací zařízení, nebo že i když společně s ní byt, či ubytovací zařízení užívá, tak se společně nepodílí na úhradě společných nákladů a nákladů životních potřeb. Pokud je možné žadatele posuzovat v rámci dvou či více okruhů, je nutné vymezit pouze jeden okruh, se kterým bude pro nárok na dávku posuzován. Utváří se dle skutečného soužití žadatele s okruhem osob.⁷⁰

Další podmínka pro posuzování okruhu společně posuzovaných osob nastává v situaci, kdy žadatel nebo příjemce dávky užívá byt, jiný než obytný prostor, nebo ubytovací

⁶⁹ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁷⁰BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.str.29

zařízení s dalšími osobami. Výše odůvodněných nákladů na bydlení se určí podílem všech osob užívajících společné obydlí a to tak, jako kdyby byly osoby společně posuzovány. Posuzují se společně i bez ohledu na to, zdali ostatní spolubydlíci, žádají o dávku, či nikoliv.⁷¹

Zákon myslí i na situaci, kdy žadatel nebo příjemce dávky bydlí s osobami, které nejsou společně posuzované, a žadatel nebo příjemce dávky nemůže doložit výši skutečných nákladů na obydlí, tak se výše odůvodněných nákladů určí podílem všech osob užívajících tentýž byt, tak, jako kdyby byly tyto osoby společně posuzované, a to bez ohledu na to, jestli tyto osoby o dávku žádají. Výše odůvodněných nákladů se určí z částky nákladů na bydlení obvyklých v rozhodném období pro obdobný byt, nebo jiný obytný prostor nebo ubytovací zařízení v dané obci.⁷²

Pokud není možné určit výši odůvodněných nákladů na bydlení z důvodu toho, že se obytné zařízení či byt nenachází v dané obci, určí se výše odůvodněných nákladů na bydlení pro byt stejným postupem, že se určí podíl všech osob užívajících společné obydlí podle normativních nákladů na bydlení, které jsou stanovené zákona č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů.⁷³

4.1.4. Aktuální kalendářní měsíc a rozhodné období

Jedním z dalších pojmů, které uvádí zákon o pomoci v hmotné nouzi je aktuální kalendářní měsíc a rozhodné období. Tyto pojmy jsou důležité především při posuzování nároku na dávku a v průběhu poskytování dávky.

Aktuálním kalendářním měsícem se rozumí v případě podání žádosti o dávku ten měsíc, ve kterém byla podána žádost o dávku na příslušný ÚP. V průběhu poskytování dávek se jedná o kalendářní měsíc, ve kterém je posuzováno splnění podmínek nároku na dávku a následné stanovení výše dávky.⁷⁴

Rozhodným obdobím, za které se zjišťuje příjem v případě podání žádosti o dávku, je u opakujících se dávek období tří kalendářních měsíců předcházející aktuálnímu měsíci a u jednorázových dávek se jedná o období aktuálního kalendářního měsíce. V ojedinělých situacích pokud dojde u osoby či alespoň u jedné ze společně posuzovaných osob

⁷¹BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.str.30

⁷²Tamtéž str. 31

⁷³ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 24.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁷⁴ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 24.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

k podstatnému poklesu příjmu a ten pokles příjmu v aktuálním kalendářním měsíci nadále trvá, rozhodné období počíná kalendářním měsícem, ve kterém k podstatnému poklesu příjmu došlo. Nejdříve však kalendářním měsícem, které o 2 kalendářní měsíce předchází aktuálnímu kalendářnímu měsíci a končí aktuálním kalendářním měsícem. Pokud hovoříme o podstatném poklesu příjmu, považuje se za to především ztráta příjmu ze zaměstnání, ukončení výplaty dávek SSP – rodičovský příspěvek, podpory v nezaměstnanosti nebo při rekvalifikaci. Rozhodným obdobím, u kterého se zjišťuje příjem v průběhu poskytování opakující se dávky, je období kalendářního měsíce předcházejícímu aktuálnímu kalendářnímu měsíci. Zákon dále vymezuje, že pokud v případě podání žádosti o dávku dochází k podstatnému poklesu příjmů alespoň u jedné ze společně posuzovaných osob, má se za to, že se jedná o podstatný pokles příjmu u všech společně posuzovaných osob. Dalším specifickým rozhodného období je to, že v průběhu poskytování opakující se dávky je jiné rozhodné období u zjišťování odůvodněných nákladů na bydlení a to tak, že rozhodným obdobím je aktuální kalendářní měsíc.⁷⁵

4.1.5. Posuzování příjmu pro dávky hmotné nouzi

Zákon o hmotné nouzi stanovuje příjem, ze kterého vychází při posuzování nároku na dávku podle § 9:

- a) za příjem je považováno 70 % příjmu ze závislé činnosti po odpočtu daně z příjmu FO, pojistného na sociálním zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti a pojistného na veřejné zdravotní pojištění. Dále je považováno 70% ze mzdových nároků vyplacených KP-ÚP podle zákona o ochraně zaměstnanců při platební neschopnosti zaměstnavatele a o změně některých zákonů,⁷⁶
- b) za příjem je považováno 80 %
 1. z dávek nemocenského pojištění a z náhrady mzdy nebo sníženého platu
 2. z podpory v nezaměstnanosti a podpory při rekvalifikaci
 3. z důchodů vyplácených v rámci důchodového pojištění (starobní důchod, předčasný starobní důchod, invalidní důchod I., II. a III. stupně, vdovský/vdovecký důchod, sirotčí důchod),⁷⁷

⁷⁵Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁷⁶Tamtéž

⁷⁷ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 22.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

- c) za příjem je považováno 100 % ostatních započitatelných příjmů podle zákona o ŽM a EM, s výjimkou příspěvku na živobytí.⁷⁸

Dále se příjem osoby pro účely PnŽ rozumí příjem snížený o přiměřené náklady na bydlení; za přiměřené náklady na bydlení se pro účely tohoto zákona považují odůvodněné náklady na bydlení, nejvýše však do výše 30 %, a v hlavním městě Praze do výše 35 % příjmu osoby.⁷⁹

Celkovou tuto situaci vysvětlím na níže popsaném příkladu.

Příklad:

Paní J. N. si podala žádost o dávku PnŽ. Bydlí v Praze. Má příjem z podpory v nezaměstnanosti od KP-ÚP ve výši 3400,-Kč. Její odůvodněné náklady na bydlení činí 5500,-Kč měsíčně. Pro nárok na dávku je nutné vypočítat příjem, se kterým se bude pracovat pro posouzení nároku na dávku. Jedná se tedy o příjem, který bude snížen o přiměřené náklady na bydlení, což jsou odůvodněné náklady na bydlení max. do výše 35% (v Praze) příjmu osoby.

Příjem musí být nejdříve ponížěn o 80% dle § 9 odst. 1 písm. b). Pro nárok na dávku u paní J. N. se tedy posuzuje příjem ve výši 2720,-Kč.

$$P_{\text{řnb}} = P$$

$$P_{\text{řnb}} = 2720,-\text{Kč} * 0,35$$

$$P_{\text{řnb}} = 952,-\text{Kč}$$

Nyní je možné vypočítat příjem pro posouzení nároku na dávku PNŽ. Odůvodněné náklady na bydlení (5500,-Kč) jsou vyšší než P_{řnb} (952,-Kč). Z tohoto důvodu se bude počítat s přiměřenými náklady na bydlení.

$$P_{\text{pnž}} = 2720,-\text{Kč} - 952,-\text{Kč} = 1762,-\text{Kč}$$

Příjem, který se bude započítávat do výpočtu pro příspěvek na živobytí, je 1762,-Kč.

Příjem, který se používá pro určení přiměřených nákladů na bydlení, byl uveden výše, ale i v této oblasti jsou výjimky. Do příjmu pro určení přiměřených nákladů na bydlení se nezapočítávají dávky pěstounské péče, příjmy z kapitálového majetku uvedené v zákoně

⁷⁸ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 22.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁷⁹ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 25.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

o daních z příjmů, pokud nejde o plnění ze zákonného pojištění a další opakující se nebo pravidelné příjmy.⁸⁰

4.1.6. Zvýšení příjmů u dávky příspěvek na živobytí

Při posuzování nároku na dávku PnŽ a DnB je nutné posoudit, zda žadatel a společně posuzované osoby nemají možnost si zvýšit příjem vlastním přičiněním. Zákon vymezuje tři kategorie, kterými je definováno zvýšení příjmů vlastním přičiněním.

Patří sem zvýšení příjmů:

- a) řádným uplatněním nároků a pohledávek – v této oblasti se především jedná o uplatnění nároku na dávky nemocenského pojištění, na dávky důchodového pojištění, s výjimkou starobního důchodu, na dávky SSP, na výživné a úhradu některých nákladů neprovdané matce, nároků z pracovních či obdobných vztahů, na podporu v nezaměstnanosti a podporu při rekvalifikaci a nároků z jiných pohledávek. Nároky a pohledávky nejsou po žadatelích vyžadovány a v situacích, kdy je orgánu pomoci v hmotné nouzi patrné, že by z takového uplatnění neplynul žádný zisk, nebo pokud by orgán pomoci v hmotné nouzi uznal, že je to po osobě nespravedlivé žádat,⁸¹
- b) prodejem nebo jiným využitím majetku – u této oblasti se především rozumí prodej nebo jiné využití majetku, jak movitého, tak nemovitého. Můžeme sem zařadit byt, pozemek, auto, stavební spoření a další,⁸²
- c) vlastní prací – mezi řádné uplatnění, jak si zvýšit příjem vlastní prací je, započítí výdělečné činnosti u osoby nepracující. Zvýšení rozsahu a intenzity výdělečné činnosti, nebo možnost vykonávat lépe placenou výdělečnou činnost. Mezi zvýšení příjmů vlastní prací se dle zákona zařazuje i prokazatelná snaha, která spočívá v tom, že žadatel či příjemce dávky se vlastní snahou přičiní na zvýšení svého příjmu, což souvisí s intenzivní spoluprací s KPÚP, využitím různých agentur práce, vyhledáváním nabídek práce v internetovém katalogu volných pracovních míst a jakýkoliv kontakt se zaměstnavatelem. Další je výkon veřejné služby nebo krátkodobého

⁸⁰ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 13.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁸¹Tamtéž

⁸²Tamtéž

zaměstnání, které je zprostředkované KPÚP. Výkon veřejné služby musí být alespoň v rozsahu 20 hodin měsíčně.⁸³

Zákon také přesně vymezuje, za jakých podmínek a v jakých situacích, není nutné toto zvýšení po žadateli o dávku požadovat. Jsou to situace, kdy:

- a) možnost zvýšit si příjem vlastní prací se nezkoumá u osoby, která je uvedena v § 3 odst. 1 písm. a) až 10 (což jsou vymezené situace, kdy osoba není v hmotné nouzi),
- b) prodej nebo jiné využití majetku se nevyžaduje
 - a. u nemovitosti nebo bytu, které osoba využívá k přiměřenému trvalému bydlení,
 - b. prostředků zdravotnické techniky,
 - c. motorového vozidla, které je používáno k výdělečné činnosti, či pokud je dítě dopravováno do školy, nebo do zaměstnání,
 - d. zvláštních pomůcek osob s těžkým zdravotním postižením (jedná se o pomůcku, která je dotována příspěvkem od KPÚP)
 - e. pokud má klient uzavřené penzijní připojištění a dostává státní příspěvek
 - f. orgán pomoci v hmotné nouzi nepožaduje prodej movitého majetku, nebo jiné využití, pokud majetek přispívá k pracovnímu uplatnění lidí
 - g. pokud má žadatel uzavřené stavební spoření, tak se u něj posuzuje až po uplynutí 6 měsíců, za které byla vyplacena dávka. Pokud, ale při podání žádosti o dávku klient vlastní stavební spoření a výše uložené částky je desetinásobek ŽM osoby a společně posuzovaných osob, tak se přihlíží k této možnosti okamžitě.⁸⁴

4.1.7. Celkové sociální a majetkové poměry

Pro posouzení nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi, se také přihlíží k celkovým sociálním a majetkovým poměrům. Tyto poměry lze hodnotit tak, do jaké míry má rodina podíl na tom, zdali zůstává ve stavu hmotné nouze, či nikoliv. Orgán pomoci v hmotné nouzi může hodnotit nejen majetek žadatele a společně posuzovaných osob, ale také osob blízkých.

Podle zákona se rozumí sociálním majetkovým poměrům tak, že se jedná o hodnotu

⁸³ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 11.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁸⁴ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 11.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

movitého a nemovitého majetku plynoucí z jeho zjištěné ceny. Tento majetek lze využít ihned, nebo po příslušné době, kterou stanovuje zákona o pomoci v hmotné nouzi. Především se jedná o využití majetku k tomu, aby si žadatel a společně posuzované osoby zvýšily svůj příjem. Může se jednat o zabezpečení stavu jen na krátkou chvíli, nebo dlouhodobou. S tím, že se zkoumají různé situace, ale pokud není jiná možnost, musí k prodeji dojít. Samozřejmě orgán pomoci v hmotné nouzi zjišťuje, zdali se jedná o majetek, který lze prodat a který nelze po osobě vyžadovat (např. byt v osobním vlastnictví, ve kterém bydlí, nebo auto, kterým žadatel dováží postižené dítě do stacionáře). Orgánu pomoci v hmotné nouzi je zjevné, pokud se jedná o majetek nízké či vysoké hodnoty. Pokud si není u některého majetku jist, musí se zjistit cena majetku a poté se posuzuje, zdali je nutné majetek prodat, či nikoliv. Pokud je však pro orgán zjevné, že se jedná o majetek vysoké, nebo naopak nízké ceny, tak se tato cena majetku nemusí zjišťovat dle právního předpisu.⁸⁵

4.1.8. Nezaopatřené dítě

Pro posuzování nároku na dávky pomoci v hmotné nouzi je také důležitý pojem nezaopatřené dítě. V evidenci hmotné nouze jsou převážně nízkopříjmové rodiny, či matky samoživitelky, kde vždy figurují děti. Zákon o pomoci v hmotné nouzi počítá pro posuzování nároku na dávky, pouze s termínem nezaopatřené dítě. Termín pro posuzování nároku přebírá ze zákona o státní sociální podpoře. Ten definuje nezaopatřené dítě podle § 11: *„Za nezaopatřené dítě se pro účely tohoto zákona považuje dítě do skončení povinné školní docházky, a poté, nejdéle však do 26. roku věku, jestliže se soustavně připravuje na budoucí povolání, nebo se nemůže soustavně připravovat na budoucí povolání nebo vykonávat výdělečnou činnost pro nemoc nebo úraz, anebo z důvodu dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu je neschopno vykonávat soustavnou výdělečnou činnost. Posuzování zdravotního stavu pro účely tohoto zákona upravuje zákon upravující organizaci a provádění sociálního zabezpečení. Po skončení povinné školní docházky se do 18. roku věku považuje za nezaopatřené dítě také dítě, které je vedeno v evidenci KPÚP jako uchazeč o zaměstnání a nemá nárok na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci. Za nezaopatřené dítě nelze však považovat dítě, které je požívatelem invalidního důchodu z důchodového pojištění pro invaliditu třetího stupně“*.⁸⁶

⁸⁵Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 22.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁸⁶ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

Pro žadatele u dávek pomoci v hmotné nouzi je důležité doložit tiskopis, kde bude potvrzené razítkem, jakou školu nezaopatřené dítě studuje. Pokud se jedná o nezaopatřené dítě, které navštěvuje základní školu, tak tento tiskopis není nutný.

4.1.9. Posuzování neodůvodnitelné zátěže pro systém pomoci v hmotné nouzi

Tímto ustavením se musí řídit pracovník, pokud se jedná o klienta, který nemá trvalý pobyt na našem území, ale jedná se o občana členského státu EU a má na našem území přechodný pobyt dle zvláštního právního předpisu.

Přesné vymezení nabízí zákon o hmotné nouzi: *„Požádá-li o poskytnutí dávky občan členského státu Evropské unie, který je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, nebo jeho rodinný příslušník, který je hlášen na území České republiky k pobytu podle zvláštního právního předpisu po dobu delší než 3 měsíce, příslušný orgán současně posuzuje, zda tato osoba není neodůvodnitelnou zátěží systému pomoci v hmotné nouzi podle tohoto zákona (dále jen "neodůvodnitelná zátěž systému"); to neplatí, má-li tato osoba na území České republiky trvalý pobyt. Skutečnost, zda není osoba neodůvodnitelnou zátěží systému, se posuzuje též v případech osob společně posuzovaných s osobou uvedenou ve větě první, a to za podmínek v této větě uvedených“.*⁸⁷

V ustanovení, které se týká neodůvodnitelné zátěže, jsou také taxativně vymezené jednotlivé důvody, za kterých se osoba nepovažuje za odůvodnitelnou zátěž systému. Např. jako osoba samostatně výdělečně činná si hradí důchodové pojištění, je účastna na nemocenském pojištění, atd.

V rámci posuzování se také hledí na délku pobytu na území ČR, doba zaměstnání, nebo výkon samostatně výdělečně činnosti, či soustavná příprava na budoucí povolání. ÚP ČR má stanovenou bodovou škálu, podle které boduje jednotlivé žádosti a poté vyhodnotí celkový počet bodů, zdali je žadatel neodůvodnitelnou zátěží systému.

Při posuzování neodůvodnitelné zátěže spolupracují i další subjekty. ÚP ČR si žádá nutné informace k tomu, aby tento stav posoudil.

⁸⁷ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

4.1.10. Veřejná služba

Ode dne 1. února 2017 vešla v účinnost novela zákona č. 111/2006 Sb, o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Změna se týkala veřejné služby. Principem této novely mělo být především to, že osoba, která je dlouhodobě v evidenci hmotné nouze, by měla mít nárok na příspěvek na živobytí ve výši existenčního minima (tj 2 200 Kč), nikoliv životního minima (tj., 3 410 Kč). Toto ustanovení mělo motivovat klienta ke změně svého působení v evidenci dávek hmotné nouze a znovuobnovení pracovních návyků.

Dle zákona o hmotné nouzi se veřejnou službou rozumí „*Pomoc obcím nebo dalším subjektům zejména v oblastech zlepšování životního prostředí, udržování čistoty ulic a jiných veřejných prostranství, pomoci v oblasti kulturního a sportovního rozvoje a sociální péče. Veřejná služba je vykonávána osobami v hmotné nouzi a osobami vedenými v evidenci uchazečů o zaměstnání na základě písemné smlouvy, která obsahuje základní údaje o těchto osobách (jméno, popřípadě jména, příjmení, den, měsíc a rok narození a trvalý pobyt), místo, předmět a dobu výkonu veřejné služby, uzavřené s krajskou pobočkou Úřadu práce po dohodě s obcí nebo dalším subjektem. Za výkon veřejné služby nenáleží odměna.*“⁸⁸

Úřad práce ČR má na starosti organizaci veřejné služby a musí vyvinout maximální úsilí k tomu, aby zabezpečil veřejnou službu příjemcům dávek hmotné nouze, ať už tím, že veřejná služba se bude vykonávat na úřadě, nebo se na její organizaci dohodne s jinými subjekty. V rámci výkonu veřejné služby se postupuje dle pracovněprávních předpisů. Pokud je uzavřena smlouva o veřejné službě, musí KP-ÚP uzavřít pojistnou smlouvu odpovědnosti za škodu na zdraví či majetku.

V minulosti již veřejná služba byla zavedena do zákona o pomoci v hmotné nouzi. Ústavní soud dne 27. listopadu 2012 ji zrušil. Povinnost osob, které byly v evidenci uchazečů o zaměstnání déle jak dva měsíce, vykonávat bez nároku na odměnu veřejnou službu. Vycházel především z toho, že se tímto ustanovením porušovala základní lidská práva, která vycházejí z Listiny základních práv a svobod.

4.2. Dávky pomoci v hmotné nouzi

Mezi základní dávky systému pomoci v hmotné nouze zařazujeme dávky příspěvek na živobytí (dále jen PnŽ), doplatek na bydlení (dále jen DnB) a mimořádná okamžitá pomoc (dále jen MoP).

⁸⁸ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

Zákon o pomoci v hmotné nouzi vymezuje celkem osm situací, kdy se osoba může ocitnout v hmotné nouzi. Jde především o situace charakterizované nedostatečnými peněžními a věcnými prostředky na zabezpečení výživy a ostatních základních osobních potřeb a na úhradu nákladů spojených s bydlením. V takových případech pomoc směřuje k poskytování příspěvku na živobytí a doplatku na bydlení.

Při posuzování, zda se osoba nachází v hmotné nouzi, vychází orgán pomoci v hmotné nouzi z informací poskytnutých samotnou osobou a z vlastního šetření. Je nutné mít znalosti o příjmech osoby, o přiměřených a odůvodněných nákladech na bydlení, o výši částky živobytí osoby, schopnosti či neschopnosti osoby zvýšit si příjem vlastním přičiněním a o celkových sociálních a majetkových poměrech.

Pokud se osoba dostane do specifické sociální situace, popř. řeší jiný sociální problém, který není schopna bez finanční nebo věcné pomoci sama zvládnout, jde o situaci směřující k poskytnutí dávky mimořádné okamžité pomoci. Orgán pomoci v hmotné nouzi zvažuje, zda konkrétní sociální situace osoby odpovídá některé ze situací, které jsou v zákoně pro tento účel uvedeny.⁸⁹

4.2.2. Příspěvek na živobytí

Dávka příspěvek na živobytí je nejzákladnější dávkou systému pomoci v hmotné nouzi. Je určena lidem, kteří jsou zcela bez příjmu, nebo mají velmi nízké příjmy, a jedná se o poslední finanční pomoc ze strany státu. Je dávkou, která reaguje na okamžitou ztrátu finančních prostředků k zabezpečení základní životních potřeb. Systém pomoci v hmotné nouzi je podle zákona nastaven tak, aby lidé nesetřávali v evidenci hmotné nouze dlouhodobě. Jedná se o systém, který by měl příjemce dávek vtáhnout do řešení své situace a pomoci příjemci znovu obnovit možnosti, jak si zabezpečit základní životní potřeby a finanční prostředky pro svůj budoucí život. Motivovat klienty ke změně svého života, je velmi těžké a proto se u většiny případů stává, že jsou v evidenci hmotné nouze několik let.

Pro nárok na dávku je nutné splňovat několik základních podmínek dle zákona a zároveň každý měsíc prokazovat, zdali stav hmotné nouze trvá. Pokud jsou splněny podmínky dle zákona, pokračuje klientovi nárok na dávku i další měsíc.

Pokud se občan dostane do takové tíživé finanční situace, je nutné, aby navštívil místně příslušné pracoviště KP-ÚP dle trvalého pobytu. Vždy se jedná o kontaktní pracoviště ÚP ČR, ale poradenství ve věci dávek hmotné nouze, by mu mělo poskytnout každé

⁸⁹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.

kontaktní pracoviště ÚP. Žadatel o dávku podává žádost o příspěvek na živobytí příslušnému oddělení hmotné nouze kontaktního pracoviště ÚP, dle trvalého pobytu. Pokud se stane, že klient podá žádosti na jiné kontaktní pracoviště, žádost je přeposlána příslušnému úřadu.

Sociální pracovník, či referent oddělení hmotné nouze by měl klientovi vysvětlit veškeré potřebné podmínky pro nárok a potřebné dokumenty, které jsou nutné doložit k žádosti, jaké je časové zpracování a vyřízení žádosti a jaké jsou jeho povinnosti při čerpání těchto dávek.

Dle ustanovení § 21 odst. 1 a odst. 2 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, je dávka příspěvek na živobytí vymezována takto:

„Podmínky nároku na příspěvek na živobytí je, kdy nárok na příspěvek na živobytí má osoba v hmotné nouzi podle § 2 odst. 2 písm. a), jestliže její příjem a příjem společně posuzovaných osob nedosahuje částky živobytí posuzovaných osob. Nebo splňuje-li podmínky nároku na příspěvek na živobytí více společně posuzovaných osob, náleží příspěvek na živobytí jen jednou, a to osobě určené na základě dohody těchto osob. Nedohodnou-li se tyto osoby, určí orgán pomoci v hmotné nouzi, který o příspěvku na živobytí rozhoduje, které z těchto osob se příspěvek na živobytí přizná.“⁹⁰

Zákon o hmotné nouzi také umožňuje pro osoby, které jsou ve stavu hmotné nouze přiznat dávku PnŽ, s tím, že tento stav je na přechodnou dobu. Především se to týká osob, které uplatnily nárok na dávky důchodového pojištění a čekají na jejich výplatu. U těchto osob, je nutné si ověřit, zdali obdrží výplatu důchodu zpětně. Je možné klientovi vyplatit dávku, ale zároveň je nutné ho poučit o tom, že je nutné po obdržení výplaty důchodu navrátit zpátky výši vyplacené dávky PnŽ, nebo jeho poměrnou část. To se děje na základě rozhodnutí KPÚP. Pokud skutečně přiznaný důchod bude nižší než příspěvek na živobytí nebo jeho část, v tomto případě neplatí povinnosti navrácení příspěvku na živobytí.⁹¹

4.2.2.1. Výše příspěvku na živobytí

Výše příspěvku na živobytí vychází z ustanovení § 23 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Při stanovení výše příspěvku na živobytí je nutné znát, zdali je žadatel posuzován jako samostatná osoba, nebo jsou žadatelé osoby společně posuzované. Nárok na příspěvek na živobytí se přehodnocuje každý kalendářní měsíc. Změna výše dávky nastává, pokud se v rozhodném měsíci udály nějaké

⁹⁰ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Praha: Úřad Vlády, 2006. [cit. 11.06.2018]. Dostupné z ASPI

⁹¹ Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Praha: Úřad Vlády, 2006. [cit. 18.06.2018]. Dostupné z ASPI

skutečnosti ovlivňující výši dávky, jako je např. příjem ze zaměstnání, zvýšení státních sociálních dávek, snížení příjmu, apod.

Výše příspěvku na živobytí u samostatné osoby se stanoví jako rozdíl mezi částkou živobytí osoby a příjmem osoby. Pokud se jedná o osoby společně posuzované, tak výše jejich příspěvku na živobytí se stanoví jako rozdíl mezi částkou živobytí všech společně posuzovaných osob a příjmem společně posuzovaných osob.

V některých situacích se může stát, že osoby, které jsou společně posuzovány pro nárok na dávku, a výši příspěvku na živobytí je osoba, která není ve stavu hmotné nouze, nebo je neoprávněnou osobou. Výše příspěvku na živobytí se bude stanovovat bez poměrné části příspěvku na živobytí připadající na osobu, která není ve stavu hmotné nouze nebo není oprávněnou osobou.

Vzorec pro výpočet výše PnŽ = Částka živobytí – (Příjem – OnB nejvýše do PŕnB).

Názorný případ

Rodina - dva dospělí a dvě děti (matka na rodičovské dovolené, otec dlouhodobě nezaměstnaný v evidenci uchazečů o zaměstnání na KPÚP, děti ve věku 2 a 3 roky).

V okruhu společně posuzovaných osob jsou tedy 4 osoby. U osob nejsou žádné sankce za neuplatnění zvýšení částky živobytí. Příjmy v rodině jsou pouze v rámci dávek státní sociální podpory – rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč a přídavky na dítě ve výši 1000 Kč). Rodina bydlí v bytě na základě nájemního vztahu mimo Prahu, celkové odůvodnění náklady na bydlení činí 5 000 Kč měsíčně.

Nejdříve je nutné stanovit částky živobytí všech osob:

Matka – 1. osoba v domácnosti má stanovenou částku ŽM ve výši 3 140 Kč,

Otec – 2. osoba v domácnosti má stanovenou částku ŽM ve výši 2 830 Kč,

Nezaopatření dítě – věk 3 roky má stanovenou částku ŽM ve výši 1 740 Kč,

Nezaopatření dítě – věk 2 roky má stanovenou částku ŽM ve výši 1 740 Kč,

Celková částka živobytí činí výši 9 450 Kč.

Nyní je nutné vypočítat přiměřené náklady na bydlení (dále jen PŕnB):

PŕnB = Příjem x 0,30 (V Praze je koeficient 0,35)

PŕnB = 4 800 x 0,30

PŕnB = 1 440 Kč

Nyní přejdeme k výpočtu příspěvku na živobytí pro celou rodinu:

PnŽ1 = Částka živobytí – (Příjem – Přiměřené náklady na bydlení)

PnŽ1 = 9 450 – (4 800 – 1 440 Kč)

$Pn\check{Z}I = 6\ 090\ Kč$

Celková výše $Pn\check{Z}$ pro celou rodinu vychází v částce 6 090 Kč.

4.2.2.2. Částka živobytí a částka živobytí společně posuzovaných osob

Částka živobytí je důležitým prvkem při výpočtu nároku na dávku příspěvek na živobytí. Při výpočtu nároku je důležité, aby částka živobytí byla stanovena správně a nebyla klientovi špatně vypočtena výše dávky. Pokud by výše dávky byla vypočtena špatně, bylo by nutné vyčíslit přeplatek na dávce.

Zákon uvádí jasně vymezené částky živobytí pro žadatele o dávky:

- a) „u nezaopatřeného dítěte, u poživatele starobního důchodu, u osoby invalidní ve III. stupni a u osoby starší 68 let částku životního minima, popřípadě zvýšenou o podle ustanovení § 29.
- b) u osoby, která není uvedena v písmenu a) a která je vedena v evidenci uchazečů o zaměstnání a v posledních 6 kalendářních měsících před podáním žádosti o dávku pomoci v hmotné nouzi jí byl skončen základní pracovněprávní vztah z důvodu porušení povinnosti vyplývající z právních předpisů vztahujících se k jí vykonávané práci zvláště hrubým způsobem nebo s ní byl skončen jiný pracovní vztah z obdobného důvodu, částku existenčního minima; zvýšení částky živobytí podle § 25 až 28 a § 30 této osobě nenáleží,
- c) u osoby, která není uvedena v písmenu a) a dluží na výživném pro nezletilé dítě částku vyšší než trojnásobek měsíční splátky stanovené rozhodnutím soudu, nebo vyšší než částku, která by připadala na 3 měsíce, je-li plnění vyživovací povinnosti stanoveno jiným způsobem, částku existenčního minima, nejde-li o osobu, které vznikl dluh na výživném až po podání žádosti o příspěvek na živobytí a která z důvodu nedostatečného příjmu podala soudu návrh na zrušení nebo snížení výživného; zvýšení částky živobytí podle § 25 až 28 a § 30 této osobě nenáleží,
- d) u osoby, které je poskytována zdravotní péče ve zdravotnickém zařízení po celý kalendářní měsíc, s výjimkou osoby uvedené v písmenu a), částku existenčního minima; zvýšení částky živobytí podle § 25 až 28 a § 30 této osobě nenáleží,
- e) u osoby, která vykonávala veřejnou službu v rozsahu alespoň 30 hodin v kalendářním měsíci, částku existenčního minima zvýšenou o polovinu rozdílu

mezi životním minimem jednotlivce a existenčním minimem, popřípadě zvýšenou o částky uvedené v § 25 až 30,

- f) *u osoby, která pobírá příspěvek na živobytí déle než 6 kalendářních měsíců, částku existenčního minima; zvýšení částky živobytí podle § 25 až 28 této osobě nenáleží. Toto ustanovení se nevztahuje na osobu, u které se nezkoumá snaha zvýšit si příjem vlastní prací (§ 11 odst. 3), osobu s nárokem na podporu v nezaměstnanosti nebo podporu při rekvalifikaci, osobu prokazatelně se účastnící na projektech organizovaných krajskou pobočkou Úřadu práce, osobu, která je výdělečně činná, osobu, která je invalidní ve druhém stupni, a osobu, která vykonává veřejnou službu v rozsahu alespoň 20 hodin v kalendářním měsíci,*
- g) *u osoby, která není uvedena v předchozích písmenech, částku existenčního minima, popřípadě zvýšenou o částky uvedené v § 25 až 30.*⁹²

4.2.2.3. Situace, ve kterých je možné navýšit částku živobytí

Zákon myslí na situace, kdy klient musí překonat svízelnou situaci a nemůže si zajistit finanční prostředky sám. Proto ještě umožňuje po splnění zákonných podmínek, navýšení částky živobytí. V zákoně se tyto situace nazývají „hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací, hodnocení možnosti využití majetku, hodnocení možnosti uplatnění nároků a pohledávek, hodnocení možnosti zvýšení příjmu u nezletilých dětí a zvýšení částky živobytí osoby z důvodu dietního stravování.“⁹³

Pro klienta je navýšení částky živobytí přínosné, jelikož se ovlivní výše přiznané dávky.

Situace, za kterých se zvyšuje částka živobytí dle zákona o pomoci v hmotné nouzi:

Hodnocení snahy zvýšení příjmu vlastní prací

- zákon uvádí, že žadateli o dávku může zvýšit částku živobytí o 40 % částky rozdílu mezi životním minimem osoby a existenčním minimem, a to v případě, kdy má pravidelný příjem z výdělečné činnosti.⁹⁴

⁹² Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁹³Tamtéž

⁹⁴ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

Hodnocení možnosti využití majetku

- na 30 % zvýšení částky živobytí má nárok osoba, která majetek nemá, nebo není možné majetek použít ke zvýšení příjmu (tuto situaci posoudí orgán hmotné nouze), nebo majetek má a použije ho ke zvýšení příjmu. Pokud osoba má majetek a po uplynutí 3 měsíců od přiznání dávky PnŽ svůj majetek nepoužije ke zvýšení příjmů, tak se stává osobou uvedenou v § 3 odst. 1 písm. c). Což je osoba, která není ve stavu hmotné nouze.⁹⁵

Hodnocení možnosti uplatnění nároků a pohledávek

- podobně jako v předchozím hodnocení, je zde i možnost navýšení o 30 % částky rozdílu mezi ŽM osoby a EM u osob, které nemají žádné nároky a pohledávky, nebo všechny nároky a pohledávky uplatnila (jedná se např. o uplatnění nároku na dávky státní sociální podpory, nárok na nemocenskou dávku apod.) Stejně jako u využití majetku, je stejný postup u nároku a pohledávek. Pokud osoba po uplynutí 3 měsíců od přiznání dávky nevyužije nároky a pohledávky, bude osobou v § 3 odst. 1 písm. c).⁹⁶

Hodnocení možnosti zvýšení příjmů u nezletilých dětí

- orgán pomoci v hmotné nouzi, musí při hodnocení možnosti zvýšit příjem u nezletilého dítěte spolupracovat s příslušným orgánem sociálně právní ochrany dětí. Řeší se především uplatnění nároku, pohledávek a majetek. Musí to být v zájmu dítěte. Pokud tyto možnosti nejsou uplatněny, i když by mohl být ve prospěch společně posuzovaných osob, tak se nezapočítává příslušná částka zvýšení jako při hodnocení možnosti uplatnění nároků a pohledávek, či hodnocení možnosti uplatnění majetku. Pokud k využití nedojde po uplynutí 3 měsíců, má se za to, že jde v případě rodiče (zákonného zástupce) o osobu uvedenou v § 3 odst. 1 písm. c).⁹⁷

Zvýšení částky živobytí osoby z důvodu dietního stravování

- zákon také myslí na osoby, jež jsou kvůli zdravotnímu stavu nějakým způsobem omezeny ve stravování a toto omezení jim způsobuje zvýšené výdaje na stravu.

⁹⁵ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁹⁶ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁹⁷ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

- Typy jednotlivých diet a o jakou částku se zvyšuje, je stanoveno vyhláškou č. 389/2011, o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.
- Pokud má osoba více typů dietního stravování, tak se počítá jen s tím typem, který je nejvyšší.
- Žadatel musí doložit speciální tiskopis, který musí být potvrzen odborným lékařem, který je vymezen ve vyhlášce. Orgán hmotné nouze posoudí, zdali odbornost lékaře vyhovuje dle právního předpisu. Poté může zvýšit částku živobytí.

<i>Typy Diet</i>	<i>Výše</i>
U diety nízkobílkovinné	o 1 380 Kč
U diety při dialýze	o 1 000 Kč
U diety nízkocholesterolové při hypercholesterolemii nebo hyperlipoproteinemii	o 1 050 Kč
U diety diabetické	o 1 130 Kč
U diety při onemocnění fenylketonurií	o 2 220 Kč
U diety při osteoporóze, pokud celotělová kostní densita poklesla o více než o 25%, tj. T-skóre je horší než -2, 5	o 1 090 Kč
U diety při onemocnění celiakií	o 2 080 Kč
U diety při laktózové intoleranci	o 1 070 Kč
U diety v těhotenství a při kojení do 1 roku věku dítěte	o 1 100 Kč

Zdroj: vlastní zpracování pomocí vyhlášky č. 389/2011, o provedení některých ustanovení zákona o pomoci v hmotné nouzi.

4.2.3. Doplatek na bydlení

Doplatek na bydlení je jednou z dávek pomoci v hmotné nouzi, která pomáhá příjemcům hradit náklady na bydlení. Během několika posledních let byla tato dávka několikrát novelizována a upravována. Nová právní úprava směřuje především k tomu, aby dávka nebyla zneužívána a byla směřována tam, kde je opravdu potřeba. V současné době probíhají opět diskuse nad tím, aby tato dávka nepodporovala byznys s chudobou a byly upraveny podmínky čerpání této dávky. Zatím nebyl ze strany MPSV předložen žádný nový návrh, jak by změna měla vypadat.

Pokud se zaměříme na dávku DnB, tak stát poskytuje ochranu osobám v oblasti bydlení v rámci nepojistných sociálních dávek. Dávkový systém SSP je nastaven na dvě

dávky, které směřují k úhradě nákladů na bydlení – dávka příspěvek na bydlení (dále jen PnB) a dávka doplatek na bydlení (dále jen DnB). Primární dávkou, která řeší úhradu nákladů na bydlení do standardního způsobu bydlení (tj. nájemní, družstevní a vlastnická forma) je PnB. Pokud ani tak nestačí k úhradě nákladů na bydlení, nastupuje DnB. Účelem této dávky je pomoci jednotlivci nebo rodinám uhradit odůvodněné náklady na bydlení, kdy příjem těchto osob, po úhradě nákladů na bydlení nestačí k zajištění základních životních potřeb na živobytí. DnB se poskytuje i osobám, které z určitých důvodů nemají nárok na PnB – nemohou si přihlásit trvalý pobyt (TP), nebo využívají k bydlení nestandardní formu bydlení (tj. azylové ubytování, ubytování na ubytovně, nájemní vztah bez trvalého pobytu).

Při nároku na dávku se posuzuje několik podmínek, mezi hlavní podmínku řadíme tuto:

„Nárok na doplatek na bydlení má vlastník bytu, který jej užívá, nebo jiná osoba, která užívá byt na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu, jestliže by po úhradě odůvodněných nákladů na bydlení snížených o příspěvek na bydlení podle jiného právního předpisu byl příjem vlastníka bytu nebo jiné osoby, která užívá byt, zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí nižší než částka živobytí osoby, nebo příjem společně posuzovaných osob zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí nižší než částka živobytí společně posuzovaných osob; právní titul k užívání bytu je přitom nezbytné prokázat písemným dokladem, přičemž předložení čestného prohlášení k tomuto účelu nestačí.“⁹⁸

Mezi další podmínky nároku na dávku zákon uvádí tyto:

- osobě musí být přiznána dávka PnŽ. Tato podmínka platí u nájemní, družstevní a vlastnické formy bydlení. V některých situacích lze přiznat osobě tuto dávku, i když není příjemcem dávky PnŽ. V této situaci se přihlíží k celkovým majetkovým a sociálním poměrům. Je nutné, aby příjem osoby a společně posuzovaných osob přesáhl částku živobytí osoby a společně posuzovaných osob, ale nepřesáhl 1,3násobek částky živobytí osoby a společně posuzovaných osob. Toto posouzení platí v případech, kdy osoby mají standardní formu bydlení, tj. nájemní, družstevní a vlastnické,⁹⁹
- další podmínku zákon vymezuje v rámci jiné formy bydlení: *„V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi určit s využitím informace*

⁹⁸ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

⁹⁹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 30.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu podle § 35a odst. 1, že za vlastníka nebo jinou osobu užívající byt považuje i vlastníka nebo osobu užívající na základě smlouvy, rozhodnutí, nebo jiného právního titulu, za účelem bydlení jiný než obytný prostor, za předpokladu, že uvedený prostor splňuje standardy kvality bydlení podle § 33b odst. 1. Dále může v případech hodných zvláštního zřetele orgán pomoci v hmotné nouzi s využitím informace pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu podle § 35a odst. 1 určit, že za osobu užívající byt považuje i osobu užívající na základě smlouvy, rozhodnutí nebo jiného právního titulu za účelem bydlení ubytovací zařízení podle § 33a odst. 3 v případě doporučení obce, na jejímž katastrálním území se ubytovací zařízení nachází, vydaného podle § 33 odst. 3. Za případ hodný zvláštního zřetele se považuje vždy osoba ubytovaná v domově pro seniory, domově pro osoby se zdravotním postižením, domově se zvláštním režimem, chráněném bydlení, domě na půl cesty, terapeutické komunitě, zdravotnickém zařízení lůžkové péče nebo v azylovém domě podle zákona o sociálních službách⁷⁴); ustanovení § 8 odst. 3 až 5 a § 33b se v tomto případě nepoužijí. Pro prokázání právního titulu k užívání prostorů uvedených ve větách první až třetí se použije odstavec 1 obdobně,¹⁰⁰

- mezi další podmínku zákon uvádí, že nárok na DnB nevznikne osobě, která odmítne bez vážného důvodu možnosti přiměřeného bydlení, které si aktivně vyhledává. V rámci této situace je nutné, aby osoba o pomoc požádala obec, kde má trvalý pobyt, nebo ve které se fakticky zdržuje. Obec se musí žádostí zabývat a odpovědět. Pokud obec vyhodnotí situaci, tak že osobě nemůže nabídnout žádné možné řešení situace. Je nutné, aby obec uvedla v odpovědi doporučení, co má v situaci dělat. Pokud obec naopak nabídne osobě přiměřené bydlení a ta osoba to nepřijme, má obec povinnost informovat orgán pomoci v hmotné nouzi,¹⁰¹
- nárok na DnB může vzniknout i osobě, která užívá nemovitost po dobu probíhajícího dědického řízení na tu danou nemovitost. Je nutné, aby osoba prokázala, že byla společně posuzovanou osobou se zemřelou osobou k datu úmrtí,¹⁰²

¹⁰⁰ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

¹⁰¹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

¹⁰² Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

- na dávku DnB má nárok i nezaopatřené dítě, které je v plném zaopatření zařízení pro péči o děti a mládež, nebo které bydlí a žije v náhradní rodinné péči. Je nutné, aby na nezletilé dítě přešlo vlastnické právo k bytu a či na něj přešla nájemní smlouva k bytu a nemá dostatečný příjem nebo majetek k úhradě odůvodněných nákladů na bydlení,¹⁰³
- pokud vznikne nárok na dávku DnB, náleží pouze jedné osobě ze společně posuzovaného okruhu. Když se osoby nedohodnou, orgán pomoci v hmotné nouzi určí, kdo bude příjemcem dávky,
- mezi podmínky nároku na dávky zákon také vymezuje, že „*Osobě nárok na DnB nevznikne, pokud se byt, jiný než obytný prostor nebo ubytovací zařízení nachází v oblasti se zvýšeným výskytem sociálně nežádoucích jevů vyhlášené opatřením obecné povahy.*“¹⁰⁴

Důležitými skutečnostmi, kterými se posuzují nárok na dávku DnB je správné vymezení okruhu společně posuzovaných osob a nastavení rozhodného období. Níže budou vymezeny tyto okruhy.

Okruh společně posuzovaných osob

Pokud si žadatel podává žádost o DnB, je nutné, aby v žádosti uvedl veškeré osoby, které s ním užívají byt (obytnou místnost, pokoj). Orgán pomoci v hmotné nouzi na základě dokazování rozhodne, zdali bude s těmito osobami počítat pro výpočet nároku na dávku, či některou osobu z okruhu vyloučí.

V rámci posuzování okruhu společně posuzovaných osob, postupuje zákon podle zákona o SSP (PnB), tj. v tomto případě se počítá se všemi osobami, které mají v bytě trvalý pobyt. Zákon nevyžaduje, aby okruh společně posuzovaných osob spolu trvale žil, či hradil náklady na bydlení. V některých případech může orgán pomoci v hmotné nouzi tolerovat u standardních forem bydlení, že osoby nemají trvalý pobyt v obci, kde užívají byt.¹⁰⁵

U nestandardní formy bydlení se okruh společně posuzovaných osob nestanovuje dle zákona o SSP, tj. dle PnB, ale vychází z ustanovení § 2 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. To znamená, že okruh společně

¹⁰³ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

¹⁰⁴ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

¹⁰⁵ MPSV (2013): *Normativní instrukce č. 10/2013*, Postup v řízení o doplatek na bydlení podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MPSV, str. 8

posuzovaných osob bude stejný jako u posuzování nároku na dávku PnŽ. V případech hodných zvláštního zřetele může orgán pomoci v hmotné nouzi vyloučit z okruhu společně posuzovaných osobu, která nevede s žadatelem o dávku společnou domácnost. Pro vyloučení z okruhu společně posuzovaných osob nestačí písemné prohlášení, ale orgán pomoci v hmotné nouzi musí tuto skutečnost prošetřit všemi dostupnými možnostmi, v rámci sociální práce s osobou. Především k tomu využije sociální šetření, pokud se jedná o dlouhodobého klienta, mohou se zkontaktovat sociální pracovníci obce. Osoba, která o dávku žádá, musí umožnit vstup sociálním pracovníkům do bydliště a ověřit dané skutečnosti. Pokud tak neučiní, orgán pomoci v hmotné nouzi má možnost dávku nepřiznat, odejmout či její výši snížit.¹⁰⁶

Rozhodné období pro nárok na dávku DnB

Jak u dávky PnŽ, tak i u dávky DnB je nutné stanovit rozhodné období. Zákon vymezuje rozhodné období jinak, a to v situacích pro přiznání dávky a pro posouzení trvání nároku na dávku. Pokud je žádost o dávku podána v daném kalendářním měsíci, tak rozhodným obdobím pro zjištění příjmu, je období 3 kalendářních měsíců předcházejícímu aktuálnímu kalendářnímu měsíci. I u dávky DnB lze použít podstatný pokles příjmu, pokud osoba splňuje jeho podmínky.

Rozhodným obdobím pro přehodnocení dávky, tj. posouzení ostatních podmínek pro nárok na dávku a posouzení příjmu osoby, je předcházející kalendářní měsíc aktuálnímu kalendářnímu měsíci.

4.2.3.1. Výše doplatku na bydlení

Výše DnB je stanovene v ustanovení § 35 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Zákon uvádí, že *„výše doplatku na bydlení za kalendářní měsíc činí rozdíl mezi částkou odůvodněných nákladů na bydlení, sníženou o příspěvek na bydlení¹⁾ vyplacený v měsíci bezprostředně předcházejícím aktuálnímu kalendářnímu měsíci, a částkou, o kterou příjem osoby zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí osoby, nebo osoby a společně posuzovaných osob zvýšený o vyplacený příspěvek na živobytí převyšuje částku živobytí společně posuzovaných osob; pokud však v rámci společně posuzovaných osob, které jsou posuzovány pro účely pomoci v hmotné nouzi, není některá z osob považována za osobu v hmotné nouzi nebo není*

¹⁰⁶ MPSV (2013): *Normativní instrukce č. 10/2013*, Postup v řízení o doplatek na bydlení podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Praha: MPSV, str. 10

oprávněnou osobou, stanoví se výše doplatku na bydlení s poměrnou částí příspěvku na živobytí připadající na osobu, která není považována za osobu v hmotné nouzi nebo není oprávněnou osobou.“¹⁰⁷

Vzorec pro výpočet DnB = (odůvodněné náklady na bydlení – příspěvek na bydlení) – (příjem + PnŽ přiznané – částka živobytí)

Názorný příklad

Rodina - dva dospělí a tři děti (matka na rodičovské dovolené, otec zaměstnaný s nízkým příjmem, děti ve věku 8 let, 6 let a 2 roky). V okruhu společně posuzovaných osob je tedy 5 osob. U osob nejsou žádné sankce za neuplatnění zvýšení částky živobytí. Příjmy v rodině jsou ze zaměstnání ve výši 8 000 Kč měsíčně a dávky státní sociální podpory – rodičovský příspěvek ve výši 3 800 Kč a přídatky na děti ve výši 1 810 Kč). Rodina bydlí v bytě na základě nájemního vztahu v Praze, všechny společně posuzované osoby jsou v bytě trvale hlášeny a rodina má nájemní smlouvu. Celkové odůvodněné náklady na bydlení činí 12 500 Kč měsíčně (8 000 Kč nájemné, 3 500 Kč zálohy na služby a 1 500 Kč náklady na elektřinu).

Částka živobytí všech osob v domácnosti činí – 11 990 Kč

Příjem – 11 210 Kč

Přiznaný PnŽ – 4 704 Kč

Přiznaný příspěvek na bydlení – 7 894 Kč

Odůvodněné náklady na bydlení – 12 500 Kč

Nyní přejdeme k výpočtu DnB

$DnB = (Onb - PnB) - (Příjem + PnŽ - částka živobytí)$

$DnB = (12\,500 - 7\,894) - (11\,210 + 4\,704 - 11\,990)$

$DnB = 4\,606 - 3\,924$

$DnB = 628\text{ Kč}$

Celková výše DnB pro celou rodinu by činila 628 Kč.

4.2.3.2. Odůvodněné náklady na bydlení

Zákon vymezuje odůvodněné náklady na bydlení dle ustanovení § 34 č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Pro posouzení nároku na dávku

¹⁰⁷ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

je důležité vědět, v jaké formě bydlení žadatel pobývá a v jaké výši jsou jeho celkové náklady na bydlení. Při posuzování nároku vychází orgán pomoci v hmotné nouzi ze zákona o pomoci v hmotné nouzi a ze zákona o státní sociální podpoře, kde jsou uvedeny normativní náklady.

Mezi základní odůvodněné náklady na bydlení zákon uvádí:

1. *„nájemné, popřípadě obdobné náklady spojené s vlastnickou nebo družstevní formou bydlení nebo obdobné náklady při užívání bytu v jiné než nájemní, družstevní nebo vlastnické formě bydlení; nájemným nebo obdobnými náklady při užívání bytu v jiné než nájemní, družstevní nebo vlastnické formě bydlení se rozumí nájemné hrazené v nájemních bytech, a to až do výše, která je v místě obvyklá; obdobnými náklady spojenými s vlastnickou nebo družstevní formou bydlení se rozumí výše prokazatelných nákladů, maximálně však do výše nákladů uvedených v zákoně o státní sociální podpoře,*
2. *pravidelné úhrady za služby spojené s užíváním bytu, maximálně však do výše, která je v místě obvyklá; úhradou služeb bezprostředně spojených s užíváním bytu se rozumí úhrada za ústřední (dálkové) vytápění a za dodávku teplé vody, za úklid společných prostor v domě, za užívání výtahu, za dodávku vody z vodovodů a vodáren, za odvádění odpadních vod kanalizacemi, za osvětlení společných prostor v domě, za odvoz tuhého komunálního odpadu, za vybavení bytu společnou televizní a rozhlasovou anténou, popřípadě další prokazatelné a nezbytné služby související s bydlením,*
3. *úhrada prokazatelné nezbytné spotřeby energií; úhradou prokazatelné nezbytné spotřeby energií se rozumí úhrada dodávky a spotřeby elektrické energie, plynu, případně výdaje na další druhy paliv, a to ve výši, která je v místě obvyklá; výše úhrady za prokazatelnou nezbytnou spotřebu energií se stanoví jako průměrná cena za dodávku energií pro bytovou jednotku určité velikosti podle sdělení příslušných dodavatelů těchto energií, nejvýše však ve výši skutečných úhrad; v odůvodněných případech lze navýšit takto zjištěné částky až o 10 %; za odůvodněný případ se považuje zejména dlouhodobý nepříznivý zdravotní stav,*
4. *v případech hodných zvláštního zřetele při užívání jiného než obytného prostoru nebo ubytovacího zařízení úhrada nákladů uvedená v písmenech a)*

- až c), a to do výše, která je v místě obvyklá, avšak maximálně do výše 80 % normativních nákladů na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře,
5. v případech hodných zvláštního zřetele podle § 33 odst. 6 věty třetí úhrada nákladů uvedená v písmenech a) až c), a to do výše, která je v místě obvyklá, maximálně však do výše normativních nákladů na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře,
6. u stavby pro individuální či rodinnou rekreaci užívané vlastníkem úhrada nákladů uvedená v písmenech a) až c), a to do výše, která je v místě obvyklá, avšak maximálně do výše 90 % normativních nákladů na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře.¹⁰⁸

V rámci posouzení nároku na dávku DnB je velmi důležité zohlednit, v jaké formě bydlení žadatel bydlí a žije. Od roku 2015 jsou v zákoně zavedeny oblasti, které musí orgán pomoci v hmotné nouzi zkoumat a vyžadovat si jejich ověření. Zákon hovoří o tom, co se považuje za byt, ubytovací zařízení a obytný prostor. Pro všechny formy bydlení je nutné, aby se dodržovaly standardy kvality bydlení.

Zákon definuje tyto formy takto:

- a) *Bytem se pro účely tohoto zákona rozumí soubor místností nebo samostatná obytná místnost, které svým stavebně technickým uspořádáním a vybavením splňují požadavky na trvalé bydlení a jsou k tomuto účelu užívání určeny podle stavebního zákona nebo jsou zkolaudovány jako byt,*
- b) *jiným než obytným prostorem se pro účely tohoto zákona rozumí prostor, který je na základě smlouvy, rozhodnutí nebo jiného právního titulu určen pro bydlení, a který zároveň splňuje standardy kvality bydlení,*
- c) *ubytovacím zařízením se pro účely tohoto zákona rozumí ubytovací zařízení splňující podmínky uvedené v § 21a zákona o ochraně veřejného zdraví, jestliže je ubytování v těchto zařízeních poskytováno na dobu delší než dva měsíce v období šesti měsíců po sobě jdoucích,*
- d) *za byt se pro účely tohoto zákona považuje též soubor místností, které tvoří stavbu pro individuální či rodinnou rekreaci, nebo samostatná místnost, která tvoří stavbu pro individuální či rodinnou rekreaci, pokud jsou tyto stavby*

¹⁰⁸ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

užívány vlastníkem k trvalému bydlení a pokud splňují standardy kvality bydlení,

- e) *v případech hodných zvláštního zřetele lze s využitím informace pověřeného obecního úřadu nebo újezdního úřadu podle § 35a odst. 1 pro účely tohoto zákona za byt považovat i část bytu, pokud byt splňuje podmínky podle odstavce 1. Pokud v tomto bytě žije více osob, které se pro tyto účely společně neposuzují, určuje se výše odůvodněných nákladů na bydlení za celý byt, a je-li na tento byt těmto osobám poskytován příspěvek na bydlení podle zákona o státní sociální podpoře, odečte se tento příspěvek od odůvodněných nákladů na bydlení za celý byt, a dále se postupuje podle § 8. Odečte-li se příspěvek na bydlení postupem uvedeným ve větě druhé, platí, že pro účely zjišťování nároku na doplatek na bydlení a jeho výše se tento příspěvek již znovu neodečítá.¹⁰⁹*

4.2.4. Mimořádná okamžitá pomoc

Dávka pomoci v hmotné nouzi – mimořádná okamžitá pomoc je poslední dávkou ze systému pomoci v hmotné nouzi. Využití této dávky je závislé na konkrétní situaci jednotlivců, nebo rodin. Dávka by měla být poskytována osobám jen ve výjimečných případech a v situacích, které jsou nutné řešit neodkladně. Tyto dávky jsou jednorázového typu, nelze je vyplácet pravidelně jako dávky PnŽ a DnB. Jedná se o peněžní formu dávky.

Zákon o pomoci v hmotné nouzi rozeznává šest specifických situací, kdy lze osobu považovat ve stavu hmotné nouze, jelikož nemá dostatečné prostředky k zajištění svých nezbytných životních podmínek. O mimořádnou okamžitou pomoci může požádat osoba, která není ve stavu hmotné nouze, ale i osoba, která ve stavu hmotné nouze je, a již dávky pomoci v hmotné nouzi pobírá.

U každé mimořádné okamžité pomoci a situace, za kterých je možné poskytnout osobám tyto dávky, je nutné, aby je KPÚP uznal osobou v hmotné nouzi. Pokud to tak KPÚP neučiní, není možné, aby dávka mimořádné okamžité pomoci byla přiznána.

¹⁰⁹ Zákon č. 117/1995 Sb., o státní sociální podpoře, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 23.6.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

1. Situace: Hrozba vážné újmy na zdraví

První situace se týká osob, které uznal KPÚP za osobu v hmotné nouzi, i když nejsou příjemci pravidelných dávek - PnŽ a DnB, a z důvodu příjmů, celkových, majetkových a sociálních poměrů by jí hrozila vážná újma na zdraví.

K posouzení této situace dospěje sociální pracovník oddělení na základě prošetření celkové majetkové a sociální situaci žadatele o dávku. Pokud je možnost, může se využít i spolupráce se sociálním pracovníkem příslušného obecního úřadu.

Výše dávky, kdy osobě hrozí vážná újma na zdraví, se stanoví doplněním příjmu do výše existenčního minima osoby. Pokud se jedná o nezaopatřené dítě, počítá se s jeho životním minimem.

Pro dospělého jedince se jedná o částku do výše 2 200 Kč a u nezaopatřeného dítěte se jedná o částku 2 450 Kč.

Dávku nelze poskytnout, pokud by osobě vznikl nárok na pravidelnou dávku – PnŽ. Pokud to tak pracovník oddělení hmotné nouze vyhodnotí, je nutné, aby byla opakovaná dávka vyhodnocena a zpracována, co nejdříve. Při vyhodnocování dávky se nepřihlíží ke společně posuzovaným osobám.¹¹⁰

2. Situace: Mimořádná událost

Druhá situace je spojena s vážnou mimořádnou událostí.

Dávka může být poskytnuta osobě, kterou postihne mimořádná okamžitá událost a není zde jiná možnost, jak by mimořádnou událost zvládla vlastní pomocí a s vlastními finančními prostředky. Mezi takové události řadíme např. živelná pohroma – povodeň, vichřice, požár či jiné destruktivní situace, průmyslová nebo ekologická havárie. Pokud se jedná o mimořádnou situaci, která není definována zákonem, je na KPÚP, zdali uváží ve správním řízení, zda se o mimořádnou událost jedná. Smyslem této dávky je na přechodnou dobu pomoci osobám překonat tíživou situaci, než jim bude poskytnuta jiná pomoc, např. v rámci pojištění.

Dávka může být vyplacena maximálně do výše 15 násobku částky životního minima jednotlivce. Maximálně lze poskytnout, až do výše 51 150 Kč. Dávka se posuzuje se všemi společně posuzovanými osobami v domácnosti a poskytuje se jen jedné osobě.

¹¹⁰ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str.105

Dávku je možné vyplatit jednorázově, nebo i postupně v několika splátkách. Konkrétní výše dávky se stanoví s přihlédnutím k rozsahu pohromy, k okolnostem, a také s přihlédnutím k celkovým majetkovým a sociálním poměrům postižené osoby nebo rodiny.¹¹¹

3. Situace: Úhrada jednorázového výdaje

Třetí situace je spojená s osobou, která si vzhledem ke svým příjmům, celkovým sociálním a majetkovým poměrům nedokáže zabezpečit dostatečné prostředky, kterým by uhradila nezbytný jednorázový výdaj. Zákon vymezuje konkrétní situace, na které je možné tuto dávku poskytnout.

Jedná se především o úhradu správního poplatku při ztrátě osobních dokladů, úhradu jízdného v případě ztráty peněžních prostředků, při vydání duplikátu rodného listu nebo dokladů potřebných k přijetí do zaměstnání a v případě nezbytné potřeby uhradit nocleh. I v těchto případech žádosti posuzuje KPÚP ve správním řízení. Pokud se objeví situace, která není popsána v zákoně, je možné, aby KPÚP správně posoudila, že se jedná o obdobnou situaci a dávka může být poskytnuta. Může se jednat o úhradu lékařské prohlídky k nástupu do zaměstnání. KPÚP musí zjistit, že budoucí zaměstnavatel tuto prohlídku nehradí a v rámci řízení toto rozhodnutí odůvodnit.¹¹²

Dávku je možné přiznat až do výše nezbytného jednorázového výdaje. Záleží na správním uvážení KPÚP. V těchto případech je pro nárok na dávku posuzován sám jednotlivec.¹¹³

4. Situace: Úhrada nákladů spojených s pořízením nebo opravou nezbytných základních předmětů dlouhodobé potřeby

Čtvrtá situace je spojená s osobou, která není schopna z důvodu svých minimálních či žádných příjmů a k celkové sociální a majetkové situaci zabezpečit prostředky na úhradu nákladů spojených s pořízením nebo opravou předmětů dlouhodobé potřeby. Jedná se především o situace, kdy v domácnosti schází nebo se porouchá předmět, který je nutný

¹¹¹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7. str. 107

¹¹² BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 107

¹¹³ Normativní instrukce č. 1/2013: *Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. Praha: MPSV, 2013, str. 4

k zajištění chodu domácnosti a nelze bez něj fungovat (např. lednice, pračka, postel). Pro osoby v domácnosti je nutné zabezpečit základní životní potřeby.

Orgán pomoci v hmotné nouzi opět posoudí na základě správního uvážení, zdali se jedná o předmět, který je nutný pro zajištění základních potřeb, zdali se nejedná o předmět krátkého účelu a také zdali je nutné, aby byl předmět do rodiny pořízen.

Výše dávky se může stanovit, až do výše konkrétního nákladu. V kalendářním roce nesmí součet poskytnutých dávek přesáhnout 10násobek částky životního minima jednotlivce (tj. částka ve výši 34 100 Kč). V této situaci se posuzují osoby v rámci okruhu společně posuzovaných osob.

Orgán pomoci v hmotné nouzi v této situaci posuzuje a hledá možnosti pořízení daného předmětu. Pokud KPÚP zjistí, že pro danou situaci je lepší předmět opravit, orgán pomoci v hmotné nouzi přizná dávku na opravu daného předmětu. Také hledí na to, aby nový předmět nepřešel do jiného vlastnictví, než osoby, která o daný předmět žádala.¹¹⁴

5. Situace: Úhrada odůvodněných nákladů souvisejících se vzděláním nebo zájmovou činností souvisejících se sociálně právní ochranou dětí

Do čtvrté situace řadíme opět osoby, které si svými nízkými nebo žádnými příjmy, nebo celkovou sociální a majetkovou situaci nemohou zabezpečit dostateční prostředky k úhradě nákladů souvisejících se zájmovou činností nebo vzděláním nezaopatřeného dítěte. Jedná se o tyto situace, např. o úhradu školních pomůcek, nákladů spojených s úhradou školy v přírodě, nebo lyžařského výcviku. Je možnost do toho to okruhu zařadit i zájmové činnosti dětí, jako jsou např. jazykové kurzy, sportovní kroužky či obecné zájmové kroužky). Na základě správního uvážení, KPÚP zjišťuje okolnosti, zdali je nutné vždy dávku přiznat. Hledá různá možnosti řešení, zdali by nebyla možnost uhradit kroužek, či aktivity z jiných fondů. Také se řeší, zdali je pro nezaopatření dítě nutnost, aby navštěvovalo určitý kroužek, či dělalo jiné aktivity. Řeší také, zdali je možné využít i levnější variantu kroužku, či aktivity.

V rámci sociálně právní ochrany dětí se rozumí úhrada odborné poradenské pomoci poskytovanou odborným poradenským zařízením (např. manželská a rodinná poradna), registrovaným poskytovatelům sociálních služeb (sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénních programů), střediskem výchovné péče, dětským psychologem, pedagogicko - psychologickou poradnou a další. KPÚP tam může zařadit i rodinnou

¹¹⁴ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k l.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 108

mediaci, nebo cestovní výdaje rodičů, kteří jezdí za dítětem na návštěvy v ústavní výchově (ÚV), ochranné výchově (OV), či zařízení vyžadující okamžitou pomoc (ZVOP), nebo v náhradní rodinné péči. Osoba, která si podá o tento typ mimořádné okamžité pomoci žádost, musí být seznámena s tím, že KPÚP jako rozhodující orgán spolupracuje s příslušným orgánem sociálně právní ochrany dítěte (OSPOD). Může si vyžádat veškeré informace, které potřebuje k řízení o dávce. Orgánu pomoci v hmotné nouzi je patrné, že ne všechny poradenské služby jsou zpoplatněny, tudíž dochází ke konzultaci s příslušným OSPOD ve věci, zdali není možné zabezpečit bezplatnou poradenskou službu, nebo z jakého důvodu byla vybrána právě zpoplatněná služba.

Výše dávky se může stanovit, až do výše konkrétního nákladu. Jako u předešlé situace nemůže, součet poskytnutých dávek, překročit v kalendářním roce 10násobek částky životního minima jednotlivce, tj. max. do výše 34 100 Kč.

Pro uvedené situace se posuzuje osoba v okruhu společně posuzovaných osob.¹¹⁵

6. Situace: Ohrožení osoby sociálním vyloučením

Poslední situace se týká osob, které nemohou v určitém čase, s ohledem na nepříznivé sociální zázemí a nedostatek peněžních prostředků, pozitivně řešit svoji situaci a jsou nejvíce ohroženy sociálním vyloučením.

Jedná se zejména o osoby, které mohou:

- být propuštěni z výkonu zabezpečovací detence, z výkonu vazby nebo z výkonu trestu odnětí svobody, nebo
- být po ukončení léčby chorobných závislostí propuštěny ze zdravotnického zařízení, léčebného zařízení pro chorobné závislosti nebo psychiatrické léčebny, nebo
- být propuštěni ze školského zařízení, kde absolvovali ústavní nebo ochrannou výchovu, nebo po dosažení 18 let, pokud opouští pěstounskou péči, nebo
- být osobou, jejíž práva a zájmy jsou ohroženy trestnou činností jiné osoby, nebo
- se jedná o osoby, které nemají uspokojeny základní životně důležité potřeby vzhledem k tomu, že se jedná o osobu bez přístřeší.¹¹⁶

¹¹⁵ Normativní instrukce č. 1/2013: *Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. Praha: MPSV, 2013, str.6

¹¹⁶ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 111

KPÚP může opět na základě svého správního řízení, poskytnout dávku i v jiných případech, než stanovuje zákona. Pokud si situace osoby žádá a příslušné oddělení hmotné nouze posoudí, že se jedná o osobu v hmotné nouzi, může být dávka přiznána i v jiných situacích, než je uvedeno v zákoně. Osoba nemusí být bezpodmínečně propuštěna ze zařízení, ale je patrné, že osobě hrozí při neposkytnutí této pomoci sociální vyloučení. Pokud KPÚP vyhodnotí, že se jedná o osobu v hmotné nouzi a měla by mít nárok na opakované dávky, je možné, aby byla osobě přiznána tato dávka. V těchto situacích je, ale nutné přiznat opakující se dávku ihned. Takové situace nejsou v praxi časté.

V těchto případech lze tuto dávku poskytnout do maximální možné výše 1 000 Kč. Stejně jako u předešlých typů mimořádných dávek, ani u téhle nelze součet dávek poskytnutých v kalendářním roce přesáhnout určitou částku, a to 4násobek částky životního minima jednotlivce, tj. max. do výše 13 640 Kč.¹¹⁷

¹¹⁷ Normativní instrukce č. 1/2013: *Postup v řízení o jednorázové dávce mimořádné okamžité pomoci podle zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů*. Praha: MPSV, 2013, str.7

5. Postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi

Obsahem této kapitoly bude vymezení sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi a její právní zakotvení. Bude zde uvedena podkapitola věnující se sociálnímu pracovníkovi, a jak probíhá jeho spolupráce s klientem referátu hmotné nouze.

Dle Mezinárodní federace sociálních pracovníků je definice sociální práce stanovena takto: „*Sociální práce je praxe a akademická disciplína, která podporuje sociální změny a rozvoj, sociální soudržnost a posílení a osvobození lidí. Principy sociální spravedlnosti, lidských práv, kolektivní odpovědnosti a respektu k rozmanitosti jsou zásadní pro sociální práci. Na základě teorií o sociální práci, společenských vědách, humanitních vědách a domorodých znalostech se sociální práce zabývá lidmi a strukturami, které řeší životní problémy a zvyšují blahobyt. Výše uvedená definice může být zesílena na národní a / nebo regionální úrovni.*“¹¹⁸

V současné době je trend poskytování sociální práce přenechávat na druhou kolej. Sociální pracovníci na ÚP ČR jsou personálně poddimenzováni a výkon sociální práce je omezen pouze na minimum základního sociálního poradenství a administrativního zpracování dávek. Personální znevýhodnění této agendy nastalo po sociální reformě v roce 2012. Současný stav stále vykazuje nedostatečné zabezpečení výkonu sociální práce. Jedná se pouze o to, aby sociální pracovníci odvedli administrativní práci ve věci zpracování dávek. To, aby s klientem byla řešena jeho celková životní situace a společnými silami nalezeno určité řešení, je v současné podobě nemožné.

Rok od roku se v ČR zvyšuje počet domácností, které jsou v hmotné nouzi a pobírají některé z dávek pomoci v hmotné nouzi. V tomto ohledu se může i jednat o omezenou nabídku sociální práce lidem v hmotné nouzi a o důsledné zkoumání, za jakých situací se klient do své životní situace dostal.

Sociální práce je definována jako „*společenskovědní disciplína i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů (např. chudoby, zanedbávání výchovy dětí, diskriminace určitých skupin, delikvence mládeže, nezaměstnanosti). Sociální práce se opírá jednak o rámec společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám dosáhnout způsobilosti k sociálnímu*

¹¹⁸ Global Definition of Social Work – International Federation of Social Workers. *International Federation of Social Workers* [cit. 2018-07-02]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

*uplatnění nebo ji získat zpět. Kromě toho pomáhají vytvářet pro jejich uplatnění příznivé společenské podmínky. U klientů, kteří se již společensky uplatnit nemohou, podporuje sociální práce co nejdůstojnější způsob života.*¹¹⁹

Na sociální práci můžeme pohlížet jako na vědu i jako na umění. Je důležité v tom objevit obě roviny. „*Sociální práce je umění, které vyžaduje velikou škálu dovedností. Jde především o porozumění pro potřeby druhých a schopnost pomáhat lidem tak, aby se na naší pomoci nestali závislí (aby neztratili schopnost pomáhat si vlastními silami). Sociální práce je ovšem také vědou, neboť disponuje teoriemi a dále vytváří nové teorie vysvětlující vznik a řešení individuálních, skupinových a komunitních problémů.*

*Obě charakteristiky sociální práce jsou nezanedbatelné. Osobní předpoklady sociálního pracovníka, jeho talent, tvořivost jsou základem. Bez vzdělání a kultivace svého talentu však sociální pracovník nevystačí. Dnešní komplikované společenské poměry vyžadují odbornou přípravu nejvyšší kvality. Nejde jen o prosté vědomosti, jde o schopnost pracovat s informacemi a tvořivé uplatňování osvojených dovedností.*¹²⁰

Pojem sociální práce si většina z nás spojuje s hodnocením klientových potřeb a jeho situace. Zaměření sociální práce by mělo vždy začínat od samotného klienta. Sociální práce v systému pomoci v hmotné nouzi dle MPSV je definována jako práce podporující sociální změnu, řešení problémů v mezilidských vztazích, posílení a osvobození lidí za účelem naplnění jejich osobního blaha. Sociální práce zasahuje tam, kde se lidé dostávají do kontaktu se svým prostředím. Do sociální práce můžeme také zařadit to, že jí lze chápat jako činnost zabývající se životními situacemi lidí a poskytováním služby, která napomáhá zlepšit situaci klienta. Přitom je velmi důležité rozlišovat mezi poskytováním samotné sociální práce a komplexem služeb, který sociální pracovníci mohou vytvářet nebo se na něm podílet.¹²¹

V běžném životě jsme připraveni svoji výchovou pomáhat jeden druhému, pokud je potřeba. Jedná-li se však o pomáhání jako profesi, často se ocitáme v potížích, kdy na jedné straně stojí klient a očekává určitou pomoc a na druhé strany stojí sociální pracovník a žádá od klienta, aby se dělalo, co je potřeba. Jaké jsou tedy klíčové body sociální práce? Sociální práci je možné rozdělit na tři opěrné body:

¹¹⁹ MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8, str. 11

¹²⁰ NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, c2001. ISBN 80-903070-0-0, str. 21

¹²¹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.

1. zákony, předpisy, povinnosti, tj. psané a nepsané normy, které jsou závazné a vymezují vztahy mezi lidmi formou zákazů či příkazů pro určité situace
2. klientovy způsoby chování, jednání, myšlení, postoje, přání, přesvědčení, styl života
3. odbornost sociálního pracovníka¹²²

Pokud se zaměříme na poslání sociální práce prostřednictvím odborností sociálního pracovníka, je důležité snažit se propojovat to, co předepisují normy a co si představuje klient. I když sociální práci můžeme takto definovat, ve skutečné praxi, dojde-li k samotnému poskytování této sociální práce, se setkáváme s různými pojetími.¹²³

5.1. Sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi

Sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je považována za jeden z nástrojů systému pomoci v hmotné nouzi. Postavení sociální práce v tomto systému je nutností. Úspěšnost tohoto systému je spojena s výkonem sociální práce. Nelze od sebe oddělovat systém sociální práce a systém zpracování dávek. Je nutné zachovat jeho kontinuitu.

Je to z důvodu toho, že by měla být zajištěna komplexní pomoc těmto osobám. Ti by měli být motivováni ke změně jejich životní sociální situace a k aktivní snaze si nalézt zaměstnání.

Výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je prováděn dle ustanovení § 63 a § 64 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Cílem sociální práce v tomto systému pak není pouze sociální práce zaměřena na provedení sociálního šetření a posouzení stavu hmotné nouze, ale především o nabídce vhodné metody a postupu pro řešení (předcházení, minimalizace) této situace, tj. materiální pomoci.¹²⁴

Hlavní cíle sociální práce v rámci aplikace zákona o pomoci v hmotné nouzi:

- „snížení rizika závislosti příjemců na poskytování dávek pomoci v hmotné nouzi (DPHN), primárně u uchazečů o zaměstnání v hmotné nouzi i podporou při zajištění pravidelného zdroje příjmu – tedy zařazení do vhodného zaměstnání.

¹²² ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-36-9, str. 9 a str. 24

¹²³ Tamtéž, str. 25

¹²⁴ MPSV (2009): *Metodický pokyn MPSV č. 5/2009 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi*. Praha: MPSV.

- *integrace příjemců DPHN do běžného života, tj. i uplatnění na trhu práce.*¹²⁵

K tomu, aby byly tyto cíle naplněny, se doporučuje, aby se dbalo na jednání orientované na žadatele, příjemce, osobu závislou na DPHN (doplatek na bydlení) a komunikaci. Je důležité, aby osoby, které se obrátí na zaměstnance orgánu pomoci v hmotné nouzi pro pomoc při řešení své svízelné situace, dodržovaly tyto zásady:

- prvotně navázat osobní kontakt a přímou komunikaci s klientem, zaměřit se především na potřeby klienta v souvislosti s řešením situace hmotné nouze,
- ztotožnit se s potřebami klienta, ve spolupráci se domluvit na postupu, který povede ke zlepšení nepříznivé sociální situace,
- poskytnutí základního sociálního poradenství, které směřuje k řešení nepříznivé sociální situace a následně zprostředkovat klientovi další pomoc,
- výkonem sociálního šetření získat a vyhodnotit všechny ztotožnění potřeb celkové situaci klienta, včetně ztotožnění potřeby celé rodiny, okruhu společně posuzovaných osob, popřípadě dalšího sociálního prostředí.¹²⁶

V rámci výkonu sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je nutné, aby všichni sociální pracovníci a referenti dávek pomoci v hmotné nouzi, dodržovali v rámci výkonu své práce určité principy:¹²⁷

1. *„chrání práva a zájmy osob v hmotné nouzi, přitom respektují jejich důstojnost, soukromí a důvěrnost sdělení a zachovávají mlčenlivost, nestanoví-li tento zákon nebo zvláštní právní předpis jinak*
2. *informují každou osobu o možných řešení hmotné nouze a zapojují do řešení její situace a vedou ji k vlastní odpovědnosti*
3. *respektují jedinečnost každé osoby bez ohledu na její původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, ekonomickou situaci, věk, zdravotní stav, sexuální orientaci, náboženské a politické přesvědčení, a to bez ohledu na skutečnost, jak se tato osoba podílí na životě společnosti,*

¹²⁵ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 3

¹²⁶ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 3

¹²⁷ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy.* Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7.str. 140

4. *vyhledávají aktivně osoby, které jsou ohroženy hmotnou nouzí nebo se již ve stavu hmotné nouze nacházejí*
5. *spolupracují s obcí, v jejíž působnosti se bydliště osoby v hmotné nouzi nachází.“*

Při provádění výkonu sociální práce se klade velký důraz na individuální přístup k řešení obtížných životních situací osob ohrožených hmotnou nouzí. Sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je složena z několika fází:

I. Fáze kontaktu s klientem v situaci hmotné nouze na ÚP ČR

a. Prvotní kontakt s klientem

- při prvotním kontaktu jsou klientovi poskytnuty informace v nezbytném rozsahu. Záleží i na celkové situaci klienta. Především se to týká předání kontaktů na konkrétní služby, formuláře. Pomoci s vyplněním žádostí či poskytnutí obecných informací o dávkách. Při prvotním kontaktu poskytují poradenství všichni zaměstnanci KPÚP,¹²⁸
- v rámci kontaktu s klientem je nutné dodržovat určitá pravidla. Pracovník KPÚP vždy přistupuje ke klientovi s úctou, respektem. Poskytne mu dostatečný prostor pro vyjádření jeho přání a potřeb. Vždy musí seznámit klienta s podmínkami poskytování DPHN, který by jim měl vždy porozumět. Nejdůležitějším nástrojem pro pracovníka je rozhovor – jedná se o krátkodobou intervenci, při které dochází k předání základních informací, které potřebuje klient pro učinění rozhodnutí. Využije-li nabídku základního sociálního poradenství, nebo si podá žádosti o DPHN,¹²⁹
- v rámci prvního kontaktu pracovník zjišťuje: důvod návštěvy, četnost návštěv, zdali má někoho, kdo mu pomáhá s řešením jeho nepříznivé sociální situace a zdali již má dostatečné množství informací k rozhodování, jak bude pokračovat v řešení své situace,

130

¹²⁸ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 4

¹²⁹ Tamtéž, str. 4

¹³⁰ Tamtéž, str. 4

- klientovi se předávají informace o systému pomoci v hmotné nouzi (podmínky nároku na dávky, potřebné dokumenty, které jsou nutné doložit, atd.). Dále informuje o dalších systémech sociálních dávek, které by mohly přispět k řešení situaci hmotné nouzi, o možnosti využít pomoci ze strany sociálního pracovníka KPÚP a obecního úřadu a jaké by mohl využít v jeho situaci sociální služby,¹³¹
- v rámci pomoci může pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi zprostředkovat kontakt se sociálním pracovníkem obecního úřadu, či sociálním pracovníkem konkrétní sociální služby,
- pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi musí s klientem sepsat písemný záznam, a to s jeho souhlasem. Písemný záznam musí splňovat zákonné podmínky v rámci ochrany osobních údajů.¹³²

b. Podpora sociálním pracovníkem ÚP ČR

- zákon o pomoci v hmotné nouzi uvádí, že každý jedinec má nárok na základní sociální poradenství, které vede k řešení jeho hmotné nouze a její předcházení.¹³³ Hlavním cílem je předat potřebné informace, odbornou pomoc a podporu klientovi. Je nutné, aby základní sociální poradenství vždy poskytovali výhradně sociální pracovníci orgánu pomoci v hmotné nouzi. Pokud není zabezpečena dostatečná kapacita, je možné sjednat pozdější termín pohovoru. Klient vždy obdrží kontakty na sociální pracovníky z obecních úřadů a sociální pracovníky konkrétních sociálních služeb,¹³⁴
- sociální pracovník je odborně způsobilý k výkonu povolání sociálního pracovníka. Řídí se etickým kodexem své profese, směrnicemi daného zaměstnavatele a instrukcemi nadřízeného

¹³¹ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 4

¹³² Tamtéž, str. 4

¹³³ Zákon č. 111/2016 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů, Systém ASPI - stav k 03.07.2018 do částky 64/2017 Sb. a 20/2017 Sb.m.s. - RA1052

¹³⁴ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 4

orgánu. Ke klientovi přistupuje individuálně a využívá empatického přístupu. Respektuje jeho práva a potřeby,¹³⁵

- základním nástrojem sociálního pracovníka k získání informací od klienta je poradenský rozhovor. Účelem rozhovoru je zjistit potřeby a možnosti klienta, kterými je schopen řešit svoji nepříznivou sociální situaci. Ze strany pracovníka je důležité nabídnout takovou pomoc, která by mu pomohla v řešení jeho nepříznivé situace. Sociální pracovník má poskytovat rady ve věci bydlení. Cílem je především zprostředkovat odbornou pomoc či klientovi pomoci nalézt vhodné prostředky k řešení nepříznivé situace. Jde o to nasměrovat klienta k tomu, aby využil nabídku sociálních služeb, odbornou pomoc k překonání špatné situace. Je potřeba motivovat klienty, aby se aktivně podíleli na změně svého dosavadního života. Mělo by se jednat o podporu k získání či udržení standardního bydlení. Ze strany pracovníka je zde možnost i kontakt s pronajímateli. Zásadní motivace je především v tom, aby se klienti odhodlali nalézt vhodné zaměstnání na trhu práce,¹³⁶
- sociální pracovník je povinen vést dokumentaci. O jednání s klientem je nutné vždy sepsat záznam z jednání, či protokol z jednání. Zároveň sociální pracovník vkládá zjištěné informace do Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka, jehož prostřednictvím získá informace o klientovi i sociální pracovník z obecního úřadu.

Poradenství je vnímáno v několika pojetí. Pojetí, které vystihuje poradenství v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi, je toto: „*V užším slova smyslu můžeme poradenství vnímat jako poskytování informací, které si sám klient vyžádá, aby mohl řešit svoji situaci. V širším pojetí lze poradenství vnímat jako možnost dát klientovi příležitost k tomu, aby poznal své slabá místa a dosáhnul zlepšení kvality svého života. Poradenství může být krátkodobé, dlouhodobé nebo jednorázové. Pokud se jedná o dlouhodobější poradenství,*

¹³⁵ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 142

¹³⁶ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV. str. 8

*mělo by se jednat o proces s jasnou strukturou. Na základě této struktury stanovit cíle a plány, na kterých se domlouvají obě strany.*¹³⁷

II. Sociální šetření

Výkon sociálního šetření (SŠ) vychází z ustanovení § 63 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů; *„Zaměstnanci orgánů pomoci v hmotné nouzi jsou na základě souhlasu žadatele o dávku, příjemce dávky a osob společně posuzovaných oprávněni v souvislosti s plněním úkolů podle tohoto zákona vstupovat do obydlí, v němž tyto osoby žijí, a to s cílem provádět sociální šetření, popřípadě šetření v místě pro vyhodnocení podmínek nároku na dávky. Oprávnění k této činnosti jsou povinni prokázat služebním průkazem společně se zvláštním oprávněním vydaným příslušným orgánem pomoci v hmotné nouzi jako doložkou služebního průkazu. Toto zvláštní oprávnění obsahuje označení účelu vydání, číslo služebního průkazu, jméno, popřípadě jména, a příjmení zaměstnance a identifikační údaje vydávajícího orgánu pomoci v hmotné nouzi. O sociálním šetření, popřípadě o šetření v místě pro vyhodnocení podmínek nároku na dávky podle věty první se vždy učiní záznam ve spise.*¹³⁸

Sociální šetření není vyžadováno jako podklad pro správní řízení o dávku, ale v odůvodněných případech je nutné ho využít. Tj. pokud sociální pracovník pozná, že se jedná o osobu bez přístřeší, není nutné vykonávat sociální šetření, do spisu se vloží jen protokol z jednání, kde žadatel uvede, že nikde nebydlí, jeho pobyt je pouze faktický a je osobou bez přístřeší. Pokud to z případu klienta vyplývá, sociální šetření může praktikovat pouze sociální pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi. Sociální šetření je metoda sociální práce používána k ověření údajů, které žadatel uvedl v žádosti o dávku při jednání na úřadu. Jedná se o dokreslení klientovy nepříznivé situace. Především ověření, zdali okruh společně posuzovaných osob koresponduje s okruhem společně posuzovaných osob uvedené v žádosti o dávku či, zda nedisponuje majetkem, který by mohl ke zlepšení své situace prodat. Sociální šetření není jednorázovou záležitostí, pokud je klient dlouhodobě veden v evidenci dávek pomoci v hmotné nouzi, je možné vykonat sociální šetření několikrát. V rámci budování důvěry je nutné, aby klient byl srozuměn s účelem sociálního šetření. Při sociálním šetření by se nemělo jednat o pouhý sběr dat, ale sociální pracovník by měl během

¹³⁷ MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 9788073673680, str. 142

¹³⁸ Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním, ve znění pozdějších předpisů, Praha: Úřad vlády, 2006. [cit. 28.05.2018]. Dostupné z ASPI

výkonu sociálního šetření klientovi naslouchat, dávat mu prostor k vyjádření, respektovat jeho názory a nechat ho uvést údaje ze svého života.¹³⁹

Sociální šetření se provádí vždy v předjednaném termínu. Dle zákona se musí sociální pracovník vždy prokázat „průkazem sociálního pracovníka“. Doporučená délka výkonu sociálního šetření je v trvání 105 – 250 minut. Tato doba je stanovená vyhláškou 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka. Doba je stanovená z důvodu kvalitního prošetření informací o klientovi a jeho nepříznivé situaci. Ze strany sociálního pracovníka dochází k vyhodnocení situace, zdali je nutné dodržet délku sociálního šetření. Pokud sociální pracovník uzná za vhodné, že není potřeba dodržet stanovenou časovou osu sociálního šetření, uvede tyto skutečnosti do záznamu. Vždy musí vyhotovit záznam, který sociální pracovník uvede do „Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka“. Do správního spisu se vkládá výpis ze sociálního šetření, a to v případech, kdy byly prošetřeny skutečnosti rozhodné pro nárok na DPHN. Ve výpisu nesmí být uvedeny skutečnosti, které nemají vliv na vyhodnocení dávky. V některých případech je možné takové informace zanechat pouze v anonymizované formě.¹⁴⁰

Písemný záznam ze sociálního šetření obsahuje datum, čas (doba, kdy bylo SŠ zahájeno, kdy bylo skončeno), místo (adresa, kde bylo SŠ uskutečněno, osoba, která SŠ provedla), identifikační údaje o klientovi, informace o okruhu společně posuzovaných osob, popis situace klienta (skutečnosti, které uvede klient o jeho celkové sociální nepříznivé situaci a další poznatky, které uvedou blízké osoby), shrnutí a závěr šetření (sociální pracovník na základě svých odborných kompetencí shrnuje závěr ze SŠ, popisuje aktuální situaci žadatele, klienta a vyhodnocuje potřeby nutné k řešení situace hmotné nouze. Případně i sjednané postupy dalších možných intervencí a kontrolních mechanismů.¹⁴¹

III. Šetření v místě

Šetření v místě je opět zakotveno v ustanovení § 63 odst. 1 zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů. Rozdíl mezi šetřením v místě oproti

¹³⁹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 144

¹⁴⁰ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 9

¹⁴¹ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 143

sociálnímu šetření je v tom, že ho mohou provádět i zaměstnanci orgánu pomoci v hmotné nouzi, kteří jsou zařazení na pozici referenti nepojistných sociálních dávek. Účel tohoto šetření je pouze v tom, aby se ověřil nárok na DPHN (doplatek na bydlení). Z důvodu zjištění aktuálního faktického stavu klienta, je možné toto šetření provést bez ohlášení. Pokud klient není zastižen (minimálně 2x) je nutné, aby byl termín šetření dojednan předem. Opět je nutné, aby o šetření byl proveden písemný záznam, který bude součástí správního spisu.¹⁴²

IV. Předávání informací a spolupráce mezi KPÚP, obecními úřady a jinými subjekty

V rámci sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je nutná spolupráce i s dalšími institucemi. Vzájemná spolupráce vychází ze zákona o pomoci v hmotné nouzi a zákona č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů. Oblast a určitá kritéria s klienty hmotné nouze jsou dána příslušnými ustanoveními zákona o pomoci v hmotné nouzi. V rámci řízení o dávky je možné, aby žadatel doložil doporučení k přiznání DPHN či vyjádření k jeho aktuální nepříznivé sociální situaci sepsané sociálním pracovníkem obecního úřadu. Tyto podklady orgán pomoci v hmotné nouzi doplní svými poznatky. Orgán pomoci v hmotné nouzi nemůže vycházet pouze z podkladů, které mu zdokumentoval sociální pracovník obecního úřadu. V rámci spolupráce se sociálními službami, má sociální pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi povinnost navázat spolupráci se sociální službou, která je v dané lokalitě dostupná.¹⁴³

Vzájemná komunikace a spolupráce mezi všemi zúčastněnými subjekty (obecní a krajský úřad, sociální služby, neziskové organizace a další subjekty) není nikde v zákoně vymezená. V rámci výkonu sociální práce je nutné stanovit určitá pravidla spolupráce a dojednat pravidla vzájemné komunikace. Vždy je to se zohledněním místních podmínek a s ohledem na zájem klienta. Orgán pomoci v hmotné nouzi má povinnosti dle ustanovení § 35a zákona o pomoci v hmotné nouzi, bez zbytečného odkladu informovat obecní úřad, že klient je poživatel DPHN z důvodu, že užívá jiný než obytný prostor nebo ubytovací zařízení. Orgán pomoci v hmotné nouzi zašle písemný podnět k zahájení sociální práce s klientem za účelem řešit jeho nepříznivou situaci. Kontaktní pracoviště by si mělo stanovit jednoho zaměstnance, který bude koordinovat vzájemnou spolupráci. Společný postup by

¹⁴² MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 11

¹⁴³ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 145

měly jednotlivé subjekty řešit na pravidelných setkáváních. Doporučuje se, aby sociální pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi byl přítomen i na případových konferencích.¹⁴⁴

V souladu s ustanovením § 64 odst. 2 zákona o pomoci v hmotné nouzi jsou sociální pracovníci povinni dojednat s klienty společný postup při řešení jejich nepříznivé situace. Především je to u klientů, kteří jsou vedeni v evidenci hmotné nouzi déle než tři kalendářní měsíce. Spolupráci je nutné dojednat nejen s dalšími pracovníky KPÚP, ale i dalšími subjekty – poskytovateli sociálních služeb, sociální pracovníky obecních úřadů či jiné poradenské organizace. Pokud umožňuje kapacita, důležitá forma řešení je spatřována v pravidelných setkáváních, či případových konferencích. Těch se účastní klient i zástupci pomáhajících subjektů.¹⁴⁵

Zaměstnanci KPÚP jsou také povinni, v rámci prevence, vyhledávat osoby, které jsou ohroženy hmotnou nouzí, nebo již se ve stavu hmotné nouze nacházejí. Tuto činnost vykonává sociální pracovník v rámci poradenského rozhovoru a sociálního šetření. Setkává se s nejbližšími osobami žadatele a mapuje jejich situaci. Pokud je některá osoba ohrožena, nebo již se nachází ve stavu hmotné nouze, tak mu poskytne základní sociální poradenství. Minimálním standardem je nabídnutí spolupráce se sociálním pracovníkem obecního úřadu.¹⁴⁶

Základní spolupráce a komunikace sociálních pracovníků KPÚP a sociálních pracovníků obecních úřadů je předávání a získávání informací o osobách, které se nacházejí v hmotné nouzi déle než tři měsíce, obývají jiný obytný prostor než je standardní forma bydlení, či osoby, které jsou ohroženy ztrátou bydlení. Vždy je nutné, aby byl vyhotoven písemný doklad o tom, kdo komu, jaké informace předal. Vzájemné sdílení informací mezi těmito subjekty probíhá prostřednictvím Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka (dále jen SZSP). Klienti jsou informováni o této spolupráci a tom, komu jsou poskytovány jeho informace. Jedním z dokumentů zajišťujících společnou informovanost je písemný podnět k zahájení sociální práce obce.¹⁴⁷

¹⁴⁴ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 12

¹⁴⁵ MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 11

¹⁴⁶ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012: komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 147

¹⁴⁷ MPSV (2016): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 13

Dokumentace sociálního pracovníka a Standardizovaný záznam sociálního pracovníka

Orgán pomoci v hmotné nouzi musí vést ke každému případu dokumentaci. Záznamy o sociální práci by měly být odděleny od správního spisu. K informacím o sociální práci s klientem mají přístup pouze sociální pracovníci. Ze strany vedení je doporučeno, aby byly využívány jednotné interní vzory. Vedení dokumentace má velký význam pro pracovníky. Pokud se jedná o sporný případ, může dobře vedená dokumentace chránit sociální pracovníky. Dokumentace je podkladem pro statistiky a kontroly. Mezi základní druhy dokumentace řadíme elektronickou aplikaci SZSP v Jednotném informačním systému, písemný záznam ze sociálního šetření a spis obsahující záznamy o sociální práci.¹⁴⁸

Nejdůležitějším dokumentem je Standardizovaný záznam sociálního pracovníka. Jedná se dokument, která je stanoven vyhláškou č. 332/2013 Sb., o vzoru Standardizovaného záznamu sociálního pracovníka. K založení tohoto dokumentu má přístup jak sociální pracovník orgánu pomoci v hmotné nouzi, tak i sociální pracovník obecního úřadu. Pokud je záznam založen sociálním pracovníkem obecního úřadu, tak do něho může pracovník orgánu hmotné nouze nahlížet, vkládat záznamy. Klient musí být o sdílení informací mezi úřady informován. Pokud nějaký klient odmítá sdělit informace, může se s ním pracovat anonymně. Jen do té doby, než si podá žádost o DPHN. Pokud se jedná jen o základní sociální poradenství, není nutné vést písemnou dokumentaci.¹⁴⁹

V. Doporučení k materiálně technickému vybavení

V rámci poskytování sociální práce na kontaktních pracovištích KPÚP je nutné, aby byla zajištěna bezpečnost. Nejen pro zaměstnance orgánu pomoci v hmotné nouzi, ale i pro klienty. V rámci výkonu sociálního šetření je nutné zajistit pro pracovníky možnost služebních vozů. Doporučuje se, aby zaměstnanci byly vybaveny elektronickými přístroji, které jim umožní reagovat na aktuální situaci klienta hned. Vyhledají mu odborné poradenství a poskytnou klientovi kontakty na sociální služby a následnou pomoc. Nejdůležitějším zajištěním pro zaměstnance jsou prostředky osobní hygieny, tj. zabezpečení návleků, ochranných rukavic, desinfekční prostředky. Orgán pomoci v hmotné nouzi musí

¹⁴⁸ MPSV (2016): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 14

¹⁴⁹ MPSV (2016): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 14

zajistit tvorbu informačních materiálů. Je nutné, aby je pravidelně aktualizovali. Za jejich dostupnost a jejich aktuálnost odpovídá daný útvar hmotné nouze.¹⁵⁰

VI. Personální zajištění

Zákon o sociálních službách stanovuje odbornou způsobilost pro výkon sociální práce. Sociální pracovníci ÚP ČR jsou ve služebním poměru. Sociální pracovník má povinnost dalšímu vzdělávání. Jsou zařazováni do platových tříd dle Nařízení vlády č. 302/2014 Sb., katalog správních činností. V rámci personálního zajištění dochází ke kumulacím funkcí. Sociální pracovníci plní roli i referentů sociálních dávek. Ze strany metodického vedení na ÚP ČR je doporučeno, aby výkon sociální práce nebyl kumulován s jinou pracovní funkcí. Výkon sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi je specializovanou formou. Práce s osobami v nepříznivé sociální situaci je velmi náročná. Je důležité, aby sociální práce byla orientována na klienta a jeho potřeby. Především hledá řešení pro klienta, aby se zařadil zpět do běžného života.¹⁵¹

¹⁵⁰ BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-744-7, str. 149

¹⁵¹ MPSV (2016): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV, str. 15

Praktická část

1. Výzkum

Kapitola se zabývá aktuální problematikou postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. V současné době je správné nastavení sociální práce potřebnou součástí agendy dávek pomoci v hmotné nouzi. Pro zlepšení klientovi situace je potřeba, aby mu bylo poskytováno základní sociální poradenství a další metody sociální práce. Je nutné, aby byly s klientem probírány možnosti řešení jeho situace a postupně pracovat na návratu do jeho běžného života.

1.1. Cíl výzkum

Cílem této diplomové práce je zjistit úroveň poskytované sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi a odpovědět na hlavní výzkumnou otázku: „Jak vnímají současné postavení sociální práce sociální pracovníci referátu hmotné nouze kontaktního pracoviště Úřadu práce České republiky, Krajské pobočky pro hlavní město Praha, v rámci výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi?“

Toto téma jsem si vybrala z důvodu dlouhodobé pracovní zkušenosti v rámci výkonu sociálního pracovníka v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi a pamatuji si, jak tento systém funguje. Již jsem přes tři a půl roku v jiném sociálním oboru, tak mne zajímalo, zdali se postavení sociální práce nějak změnilo od dob, kdy jsem působila v této agendě.

1.2. Úkoly

Úkolem práce bylo získat názor sociálních pracovníků na postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi a zmapovat současné postavení sociální práce v oddělení dávek pomoci hmotné nouzi.

Pozornost je věnována také tomu, zda sociální pracovníci tuto situaci vnímají stejně a zdali každý sociální pracovník vnímá, že současná podoba sociální práce, směřující ke klientům je dostatečná či nikoli.

V rámci zadaných úkolů byly stanoveny tyto hypotézy:

H1 Sociální pracovníci mají z větší části zájem poskytovat sociální práci, ale nemají na to dostatečně uzpůsobené podmínky.

H2 Sociální reforma v roce 2012 nezlepšila výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.

H3 Nastavení úrovně sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi KPÚP je v současné době nedostačující.

1.3. Metody a metodika kvantitativního šetření

Ve výzkumu byly použity následující metody:

1. Studium odborné literatury
2. Dotazník vytvořený na základě studia odborné literatury
3. Následná analýzy dat

Jako metoda pro zjištění informací byl použit anonymní standardizovaný dotazník (uveden v příloze). Otázky uvedené v dotazníku byly připraveny na základě studia odborné literatury a mých dosavadních zkušeností, které jsem získala v rámci svého pracovního působení v oddělení hmotné nouze. Na začátku dotazníku jsou použity osobní otázky, které směřují k poznání výběrového vzorku, zdali je vhodný či nikoliv.

V dotazníku jsou obsaženy otázky, které jsou zaměřeny na sociální pracovníky, kteří pracují v oddělení pomoci v hmotné nouzi a jejich vnímání současného postavení sociální práce v jejich agendě. Otázky se dotýkají i oblasti sociální reformy, která způsobila změnu postavení sociální práce, jaké metody sociální práce jsou poskytovány v jejich agendě a zdali si myslí, že při výkonu dávek pomoci v hmotné nouzi je důležité, aby byla vykonávána sociální práce s klienty. Převážná část otázek v dotazníku jsou otázky uzavřené, pouze dvě jsou otevřené. Jedna z otevřených otázek je zaměřena na to, jaké metody a nástroje používají sociální pracovníci v jejich oddělení pomoci v hmotné nouzi a druhá otevřená otázka byla zaměřena na to, aby každý sociální pracovník uvedl, jaká opatření by bylo potřeba nastolit, aby se postavení sociální práce zlepšilo.

Dotazník byl zvolen z důvodu nejmenší časové náročnosti, jak pro tazatele, tak i pro respondenty. Dotazníky byly zaslány prostřednictvím e-mailu. Kontakty na zaměstnance ÚP ČR byly získány přes <http://portal.mpsv.cz/upcr/kp/pha/kop>.

Jedná se o výběrový vzorek, který by měl být náhodný, ale ovšem zaměřený na sociální pracovníky v referátu hmotné nouze na ÚP ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha.

Byla využita metoda kvantitativního šetření, kde ze získaných informací a faktů vytvářím závěr. Kvantitativní znamená, že *šetření je navrženo tak, aby přineslo numerická data měřením proměnných. Již jsem zmínila, že ne všechna šetření jsou kvantitativní. Zde se však soustředíme na kvantitativní šetření, která používají numerická data získaná měřením*

*proměnných.*¹⁵² Podstata kvantitativního výzkumu spočívá ve zkoumání vztahů mezi proměnnými. *V kvantitativním výzkumu se realita zachycuje pomocí proměnných, jejich hodnoty se zjišťují měřením a primárním cílem je nalézt, jak jsou proměnné rozloženy a zvláště jaké jsou mezi nimi vztahy a proč tomu tak je.*¹⁵³

Sběr dat byl zajištěn pomocí anonymního standardizovaného dotazníku. Dotazníky byly určeny pro sociální pracovníky, kteří vykonávají agendu dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha. Jedná se o zaměstnance, kde jejich náplň práce je spojena s výkonem sociální práce v oblasti dávek pomoci v hmotné nouzi. Jsou to ti, jež pracují s klienty v obtížných sociálních životních situacích. Bylo jasné, že jsou to osoby, které budou mít s touto problematikou dostatečné množství zkušeností, aby mohli zodpovědět otázky kladené v dotazníku.

Dotazníky byly vyplňovány anonymně. Dotazník byl poslán 110 sociálním pracovníkům z oddělení hmotné nouze Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha. Na dotazníky odpovědělo 93 žen a 3 muži. Celkem se navrátilo 96 dotazníků. Z toho však 9 bylo pro výzkum nepoužitelných, jelikož nebyly dostatečně vyplněny, a někteří nebyli sociálními pracovníky v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. Na základě těchto skutečností bylo tedy celkem vyhodnoceno 87 dotazníků.

1.4. Výsledky a interpretace

V následující podkapitole jsou analyzované a vyhodnocené všechny otázky dotazníku. Výsledky šetření budu rozebírat tím způsobem, že budu procházet jednotlivé otázky dotazníku a následně budou graficky zpracované.

¹⁵² PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9. str. 13

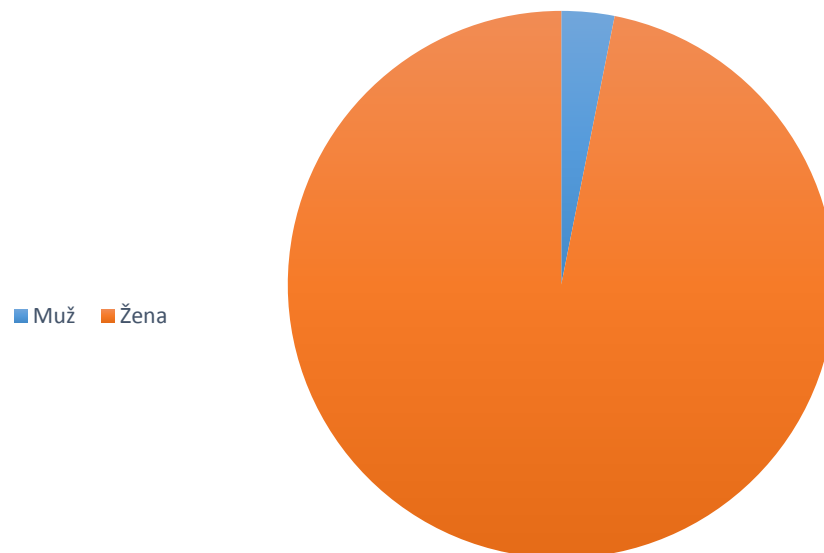
¹⁵³ PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9. str. 12

Otázky v dotazníku:

Otázka první

1. Jakého jste pohlaví?

Graf č. 1 Pohlaví



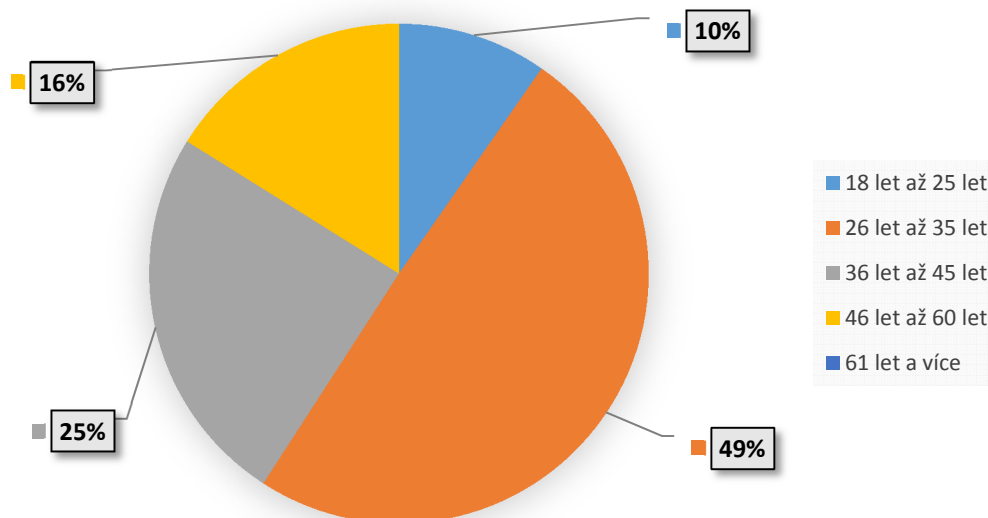
Zdroj: Vlastní zpracování

Z grafu jednoznačně vyplývá, že odpovídalo více žen. Z 87 došlých dotazníků patřilo 84 ženám a pouhé 3 došlé dotazníky patřily mužům. To, že na dotazníky odpověděli pouze 3 mužští sociální pracovníci, lze vyhodnotit tak, že v oddělení pomoci v hmotné nouzi pracují převážně zástupkyně ženského pohlaví. Do jisté míry to může souviset i s tím, že sociální oblast není pro mnohé mužské jedince atraktivní, jelikož příjmy z této činnosti nedosahují na to, aby člověk zabezpečil sebe samu natož rodinu.

Otázka druhá

2. Do jaké věkové kategorie patříte?

Graf č. 2 Věkové rozložení



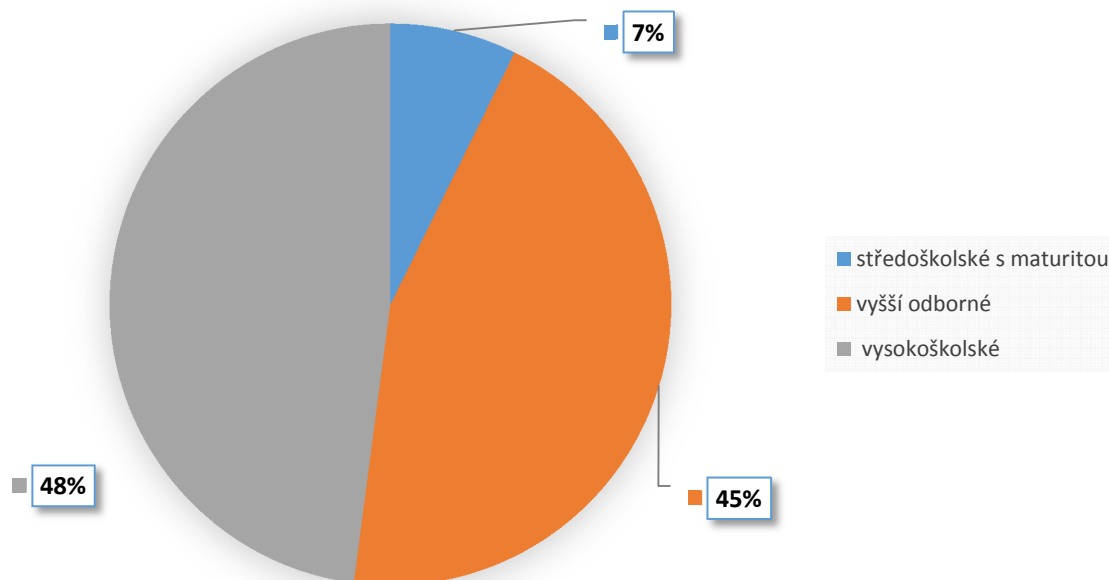
Zdroj: Vlastní zpracování

Z celkového počtu došlých dotazníků a uvedených odpovědí, bylo zjištěno, že věkové složení sociálních pracovníků v oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha, je nejvíce zastoupeno ve věkové skupině od 26 let do 35 let. V současné době je nadále agenda dávek hmotné nouze personálně poddimenzovaná, tudíž jsou stále častěji aktuální nabídky práce pro přijetí nových zaměstnanců. Věková skupina, jež je nejvíce zastoupena, se může také odvíjet od toho, že se jedná o bývalé studenty sociálních oborů a tím, že nemají praxi, jsou nejvíce vhodnými kandidáty. Referát hmotné nouze přijímá především z řad bývalých studentů a lidí bez praxe.

Otázka třetí

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?

Graf č. 3 Dosažené vzdělání



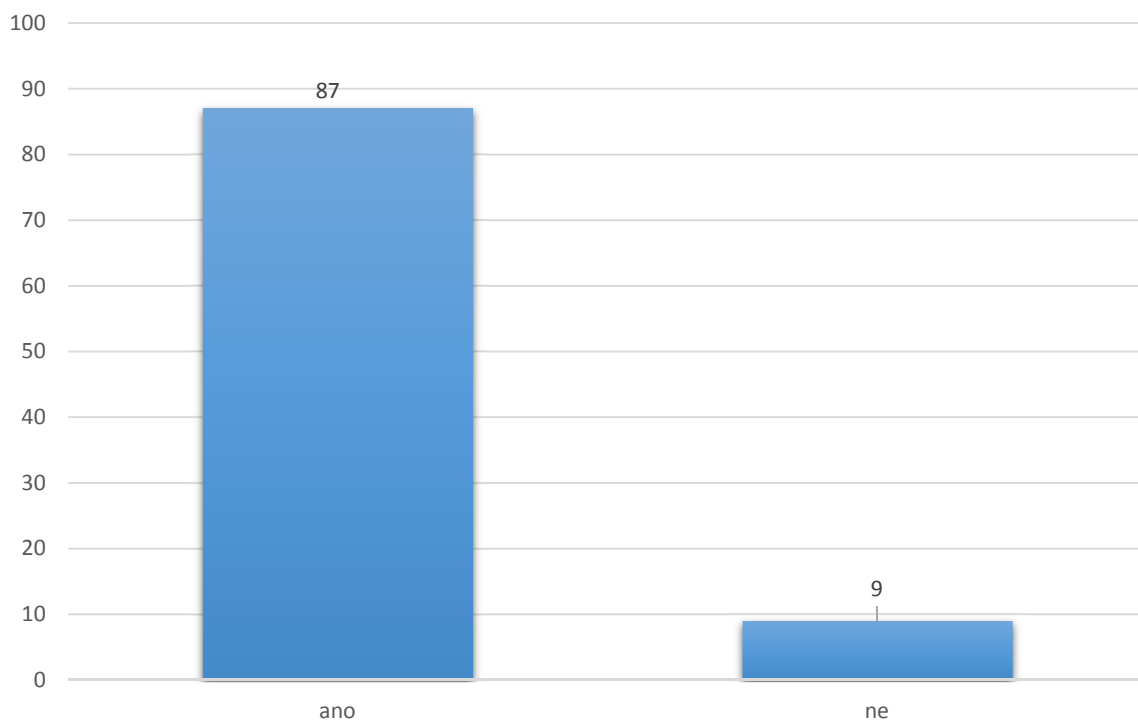
Zdroj: Vlastní zpracování

Z tohoto grafu je patrné, že nejvíce zastoupená skupina sociálních pracovníků v oddělení pomoci v hmotné nouzi, jsou lidé s vysokoškolským vzděláním. Těsně pak za nimi se umístili sociální pracovníci s vyšším odborným vzděláním. Výkon sociální práce je upraven zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění pozdějších předpisů, který jasně vymezuje, kdo s jakým vzděláním může vykonávat sociální práci. Dle zákona je uvedeno, jako nejnižší vzdělání pro výkon sociální práce, vyšší odborné vzdělání. V praxi bývá zastoupená skupina sociálních pracovníků, kteří mají vyšší odborné vzdělání a následně si doplní vysokoškolské vzdělání s přidruženým oborem k sociální práci, jako je sociální pedagogika, humanitární vědy, vychovatelství, vzdělávání dospělých andragogika a další obory. Vybírání odlišných oborů, ale souvisejících se sociální prací, je především o tom, že poté mají sociální pracovníci otevřené dveře do jiných sfér pracovního zařazení. Následně se mohou uplatnit jako vychovatelé ve školských zařízeních, sociální pedagogové ve školských zařízeních apod. Kombinace sociálního vzdělání a vzdělávání se v jiných oborech je důležitým bodem v práci sociálních pracovníků. Jednou z nejdůležitějších složek pro sociálního pracovníka je celoživotní vzdělávání a získávání nových informací z jiných oborů.

Otázka čtvrtá

4. *Jste sociálním pracovníkem oddělení pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha?*

Graf č. 4 Pracujete v oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR, Krajská pobočka pro hl.m. Praha



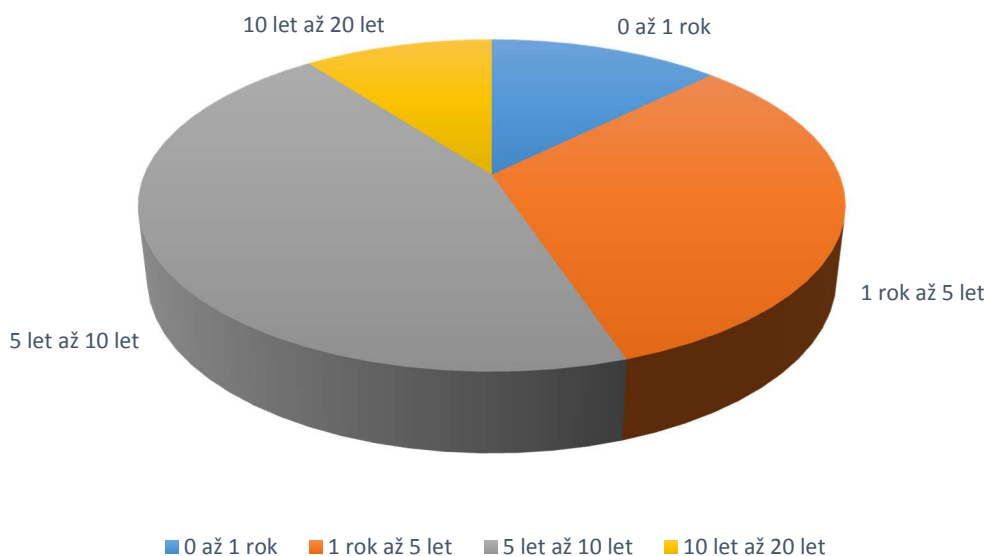
Zdroj: Vlastní zpracování

Z 96 došlých dotazníků bylo zjištěno, že 9 osob není sociálním pracovníkem oddělení pomoci v hmotné nouzi Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha. Z důvodu poslání emailu s odkazem na online vyplnění dotazníku, se dotazníky mohly dostat i mezi zaměstnance jiných oddělení. V dalších grafech je pracováno tedy s 87 dotazníky, které jsou správně vyplněné a vhodné pro vyhodnocení.

Otázka pátá

5. Uveďte, v jakém rozmezí let pracujete na ÚP ČR v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi?

Graf č. 5 Jak dlouho jste zaměstnáni v oddělení hmotné nouzi na KPÚP?



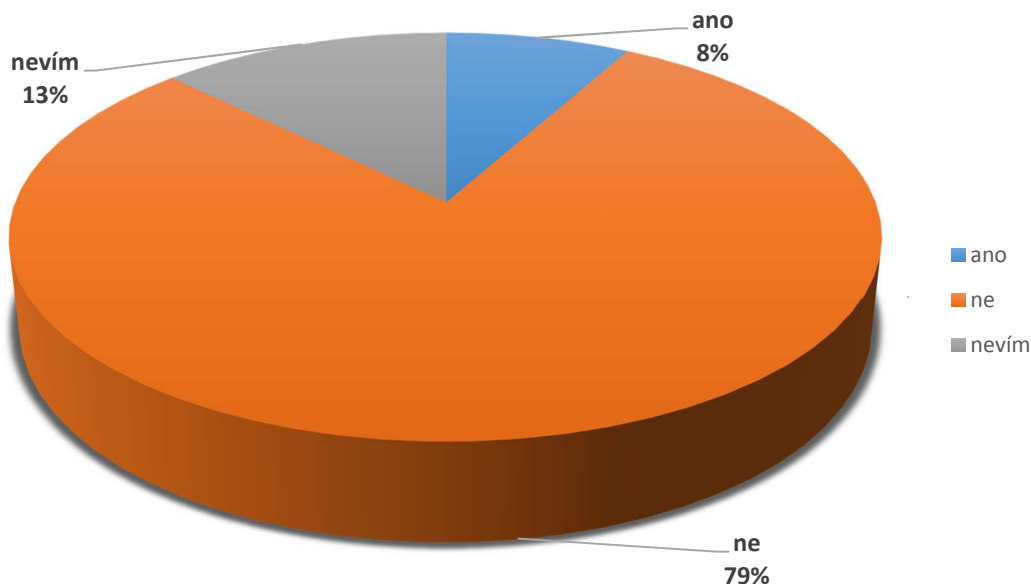
Zdroj: Vlastní zpracování

Z odpovědí respondentů jednoznačně vyplývá, že největší část z nich je zaměstnána jako sociální pracovník oddělení pomoci v hmotné nouzi v rozmezí od 5 let do 10 let. Další rozmezí, které je velkou částí respondentů zastoupené, je období od 1 roku do 5 let. Nejméně zastoupené období je od 10 let do 20 let, i když ze své praxe vím, že největší toto letité rozmezí je zastoupené v oddělení dávek státní sociální podpory, kde jsou pracovníce, které mají několikaleté zkušenosti, ale ne na pozici sociálních pracovníků.

Otázka šestá

6. *Myslíte si, že byl Úřad práce ČR dostatečně připravený na převzetí a poskytování sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi v roce 2012?*

Graf č. 6 Připravenost ÚP ČR na sociální reformu 2012



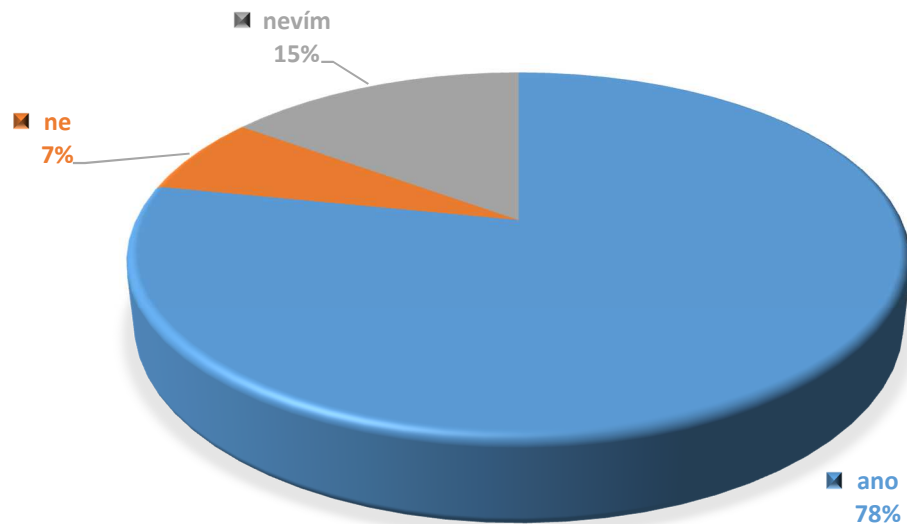
Zdroj: Vlastní zpracování

Podle odpovědi respondentů lze předpokládat, že většina si prošla sociální reformou v roce 2012 a byli její účastníky. Z 87 dotázaných tuto skutečnost uvedlo 69 respondentů (79 %), že si myslí, že na sociální reformu nebyly úřady práce připraveny. Lze se domnívat, že to bylo především z hlediska personálního zajištění, prostorového zajištění a zabezpečení jedné z nejdůležitějších věcí, a to funkčnosti informačního systému pro zpracování dávek pomoci v hmotné nouzi. Tato skutečnost byla, ale v díky MPSV, která dva měsíce před započítím sociální reformy, vypověděla smlouvu dlouholetému zpracovateli OK NOUZE, a zpracovateli nové aplikace na zpracování dávek se stala jiná počítačová firma. Dle vlastních zkušeností, v lednu 2012 tato aplikace nefungovala. Chod aplikace se zlepšil během dvou let, a po dvou letech se MPSV vrátilo zpátky ke společnosti k OK NOUZE, kde se pracuje na zlepšování aplikace pro hmotnou nouzi.

Otázka sedmá

7. Ovlivnila sociální reforma v roce 2012 výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi?

Graf č. 7 Ovlivnila sociální reforma výkon SP v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR



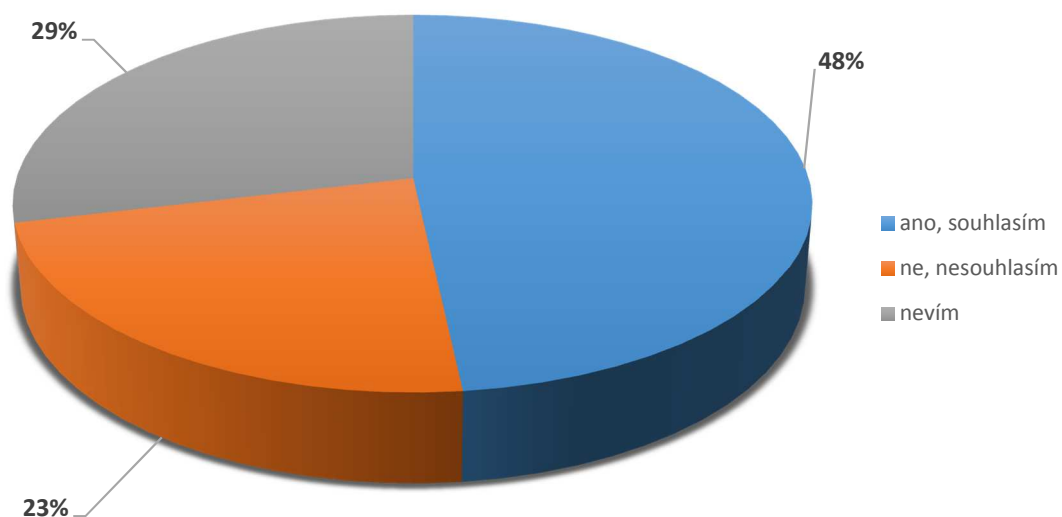
Zdroj: Vlastní zpracování

Prostřednictvím této otázky jsem se snažila zjistit, zda sociální pracovníci v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi vnímali změnu poskytování sociální práce v období sociální reformy v roce 2012. Z uvedeného grafu je patrné, že většina respondentů je toho názoru, že sociální reforma ovlivnila výkon sociální práce v oddělení pomoci v hmotné nouzi. Ostatní respondenti uvedli, že neví, nebo si myslí, že sociální práci tato reforma nijak neovlivnila.

Otázka osmá

8. *Souhlasíte, že sociální pracovníci na Úřadu práce ČR jsou v současné době vnímáni jako pouzí úředníci, kteří vyplácejí dávky?*

Graf č. 8 Nahlížení společnosti na sociální pracovníky jako na úředníky



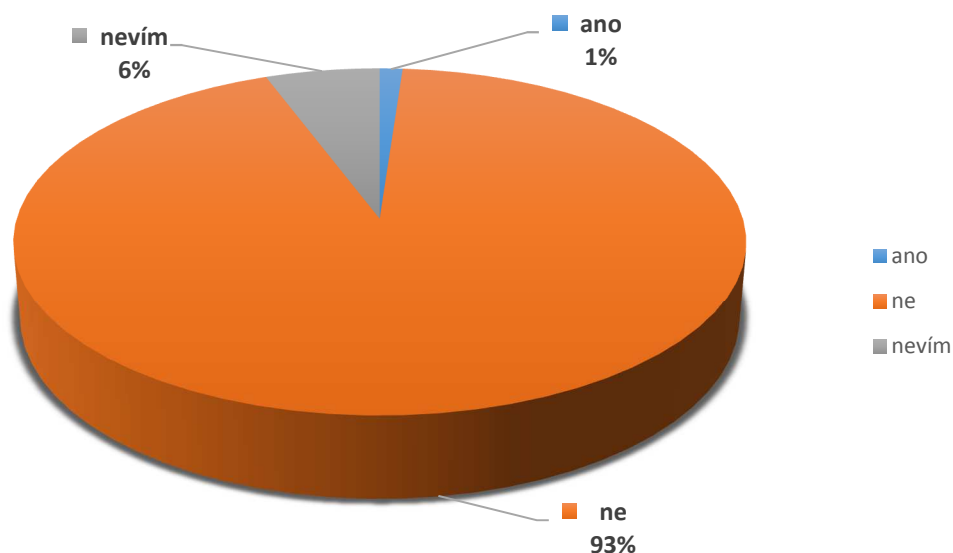
Zdroj: Vlastní zpracování

Prostřednictvím této otázky byla snaha zjistit, zda sociální pracovníci vnímají to, že společnost, klienti a další skupiny lidí je vnímají pouze jako pracovníky referátu hmotné nouze a jen jako osoby, které jsou prostředkem pro možnost vyplacení dávek pomoci v hmotné nouzi. Z grafu je jednoznačné, že většina respondentů odpověděla, že souhlasí s tímto tvrzením a takto vnímají svojí pozici. 25 respondentů odpovědělo, že neví a zbylých 20 respondentů uvedlo, že nesouhlasí s tímto tvrzením.

Otázka devátá

9. *Myslíte si, že současné nastavení systému pomoci v hmotné nouzi, vytváří podmínky pro to, aby sociální pracovník pomohl klientovi s řešením jeho tíživé sociální situace?*

Graf č. 9 Nastavení sociální práce



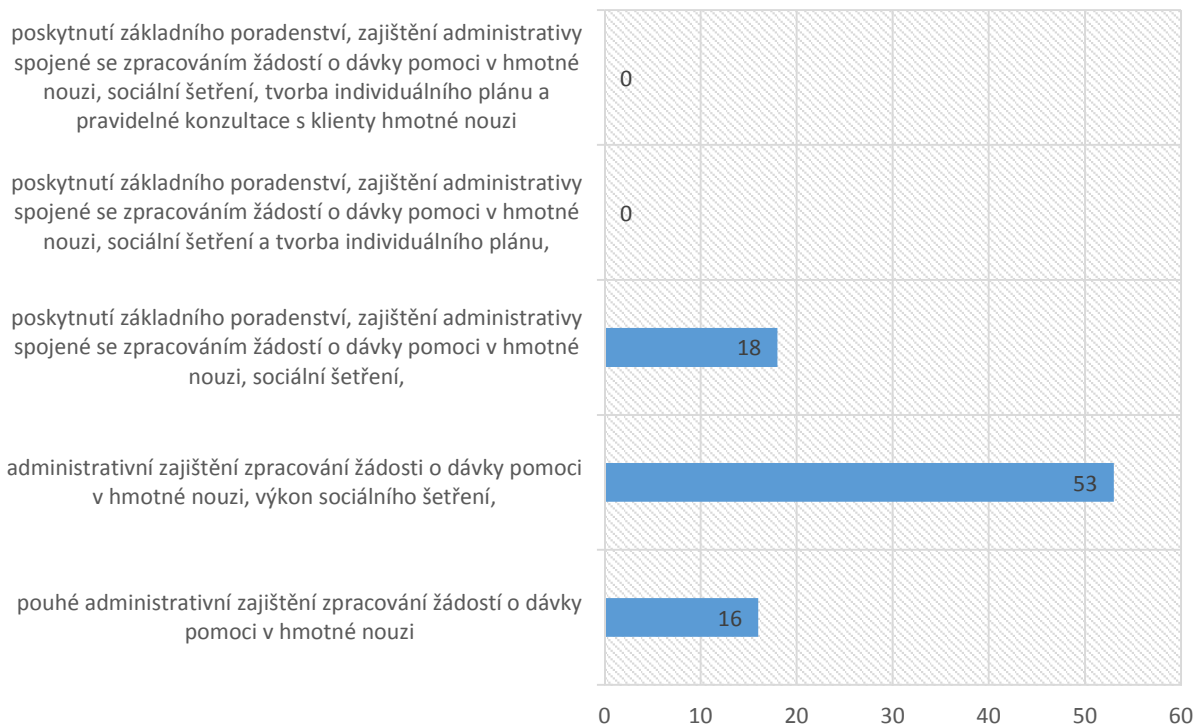
Zdroj: Vlastní zpracování

Tento graf uvádí, že 81 respondentů odpovědělo, že současné nastavení systému pomoci v hmotné nouzi nevytváří takové podmínky, aby sociální pracovník mohl pomoci klientovi s řešením jeho tíživé sociální situace. 5 sociálních pracovníků odpovědělo, že neví a jeden odpověděl ne. S přehledem, ale můžeme říci, že čas na výkon sociální práce s klienty není žádný. Pro sociální pracovníky, kteří se rozhodli pomáhat lidem a snažit se motivovat klienty pro pozitivní změnu v jejich tíživé sociální situaci, to musí být náročné.

Otázka desátá

10. Jaké je současné nastavení poskytování sociální práce na Vašem oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR?

Graf č. 10 Jaké je současné nastavení SP v oddělení hmotné nouze na ÚP ČR, KPphmP dle sociálních pracovníků



Zdroj: Vlastní zpracování

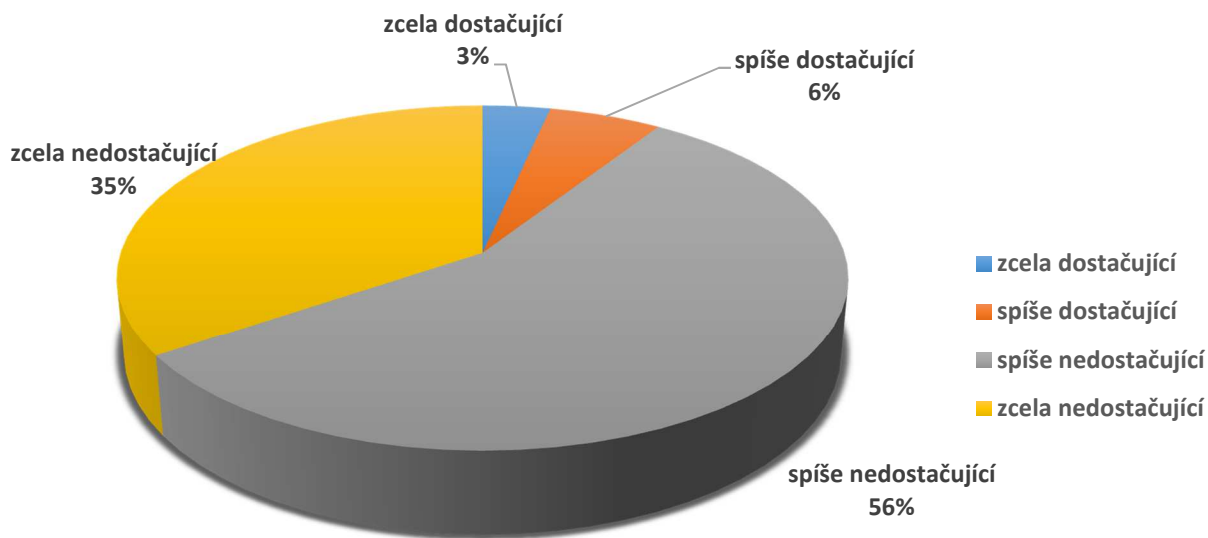
Tím, aby byla dokázána důležitost nastavení sociální práce v oddělení pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR, byla položena respondentům tato otázka. Snažila jsem se docílit toho, aby si sociální pracovníci uvědomili, které metody sociální práce používají při svém výkonu v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. Je patrné, že pro sociálního pracovníka je automatické poskytovat tyto metody v oddělení pomoci v hmotné nouzi, je to jeho práce, ale je taky důležité si uvědomit, na které metody ve svém pracovním nasazení, zapomíná a které jsou důležité především pro klienta oddělení pomoci v hmotné nouzi. Nejvíce respondentů odpovědělo, že současné nastavení sociální práce vnímají tak, že se snaží zajišťovat administrativní zpracování žádostí o dávky a výkon sociálního šetření. 16 respondentů odpovědělo, že jejich nastavení práce je zaměřeno pouze na administrativní zpracování žádostí o dávky a 18 respondentů odpovědělo, že i k administrativnímu zpracování, výkonu sociálního šetření, poskytují klientům základní sociální poradenství, což pro klienta, který

se ocitl v tíživé sociální situaci je velmi důležité. Ostatní možnosti nastavení sociální práce nebyly žádným respondentem zaškrtnuty.

Otázka jedenáctá

11. Jak vnímáte své možnosti (prostor, čas) k posouzení životní situace klienta?

Graf č. 11 Vnímání možností sociálních pracovníků k posouzení situace klienta



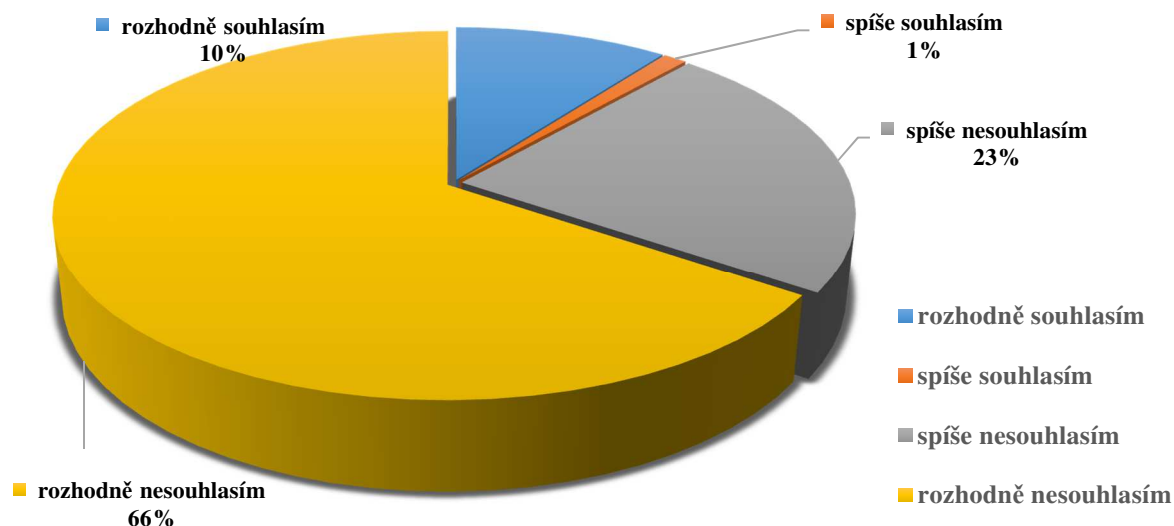
Zdroj: Vlastní zpracování

Cílem této otázky bylo zjistit, zdali sociální pracovníci mají možnosti k posouzení životní situace klienta v řízení o dávkách pomoci v hmotné nouzi. Mezi možnosti se především myslí časové a prostorové. Z grafu je patrné, že většina respondentů uvedla, že mají spíše nedostačující možnosti. 30 respondentů odpovědělo, že zcela nedostačující. 5 dotázaných odpovědělo, že tyto možnosti jsou dostačující a 3 respondenti uvedli, že jsou zcela dostačující. Z odpovědí respondentů je patrné, že každý sociální pracovník vnímá možnosti posouzení situace klienta jinak. Je evidentní, že každé oddělení hmotné nouze na jednotlivých kontaktních pracovištích má jiné možnosti.

Otázka dvanáctá

12. Souhlasíte s tím, že stačí klientovi poskytnout pouze dávky pomoci v hmotné nouzi (finanční výplata)?

Graf č. 12 Stačí poskytnout pouze dávky ve finanční podobě, nebo je důležitá sociální práce a individuální posouzení situace klienta



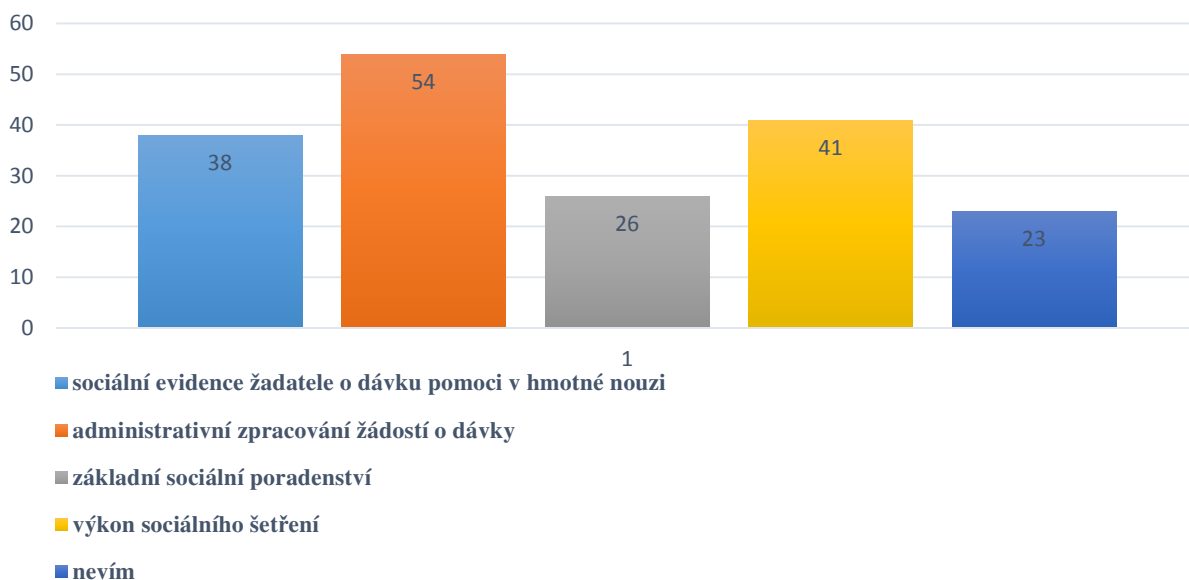
Zdroj: Vlastní zpracování

Z následujícího grafu můžeme jednoznačně říci, že 66 % (57 respondentů) uvedlo, že rozhodně nesouhlasí s tím, že by se měly v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi poskytovat pouze dávky ve finanční podobě a ztotožňují se s tím, že by měla být poskytována sociální práce. Je to především o tom, že získat dávku, pokud klient splňuje podmínky, je velmi jednoduchý proces. Pokud má však být smyslem změna situace a omezení zneužívání systému sociální pomoci, je také třeba pracovat na zlepšení podmínek k životu a zlepšit jeho celkovou sociální majetkovou práci, a to bez toho, aby byl klient motivován a bylo s ním dlouhodobě pracováno, nelze. 20 respondentů uvedlo, že spíše nesouhlasí. 1 respondent uvedl, že spíše souhlasí. Co bylo velkým překvapením, že 9 dotázaných uvedlo, že rozhodně souhlasí. V současném pojetí sociální práce, kdy je kladen důraz na motivaci klienta ke změně jeho situace, je to u sociálních pracovníků velmi odvážné tvrzení.

Otázka třináctá

13. Uveďte, jaké metody a nástroje sociální práce využíváte při posuzování nároku a celkové sociální životní situace klienta v rámci Vašeho oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi?

Graf č. 13 Nástroje a metody SP v oddělení pomoci v hmotné nouzi



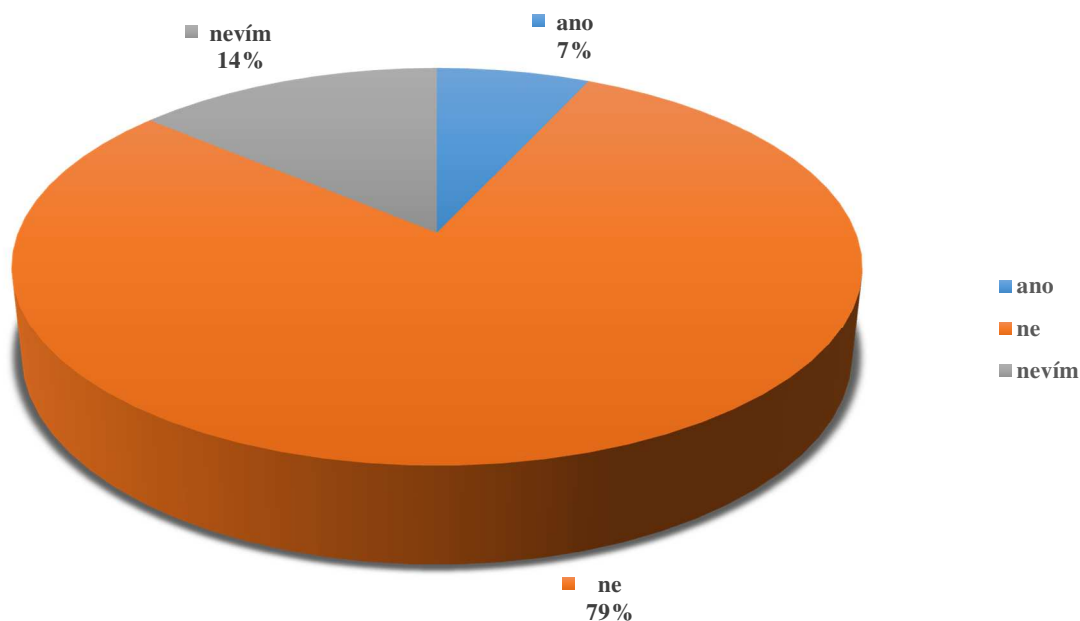
Zdroj: Vlastní zpracování

Z tohoto grafu je patrné, že celkový počet respondentů uvedlo, jako základní nástroj sociální práce v jejich oddělení pomoci v hmotné nouzi administrativní zpracování žádosti o dávky. Na tomto nástroji se shodlo 54 respondentů. Dalším nástrojem, který sociální pracovníci využívají ve své práci, je sociální evidence žadatele o dávku pomoci v hmotné nouzi. Na tomto nástroji se shodlo 38 respondentů. 41 respondentů uvedlo, že mezi jejich nástroje sociální práce patří výkon sociálního šetření. 26 dotázaných uvedlo, že mezi jejich nástroj sociální práce řadí základní sociální poradenství. I v této otázce se objevili respondenti, kteří neuvedli žádné nástroje sociální práce a odpověděli ve svém dotazníku, že neví. Jednalo se o 23 respondentů.

Otázka čtrnáctá

14. Myslíte si, že je sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi dostatečně naplňována?

Graf č. 14 Je SP dostatečně naplňována

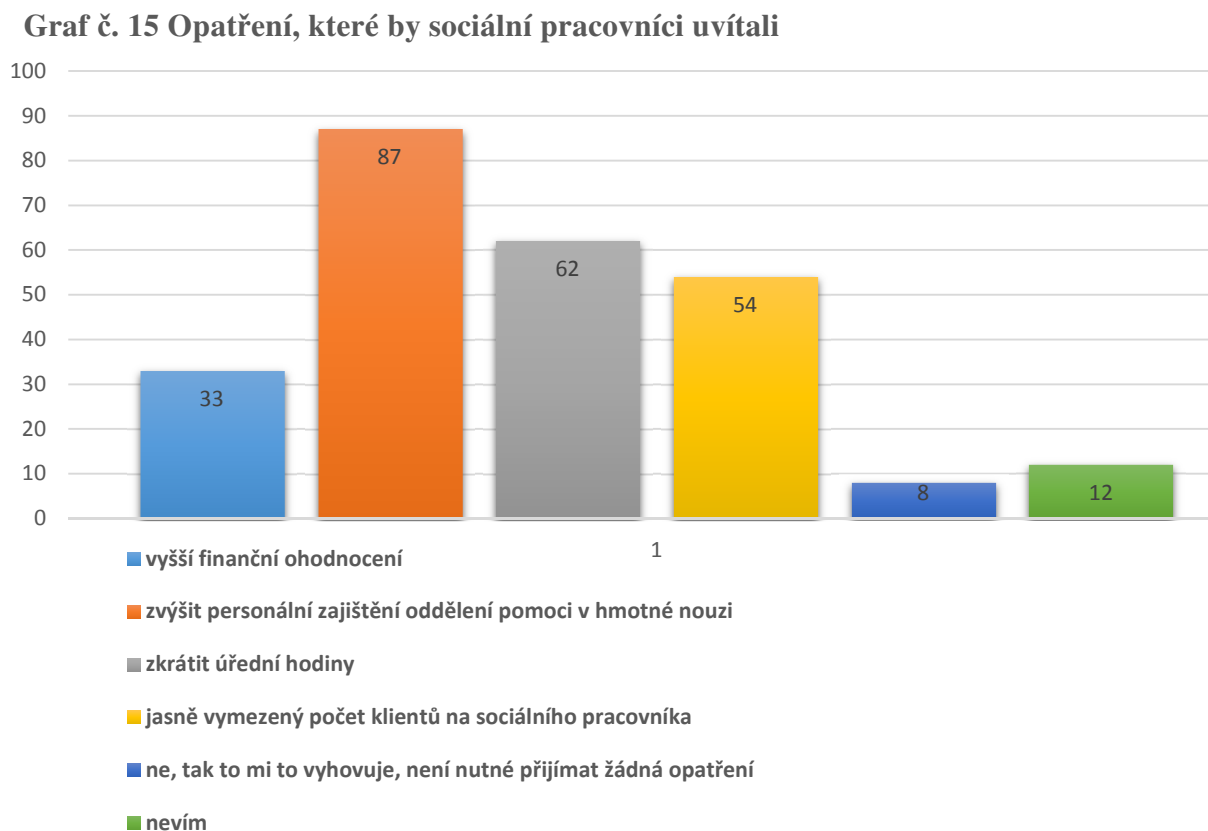


Zdroj: Vlastní zpracování

Prostřednictvím této otázky jsem se snažila zjistit subjektivní názor sociálních pracovníků v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, jak nahlíží na to, zdali je sociální práce v oddělení pomoci v hmotné nouzi dostatečně naplňována. Z grafu je patrné, že 69 respondentů odpovědělo, že to tak není. Je důležité vědět, že v této oblasti pracují sociální pracovníci, kterým záleží na naplňování a uplatňování sociální práce. 12 dotázaných uvedlo, že neví a pouhých 6 respondentů uvedlo, že si myslí, že sociální práce je dostatečně naplňována.

Otázka patnáctá

15. Vypište, jaká opatření byste volili, aby se poskytování sociální práce zlepšilo?



Zdroj: Vlastní zpracování

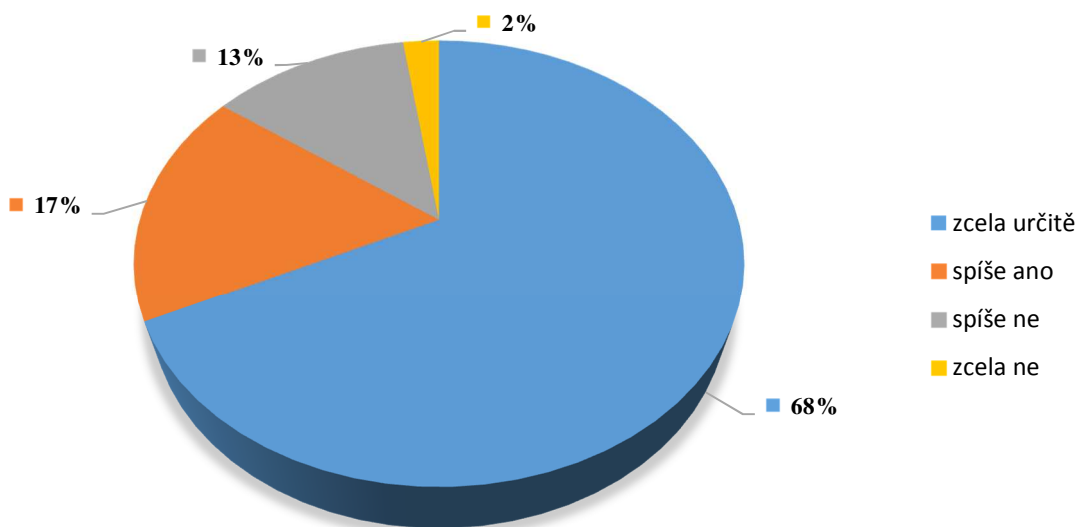
Jak vyplývá z následujícího grafu, tak 87 sociálních pracovníků odpovědělo, že nejvíce nutné opatření, které by bylo v současné době potřeba, je nábor nových zaměstnanců – sociálních pracovníků do oddělení pomoci v hmotné nouzi. Je to především z důvodu toho, že při sociální reformě měli na starosti určení počtu sociálních pracovníků ředitelé jednotlivých kontaktních pracovníků, kteří počty sociálních pracovníků podcenili, takže od roku 2012 je velký podstav na jednotlivých kontaktních pracovištích. Situace trvá do dnešní doby a do současných podmínek na oddělení pomoci v hmotné nouzi se noví zaměstnanci nehlásí. V této otázce bylo překvapující, že se většina shodla na odpovědích a tím, že to byla otevřená otázka, tak se nejvíce shodných odpovědí dále týkalo toho, že je nutné přijmout další opatření ve zkrácení úředních hodin (62 respondentů), jasně vymezený počet klientů na sociálního pracovníka (54 respondentů). 33 respondentů uvedlo, že je pro ně důležité také finanční ohodnocení. V současné době jsou sociální pracovníci odměňováni dle platových tabulek. Ostatní respondenti (12 respondentů) také uvedli, že nevědí, jaká by přijala opatření

na zlepšení. Dokonce 8 respondentů uvedlo, že by žádná opatření nepřijímali, že jim systém vyhovuje, tak jak je nastavený. To bylo pro mne velkým překvapením.

Otázka šestnáctá

16. Považujete poskytování sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi za důležitou součást dávek pomoci v hmotné nouzi?

Graf č. 16 Je SP v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi důležitá



Zdroj: Vlastní zpracování

Jak dokazují výsledky v grafu, tak je patrné, že většina respondentů (59 sociálních pracovníků) uvedla, že sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je důležitá. Jedná se o oblast, kde je poskytování sociální práce velmi nutnou záležitostí. Každý klient potřebuje individuální citlivý přístup. Klienti na oddělení hmotné nouze přicházejí zničení, jsou často až na samém dně a poskytnout jim potřebnou dávku pomoci od poradenství, citlivého přístupu a rad, je pro ně velmi důležité. 15 respondentů odpovědělo, že je sociální práce spíše důležitá. Zbýlých 11 respondentů uvedlo, že sociální práce spíše není důležitá a pouze 2 respondenti uvedli, že sociální práce není zcela důležitá. Odpovědi většiny jsou důkazem, že se jedná o sociální pracovníky, kteří mají zájem pomáhat klientům hmotné nouze řešit jejich tíživou sociální situaci.

1.4.1. Shrnutí zjištěných údajů

Zpracováním tohoto šetření bylo zjištěno několik důležitých poznatků, které potvrzují, že současné postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR, kontaktních pracovištích v Praze, je ve velmi omezeném působení. Samozřejmě je důležité si uvědomit, že šetření prostřednictvím dotazníků bylo prováděno pouze na Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha a na jejich jednotlivých kontaktních pracovištích. Nejdůležitějším zjištěným poznatkem bylo určitě usvědčení v tom, že současné postavení sociální práce dle vnímání sociálních pracovníků zaměstnaných v oddělení pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR, je na velmi špatné úrovni.

Je patrné, že postavení sociální práce je v dnešní době vymezováno na úroveň poskytnutí administrativního zpracování dávek pomoci v hmotné nouzi, výkonu sociálního šetření a v těch ojedinělých případech, poskytnutí základního sociálního poradenství. Do jaké míry to ovlivňuje subjektivně sociální pracovníky, kteří se rozhodli pomáhat lidem, na to jsem se ve svém šetření nezaměřila. Velmi důležité je také uvědomění sociálních pracovníků, že nestačí pouze vyplatit dávky pomoci v hmotné nouzi, ale že jejich funkce spočívá i v tom, aby s klientem hmotné nouzi řešili jeho tíživou sociální situaci. Dle poskytnutých informací bylo zjištěno, že se sociální pracovníci v hmotné nouzi vnímají jako sociální pracovníci a ne jako úředníci. Vystihuje to důležitost sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.

Podle analýzy odpovědí si je většina sociálních pracovníků vědoma opatření, které by mohly pomoci zlepšit postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. Mezi jednotlivá opatření uvedli příjem nových sociálních pracovníků, zkrátit počet úředních dní a především upravit počet klientů na jednoho pracovníka. Ze zažité praxe člověk ví, že takové změny jsou potřeba, ale zdali jsou tato opatření přijímána a je s nimi nějak pracováno, to se sociální pracovníci nedozvědí.

Ověření hypotéz

Hypotéza č. 1 - Sociální pracovníci mají z větší části zájem poskytovat sociální práci, ale nemají na to dostatečně uzpůsobené podmínky.

Této hypotézy se týkaly otázky č. 9, 11 a 15

Při pohledu do grafů je zcela zřejmé, že se hypotéza H1 potvrdila. Když se zaměříme na přesné vymezení dotazníku, tak dle otázky č. 9 odpovědělo 81 respondentů, že současné nastavení sociální práce jim neumožňuje poskytovat sociální práci v agendě dávek pomoci

v hmotné nouzi na takové úrovni, jak by chtěli. V otázce č. 11 více jak polovina respondentů odpovědělo, že svoje možnosti uplatnění sociální práce vnímají jako spíše nedostačující. Dle otázky č. 15 je patrné, že sociální pracovníci v rámci opatření, které by zlepšilo kvalitu poskytování sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi, spatřují příjem nových zaměstnanců. Ti by jim ulehčili administrativní zátěž a snížil by se počet klientů na jednoho sociálního pracovníka. Získali by čas, který by věnovali k zlepšení výkonu sociální práce.

Pokud se na to zaměříme z hlediska respondentů, tak jich většina uvedla, že jejich možnosti poskytování sociální práce jsou omezené. Nemají dostatek času a prostoru, aby mohli posoudit celkovou životní situaci klienta a od toho navrhnout následný plán řešení jeho situace. Poskytování sociální práce se odvíjí, kolik má sociální pracovník klientů v evidenci. Nadále trvá stav, kdy není zajištěna personální oblast těchto oddělení.

Hypotéza č. 2 – Sociální reforma 2012 nezlepšila výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.

Této hypotéze se týkaly otázky č. 6 a 7.

Hypotéza se ověřila, jelikož 69 sociálních pracovníků z 87 respondentů uvedli, že po přechodu dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřad práce ČR, nebyl tento zaměstnavatel na tak velkou změnu připraven. V rámci ÚP ČR se jednalo o nedostatečné personální zajištění a prostorové vybavení. V rámci otázky č. 7 je patrné, že více jak polovina dotázaných uvedla, že výkon sociální práce byl po reformě 2012 výrazně ovlivněn. Z důvodu nefunkčnosti informačního systému a zároveň z důvodu nepřipravenosti ÚP ČR na nové oddělení, provázely první měsíce systém dávek pomoci v hmotné nouzi, velké problémy. Výplata dávek byla velmi omezená, zpracovávání nových žádostí o dávky provázely velké problémy. Z důvodu nízkého personálního zajištění nedocházelo v době sociální reformy k výkonu sociálnímu šetření.

Hypotéza č. 3 – Nastavení úrovně sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi KPÚP je v současné době nedostačující.

Této hypotéze se týkaly otázky č. 10, 12 a 14.

Hypotéza se také potvrdila, jelikož jak je patrné z otázky č. 10, většina respondentů uvedla, že současné nastavení sociální práce v oddělení hmotné nouze je zaměřené pouze na administrativní zajištění zpracování žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi a na výkon sociální šetření. Z dalšího grafů č. 12 je patrné, že 57 respondentů uvedlo, že v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi nestačí pouze poskytnout servis ve formě administrativní zpracování žádosti a vyplatit mu dávku. Získání dávky je jednoduchý proces. Klient uvedeno osobní

údaje do žádost a do 30 dní by měla být dávka zpracována. S klientem není nijak pracováno a poživatелеm dávek se může stát na dlouhodobou dobu. Pokud nadále splňuje stav hmotné nouze. Těmto klientů, kteří se nacházejí na dně a jsou ohroženy sociálním vyloučením, je důležité poskytnout sociální práci a pracovat s nimi na zlepšení situace. Čím delší doba od přiznání dávky nastane, tím je těžké pracovat s klientem na zlepšení jeho situace. Zvykl si na určitý příjem a standart. V neposlední řadě může vidět z grafu č. 14, kdy bylo zjišťován subjektivní názor sociálních pracovníků, zdali je sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi dostatečně naplňována, tak více jak 69 respondentů uvedlo, že to tak není. Je patrné, že většině sociálních pracovníků záleží na tom, aby byla k těmto klientům směřována sociální práce a bylo s nimi pracováno na zlepšení jejich situacích.

1.5. Shrnutí výzkumu

Zpracováním tohoto šetření bylo zjištěno několik důležitých poznatků, které potvrzují, že současné postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR, je ve velmi omezeném působení. Je důležité si uvědomit, že šetření prostřednictvím dotazníků bylo prováděno pouze na Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha a na jejich jednotlivých kontaktních pracovištích. Mimo hlavní město může být stav úplně jiný. Z letitých pracovních zkušeností vím, že KPÚP má zastoupené klienty z celé ČR, jelikož nejvíce lidé v hmotné nouzi migrují za prací do hlavního města. Žádosti o dávky pomoci jsou postupovány do jednotlivých kontaktních pracoviště KPÚP. Nadále jsou oddělení personálně poddimenzované. Nemají dostatečný prostor pro poskytování sociální práce. Jsou zavaleny administrativním zpracováním žádostí o dávky a výkon sociální práce přechází na druhou kolej. Někteří klienti hmotné nouze jsou velmi nároční a k sociálním pracovníkům se chovají velmi nevhodně, až agresivně. Zatížení je možné spatřovat i v nutnosti vytvářet správné uvážení do rozhodnutí o dávkách. Dalším poznatkem, které ze šetření vyplynulo, a to je důležité, že sociální pracovníci v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi je velmi obtížná, tak chtějí poskytovat klientům sociální práce. Ví, že je to tak správné. Jsou odborníci, kteří studovali a chtějí vykonávat sociální práci dobře a především pomoci klientovi.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zabývala problematikou postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce České republiky. Této problematice jsem se věnovala dlouhodobě a přímo jsem pracovala jako sociální pracovník v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, takže jsem měla možnost vycházet nejen z dostupných odborných zdrojů, ale také z vlastních praktických zkušeností. Protože se jedná o rozsáhlou problematiku, nebylo mým hlavním záměrem ji plně obsáhnout, ale zaměřit se pouze na několik konkrétních částí, které se týkají postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi.

Cílem mé diplomové práce bylo představit současný pohled a vnímání sociálních pracovníků v oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi na postavení sociální práce v současné době. Jaká opatření by viděli v tom, aby se postavení sociální práce při výkonu dávek pomoci v hmotné nouzi zlepšilo a zdali jsou sociální pracovníci pozitivně nastaveni ke změnám v této oblasti.

V první části mé diplomové práci jsem se snažila popsat co nejvíce teoretických poznatků o dané problematice. Studium odborných publikací a zákonných norem jsem se snažila vymezit základní oblasti, které se nejvíce dotýkají oblasti sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, a jsou s nimi spojeny.

Velká část práce je věnována samotné sociální práci v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, jejímu vývoji a současnému postavení dle zákona o pomoci v hmotné nouzi a jejímu legislativnímu ustanovení. Uvedené jsou zde i oblasti, které úzce souvisí s výkonem sociální práce v oddělení pomoci v hmotné nouzi. Základní informace o Úřadu práce ČR, kde je uvedená organizační struktura a popsány jednotlivé organizační typy ÚP ČR. Dalším teoretickým rámcem je zde vymezen systém dávek pomoci v hmotné nouzi, kde přibližuji jednotlivé zákony spojené s výkonem agendy dávek pomoci v hmotné nouzi a konkrétně zde uvádím jednotlivé typy dávek. Mezi další kapitoly byla také zařazena oblast změny v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi po sociální reformě 2012, kde stručně tyto změny uvádím. Je to zejména z toho důvodu, že od této reformy se odvíjí současný stav sociální práce v oddělení pomoci v hmotné nouzi.

V práci je provedena analýza pohledů jednotlivých sociálních pracovníků, kteří přímo vykonávají agendu dávek pomoci v hmotné nouzi na kontaktním pracovišti Úřadu práce ČR. Dotazníkem, který jsem jednotlivým sociálním pracovníkům předložila, jsem se především zaměřila na zjištění jejich subjektivního názoru na danou problematiku. Tím, že

jsem pracovala jako sociální pracovnice tři roky a tuto funkci jsem opouštěla v roce 2015, překvapilo mne, že se s odpověďmi sociálních pracovníků mohu v několika bodech ztotožnit. Dále bylo zjišťováno, zdali ovlivnila sociální reforma v roce 2012 výkon sociální práce, jak vnímají své možnosti výkonu sociální práce a zdali si uvědomují současné nastavení sociální práce. Závěrečným úkolem bylo zjistit, zdali všichni dotazovaní sociální pracovníci vnímají postavení sociální práce stejně a přijali by stejná opatření ke změně.

Výkon sociální práce v jakýchkoliv oblastech a s jakoukoliv cílovou skupinou, je náročný. Dle mého názoru je prvotní věc, aby byly vytvářeny a poskytovány podmínky pro výkon sociální práce na takové úrovni, aby si každý sociální pracovník mohl říci, že je rád, že dělá svoji práci a ne přemýšlet o tom, zdali jsou jeho služby vůbec potřeba. Zvlášť oblast dávek pomoci v hmotné nouzi, která zahrnuje celou škálu možností pomoci (finanční, tak i sociální poradenství, empatie), která má zabránit tomu, aby lidé skončili sociálně vyloučení. Tato oblast by měla motivovat lidi, aby se snažili sami nebo i s pomocí sociálních služeb se vymanit z tíživé sociální situace a hledat vhodné možnosti řešení, které jim zlepší životní podmínky. Nestačí, aby jim byly poskytnuty dávky ve formě finančních prostředků, ale hledat příčiny, z jakých důvodu se ocitli v této situaci a co je vhodné udělat, aby se z ní dostali. Samozřejmě nejdůležitější je motivace klienta, pokud klient není nastaven na to, že chce ve svém životě něco změnit, ani sociální pracovník nic nezmůže.

Shrnutí

Ve své diplomové práci jsem se zabývala postavením sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi, které je v dnešní době opomíjeným tématem.

V teoretické části diplomové práce jsem se především zaměřila na teorii spojenou s oblastí hmotné nouze. Věnovala jsem prostor k popsání jednotlivých typů dávek pomoci v hmotné nouzi, organizační strukturu Úřadu práce ČR, který je v současné době jednotným výplatním místem pro všechny nepojistné sociální dávky. Největší pozornost jsem zaměřila na kapitolu výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi, kde jsem chtěla představit především sociálního pracovníka hmotné nouze a jeho legislativní opatření spojené s výkonem sociální práce.

Výzkumná část se zabývá pohledem sociálních pracovníků na jednotlivých kontaktních pracovištích ÚP ČR v Praze. A prostřednictvím dotazníků jsou zodpovězeny úkoly, které jsem si vzhledem ke zvolenému tématu stanovila.

Summary

In my diploma thesis I have dealt with the status of social work in the performance of the agenda of assistance in material need, which is nowadays neglected.

In the theoretical part of the diploma thesis I focused mainly on the theory connected with the area of material need. I have devoted a space to describe the different types of assistance benefits in material need, the organizational structure of the Czech Labor Office, which is currently a single payoff for all non-insurance social benefits. And I focused most attention on the chapter on the performance of social work on the agenda of assistance in material need, where I wanted to introduce especially the social worker of material need and his legislative measures connected with the performance of social work.

The research part deals with the view of the social workers of the individual contact departments of the Institute of Public Administration in Prague. And, through the questionnaires, the tasks that I have set for the chosen topic.

Seznam grafů

Graf č. 1 Pohlaví

Graf č. 2 Věkové rozložení

Graf č. 3 Dosažené vzdělání

Graf č. 4 Pracujete v oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR, Krajská pobočka pro hl.m.Prahy

Graf č. 5 Jak dlouho jste zaměstnání v oddělení pomoci v hmotné nouzi na ÚP

Graf č. 6 Připravenost ÚP ČR na sociální reformu 2012

Graf č. 7 Ovlivnila sociální reforma výkon SP v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi na ÚP ČR

Graf č. 8 Nahlížení společnosti na sociální pracovníky jako na úředníky

Graf č. 9 Nastavení sociální práce

Graf č. 10 Jaké je současné nastavení SP v oddělení hmotné nouze ÚP ČR, KPphmP dle sociálních pracovníků

Graf č. 11 Vnímání možností sociálních pracovníků k posouzení situace klienta

Graf č. 12 Stačí poskytnout pouze dávky ve finanční podobně, nebo je důležitá sociální práce a individuální posouzení situace klienta

Graf č. 13 Nástroje a metody SP v oddělení pomoci v hmotné nouzi

Graf č. 14 Je SP dostatečně naplňována

Graf č. 15 Opatření, které by sociální pracovníci uvítali

Graf č. 16 Je SP v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi důležitá

Literatura

- BECK, Petr. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky pro osoby se zdravotním postižením: k 1.5.2012 : komentář, právní předpisy*. Olomouc: ANAG, 2012. Práce, mzdy, pojištění. 447 s. ISBN 978-80-7263-744-7.
- BŘESKÁ, Naděžda. *Dávky pomoci v hmotné nouzi a dávky sociální péče pro zdravotně postižené osoby k 1. 7. 2008: komentář, platná znění právních předpisů, vzory tiskopisů*. Olomouc: ANAG, 2008. Práce, mzdy, pojištění. ISBN 978-80-7263-478-1.
- CERMANOVÁ, R. et al. 2011b. *Sociální pracovníci Úřadu práce ČR. Sociální práce na ÚP – podklady*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- CERMANOVÁ, R. et al. 2011b. *Vymezení sociální práce na obecní a krajské úrovni ve výkonu přenesené působnosti. Podklady pro podobu sociální práce v přenesené působnosti od 1.1.2012*. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí.
- DAVID, Roman. *Ústava České republiky: úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. 3. přeprac. vyd. Olomouc: Nakladatelství Olomouc, 2001. ISBN 8071821098.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Slovník sociální práce*. Vyd. 2., přeprac. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-368-0.
- MATOUŠEK, Oldřich, KŘIŠŤAN, Alois, ed. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Základy sociální práce*. Vyd. 3. Praha: Portál, 2012. ISBN 978-80-262-0211-0.
- MATOUŠEK, Oldřich. *Metody a řízení sociální práce*. 3., aktualiz. a dopl. vyd. Praha: Portál, 400 s. 2013. ISBN 978-80-262-0213-4.
- MIOVSKÝ, Michal. *Kvalitativní přístup a metody psychologického výzkumu*. 1. vydání. Praha: Grada. 2006. 332 s. ISBN 80-247-1362-4.
- MUSIL, L., HAVLÍKOVÁ, J., KUBALČÍKOVÁ, K. (2013): *Raná fáze implementace reformy v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi*. Praha: VUPSV. 107 s. ISBN 978-80-7416-124-7.
- NAVRÁTIL, Pavel. *Teorie a metody sociální práce*. Brno: Marek Zeman, 2001. ISBN 80-903070-0-0.
- NOVOSAD, Libor. *Poradenství pro osoby se zdravotním a sociálním znevýhodněním: základy a předpoklady dobré poradenské praxe*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-509-7.

PUNCH, Keith. *Základy kvantitativního šetření*. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-381-9.

PUNCH, Keith. *Úspěšný návrh výzkumu*. Vydání druhé. Přeložil Jan HENDL. Praha: Portál, 2015. ISBN 978-80-262-0980-5.

ÚLEHLA, Ivan. *Umění pomáhat: učebnice metod sociální praxe*. Vyd. 3., v Sociologickém nakladatelství (SLON) 2. Praha: Sociologické nakladatelství, 2005. Studijní texty (Sociologické nakladatelství). ISBN 80-86429-36-9.

Sekundární zdroje

HANUŠ, P. (2007): *Kdo je sociální pracovník a proč by měl být vzdělaný*. In Sociální práce/Sociální práca. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci. č. 1 ISSN 1213-6204.

HORÁK, P. (2008): *Role sociálních pracovníků v prostředí státních organizací*. In Sociální práce/Sociální práca. Brno: Asociace vzdělavatelů v sociální práci, roč. 8, č. 4. ISSN 1213-6204.

MPSV (2009): *Metodický pokyn MPSV č. 5/2009 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi*. Praha: MPSV.

MPSV (2006): *Metodický pokyn MPSV č. 2/2006 k sociální práci v systému pomoci v hmotné nouzi*. Praha: MPSV.

MPSV (2013): *Instrukce č. 19/2016, Věc: Minimální standart rozsahu sociální práce na Úřadu práce České republiky v kontextu zákona č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů* Praha: MPSV.

Zákon č. 111/2006 Sb., o pomoci v hmotné nouzi, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 110/2006 Sb., o životním a existenčním minimu, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 73/2011 Sb., o Úřadu práce České republiky a o změně souvisejících zákonů, ve znění pozdějších předpisů

Zahraniční zdroje

ADAMS, Robert, Lena DOMINELLI a Malcolm PAYNE, ed. *Critical practice in social work*. Basingstoke: Palgrave, 2002. ISBN 0-333-92553-X.

JENSEN, Klaus, ed. *A handbook of media and communication research: qualitative and quantitative methodologies*. London: Routledge, 2002. ISBN 0-415-22588-4.

PAYNE, Malcolm. *Modern social work theory*. 2nd ed. London: Macmillan, 1997. ISBN 0-333-67654-8.

RUCH, Gillian., Danielle. TURNEY a Adrian WARD. *Relationship-based social work: getting to the heart of practice*. Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers, 2010.

Internetové zdroje

Zpráva o činnosti Úřadu práce České republiky za rok 2016: Generální ředitelství Úřadu práce České republiky [online]. Praha: Generální ředitelství Úřadu práce České republiky, 2017, [cit. 2018-05-21]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/zprocin>

Historie Úřadu práce ČR. <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/historie> [online]. Praha: Generální ředitelství, 2015 [cit. 2018-05-22]. Dostupné z: <https://portal.mpsv.cz/upcr/oup/historie>

Informační centrum vlády: Sociální reforma. <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/> [online]. Praha: Informační centrum vlády ČR, c2012-2014 [cit. 2018-05-23]. Dostupné z: <http://icv.vlada.cz/cz/socialni-reforma/>

Tisková zpráva: TZ MPSV: SOCIÁLNÍ REFORMA PO ZAPRACOVÁNÍ PŘIPOMÍNEK [online]. MPSV, 2011, str. 3 [cit. 2018-05-27]. Dostupné z: TZ MPSV: SOCIÁLNÍ REFORMA PO ZAPRACOVÁNÍ PŘIPOMÍNEK MPSV (2011b): Důvodová zpráva. Praha: MPSV. 103 s. [online] [cit.dne 05-27-2018]. Dostupné na Worl wide Web: www.psp.cz/sqw/text/orig2.sqw?idd=71276

Pomoc v hmotné nouzi: Systém pomoci v hmotné nouzi. <http://www.mpsv.cz/cs/5> [online]. Praha: MPSV, 2017 [cit. 2018-05-28]. Dostupné z: <http://www.mpsv.cz/cs/5>

Zprávy Alfa 9. *Začíná fungovat veřejná služba.*[05-28-2018]. Dostupné z: <http://zpravy.alfa9.cz/absolutenm/templates/zprava.aspx?a=47266>

Dávky pomoci v hmotné nouzi, dávky pro osoby se zdravotním postižením a příspěvek na péči [online]. [cit. 2018-05-29]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/37088856/19002915k4.pdf/5fb4a101-39ad-4122-959d-cd494a7bc8dc?version=1.1>

Integrovaný portál MPSV, Doplatek na bydlení 2015 [05-28-2018].Dostupné z:<http://portal.mpsv.cz/soc/hn/obcane/bydleni>.

Global Definition of Social Work – International Federation of Social Workers. *International Federation of Social Workers* [cit. 2018-07-02]. Dostupné z: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work>

Přílohy

Příloha č. 1: Dotazník

Příloha č. 2: Etický kodex sociálních pracovníků

Příloha č. 1: Dotazník

Dotazník k diplomové práci na téma „Postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR“

Dobrý den,

Jmenuji se Karolína Aubusová, jsem studentkou Univerzity Karlovy, Fakulta Husitsko-teologická, obor sociální a charitativní práce. Navštěvuji poslední ročník studia a zpracovávám diplomovou práci na téma „Postavení sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR“.

Ráda bych Vás požádala o vyplnění následujících otázek, které jsou podkladem pro vypracování mé diplomové práce. Dotazník bude sloužit pouze pro účely mé diplomové práce, je zcela anonymní a odpovědi nebudou nikde použity.

Na závěr bych Vám chtěla poděkovat za Vaši pomoc a ochotu při mém průzkum. Zakroužkujte prosím a vyplňte, pokud Vás otázka vybízí k širší odpovědi.

Děkuji za Váš čas a spolupráci.

Karolína Aubusová

1. Jakého jste pohlaví?
 - a. muž
 - b. žena

2. Do jaké věkové kategorie patříte?
 - a. 18 let až 25 let
 - b. 26 let až 35 let
 - c. 36 let až 45 let
 - d. 46 let až 60 let
 - e. 61 let a více

3. Jaké je Vaše dosažené vzdělání?
 - a. středoškolské s maturitou
 - b. vyšší odborné
 - c. vysokoškolské

4. Jste sociálním pracovníkem oddělení pomoci v hmotné nouzi na Úřadu práce ČR, Krajská pobočka pro hlavní město Praha?
- a. ano
 - b. ne
5. Uveďte, v jakém rozmezí pracujete na ÚP ČR v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi?
- a. 0 až 1 rok
 - b. 1 rok až 5 let
 - c. 5 let až 10 let
 - d. 10 let až 20 let
6. Myslíte si, že byl Úřad práce ČR dostatečně připravený na převzetí a poskytování sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi v roce 2012?
- a. ano
 - b. ne
 - c. nevím
7. Ovlivnila sociální reforma v roce 2012 výkon sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi?
- a. ano
 - b. ne
 - c. nevím
8. Souhlasíte, že sociální pracovníci na Úřadu práce ČR jsou v současné době vnímáni jako pouhý úředníci, kteří vyplácejí dávky?
- a. ano, souhlasím
 - b. ne, nesouhlasím
 - c. nevím

9. Myslíte si, že současné nastavení systému pomoci v hmotné nouzi, vytváří podmínky pro to, aby sociální pracovník pomohl klientovi s řešením jeho tíživé sociální situace?
- ano
 - ne
 - nevím
10. Jaké je současné nastavení poskytování sociální práce na Vašem oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR?
- pouhé administrativní zajištění zpracování žádostí o dávky pomoci v hmotné nouzi
 - administrativní zajištění zpracování žádosti o dávky pomoci v hmotné nouzi, výkon sociálního šetření,
 - poskytnutí základního poradenství, zajištění administrativy spojené se zpracováním žádostí o dávky pomoci v hmotné nouzi, sociální šetření,
 - poskytnutí základního poradenství, zajištění administrativy spojené se zpracováním žádostí o dávky pomoci v hmotné nouzi, sociální šetření a tvorba individuálního plánu,
 - poskytnutí základního poradenství, zajištění administrativy spojené se zpracováním žádostí o dávky pomoci v hmotné nouzi, sociální šetření, tvorba individuálního plánu a pravidelné konzultace s klienty hmotné nouzi
11. Jak vnímáte své možnosti (prostor, čas) k posouzení životní situace klienta?
- zcela dostačující
 - spíše dostačující
 - spíše nedostačující
 - zcela nedostačující
12. Souhlasíte s tím, že stačí klientovi poskytnout pouze dávky pomoci v hmotné nouzi (finanční výplata), nebo je důležité s ním pracovat individuálně a zaměřit se na rozvíjení silných stránek klienta ke změně jeho situace?
- rozhodně souhlasím
 - spíše souhlasím
 - spíše nesouhlasím
 - rozhodně nesouhlasím

13. Uved'te, jaké metody a nástroje sociální práce využíváte při posuzování nároku a celkové sociální životní situace klienta v rámci Vašeho oddělení dávek pomoci v hmotné nouzi?

.....

14. Myslíte si, že je sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi dostatečně naplňována?

- a. ano
- b. ne
- c. nevím

15. Vypište, jaká opatření byste volili, aby se poskytování sociální práce zlepšilo?

.....

16. Považujete poskytování sociální práce při výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi za důležitou součást dávek pomoci v hmotné nouzi?

- a. zcela určitě
- b. spíše ano
- c. spíše ne
- d. zcela ne

Zde máte možnost připsat Vaše připomínky, další tvrzení apod.

Příloha č. 2: Etický kodex

ETICKÝ KODEX SPOLEČNOSTI SOCIÁLNÍCH PRACOVNÍKŮ ČR

1. Etické zásady

1. 1. Sociální práce je založena na hodnotách demokracie, lidských práv a sociální spravedlnosti. Sociální pracovníci proto dbají na dodržování lidských práv u skupin a jednotlivců tak, jak jsou vyjádřeny v dokumentech relevantních pro praxi sociálního pracovníka, a to především ve Všeobecné deklaraci lidských práv, Chartě lidských práv Spojených národů a v Úmluvě o právech dítěte a dalších mezinárodních deklaracích a úmluvách. Dále se řídí Ústavou, Listinou základních práv a svobod a dalšími zákony tohoto státu, které se od těchto dokumentů odvíjejí.

1. 2. Sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka bez ohledu na jeho původ, etnickou příslušnost, rasu či barvu pleti, mateřský jazyk, věk, pohlaví, rodinný stav, zdravotní stav, sexuální orientaci, ekonomickou situaci, náboženské a politické přesvědčení a bez ohledu na to, jak se podílí na životě celé společnosti.

1. 3. Sociální pracovník respektuje právo každého jedince na seberealizaci v takové míře, aby současně nedocházelo k omezení stejného práva druhých osob.

1. 4. Sociální pracovník pomáhá jednotlivcům, skupinám, komunitám a sdružení občanů svými znalostmi, dovednostmi a zkušenostmi při jejich rozvoji a při řešení konfliktů jednotlivců se společností a jejich následků.

1.5. Sociální pracovník dává přednost profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy. Služby poskytuje na nejvyšší odborné úrovni.

2. Pravidla etického chování sociálního pracovníka

2. 1. Ve vztahu ke klientovi

2. 1. 1. Sociální pracovník podporuje své klienty k vědomí vlastní odpovědnosti.

2. 1. 2. Sociální pracovník jedná tak, aby chránil důstojnost a lidská práva svých klientů.

2. 1. 3. Sociální pracovník pomáhá se stejným úsilím a bez jakékoliv formy diskriminace všem klientům. Sociální pracovník jedná s každým člověkem jako s celostní bytostí. Zajímá se o celého člověka v rámci rodiny, komunity a společenského a přirozeného prostředí a usiluje o rozpoznání všech aspektů života člověka. Sociální pracovník se zaměřuje na silné stránky jednotlivců, skupin a komunit a tak podporuje jejich zmocnění.

2. 1. 4. Chrání klientovo právo na soukromí a důvěrnost jeho sdělení. Data a informace požaduje s ohledem na potřebnost při zajištění služeb, které mají být klientovi poskytnuty a informuje ho o jejich potřebnosti a použití. Žádnou informaci o klientovi neposkytne bez

jeho souhlasu. Výjimkou jsou osoby, které nemají způsobilost k právním úkonům v plném rozsahu (zejména nezletilé děti) nebo tehdy, kdy jsou ohroženy další osoby. V případech, kde je to v souladu s platnými právními předpisy, umožňuje účastníkům řízení nahlížet do spisů, které se řízení týkají.

2. 1. 5. Sociální pracovník podporuje klienty při využívání všech služeb a dávek sociálního zabezpečení, na které mají nárok, a to nejen od instituce, ve které jsou zaměstnáni, ale i ostatních příslušných zdrojů. Poučí klienty o povinnostech, které vyplývají z takto poskytnutých služeb a dávek. Podporuje klienta při řešení problémů týkajících se dalších sfér jeho života.

2. 1. 6. Sociální pracovník podporuje klienty při hledání možností jejich zapojení do procesu řešení jejich problémů.

2.1.7. Sociální pracovník je si vědom svých odborných a profesních omezení. Pokud s klientem nemůže sám pracovat, předá mu informace o dalších formách pomoci. Sociální pracovník jedná s osobami, které používají jejich služby (klienty) s účastí, empatií a péčí.

2. 2. Ve vztahu ke svému zaměstnavateli

2. 2. 1. Sociální pracovník odpovědně plní své povinnosti vyplývající ze závazku ke svému zaměstnavateli.

2. 2. 2. V zaměstnavatelské organizaci spolupůsobí při vytváření takových podmínek, které umožní sociálním pracovníkům v ní zaměstnaným přijmout a uplatňovat závazky vyplývající z tohoto kodexu.

2. 2. 3. Snaží se ovlivňovat sociální politiku, pracovní postupy a jejich praktické uplatňování ve své zaměstnavatelské organizaci s ohledem na co nejvyšší úroveň služeb poskytovaných klientům.

2. 3. Ve vztahu ke kolegům

2. 3. 1. Sociální pracovník respektuje znalosti a zkušenosti svých kolegů a ostatních odborných pracovníků. Vyhledává a rozšiřuje spolupráci s nimi a tím zvyšuje kvalitu poskytovaných sociálních služeb.

2. 3. 2. Respektuje rozdíly v názorech a praktické činnosti kolegů a ostatních odborných a dobrovolných pracovníků. Kritické připomínky k nim vyjadřuje na vhodném místě vhodným způsobem.

2.3.3. Sociální pracovník iniciuje a zapojuje se do diskusí týkajících se etiky se svými kolegy a zaměstnavateli a je zodpovědný za to, že jeho rozhodnutí budou eticky podložena.

2. 4. Ve vztahu ke svému povolání a odbornosti

2. 4. 1. Sociální pracovník dbá na udržení a zvyšování prestiže svého povolání.

2. 4. 2. Neustále se snaží o udržení a zvýšení odborné úrovně sociální práce a uplatňování nových přístupů a metod.

2. 4. 3. Působí na to, aby odbornou sociální práci prováděl vždy kvalifikovaný pracovník s odpovídajícím vzděláním.

2. 4. 4. Je zodpovědný za své soustavné celoživotní vzdělávání a výcvik, což je základ pro udržení stanovené úrovně odborné práce a schopnosti řešit etické problémy.

2. 4. 5. Pro svůj odborný růst využívá znalosti a dovednosti svých kolegů a jiných odborníků, naopak své znalosti a dovednosti rozšiřuje v celé oblasti sociální práce.

2.4.6. Sociální pracovník spolupracuje se školami sociální práce, aby podpořil studenty sociální práce při získávání kvalitního praktického výcviku a aktuální praktické znalosti.

2. 5. Ve vztahu ke společnosti

2. 5. 1. Sociální pracovník má právo i povinnost upozorňovat širokou veřejnost a příslušné orgány na případy porušování zákonů a oprávněných zájmů občanů.

2. 5. 2. Zasazuje se o zlepšení sociálních podmínek a zvyšování sociální spravedlnosti tím, že podněcuje změny v zákonech, v politice státu i v politice mezinárodní.

2. 5. 3. Upozorňuje na možnost spravedlivějšího rozdělení společenských zdrojů a potřebu zajistit přístup k těmto zdrojům těm, kteří to potřebují.

2. 5. 4. Působí na rozšíření možností a příležitostí ke zlepšení kvality života pro všechny osoby, a to se zvláštním zřetelem ke znevýhodněným a postiženým jedincům a skupinám.

2. 5. 5. Sociální pracovník působí na zlepšení podmínek, které zvyšují vážnost a úctu ke kulturám, které vytvořilo lidstvo.

2.5.6. Sociální pracovník požaduje uznání toho, že je zodpovědný za své jednání vůči osobám, se kterými pracuje, vůči kolegům, zaměstnavatelům, profesní organizaci a vzhledem k zákonným ustanovením, a že tyto odpovědnosti mohou být ve vzájemném konfliktu.

Etické problémové okruhy

Tyto problémové okruhy by měly být rozpracovány v rozšířeném kodexu, který by byl zaměřen na specifika sociální práce v různých oblastech. Sociální práce s jednotlivcem, rodinami, skupinami, komunitami a organizacemi vytváří pro sociálního pracovníka situace, ve kterých musí nejen eticky hodnotit, vybírat možnosti, ale i eticky rozhodovat. Sociální pracovník eticky uvažuje při sociálním šetření, sběru informací, jednáních a při své profesionální činnosti o použití metod sociální práce, o sociálně technických opatřeních a administrativně správních postupech z hlediska účelu, účinnosti a důsledků na klientův život.

A. Základní etické problémy jsou

- kdy vstupovat či zasahovat do života občana a jeho rodiny, skupiny či obce (např. z hlediska prevence či sociální terapie společensky nežádoucí situace),
- kterým sociálním případům dát přednost a věnovat čas na dlouhodobé sociálně výchovné působení, - kolik pomoci a péče poskytnout, aby stimulovaly klienta ke změně postojů a k odpovědnému jednání a nevedly k jejich zneužití,
- kdy přestat se sociální terapií a poskytováním služeb a dávek sociální pomoci

B. Další problémové okruhy

které se občas vyskytují a vyžadují etické hodnocení a rozhodování vyplývají z následujících situací, kdy loajalita sociálního pracovníka s klientem se dostane do střetu zájmů

- při konfliktu zájmu samotného sociálního pracovníka se zájmem klienta,
- při konfliktu klienta a jiného občana,
- při konfliktu mezi institucí či organizací a skupinou klientů,
- při konfliktu zájmu klientů a ostatní společností, - při konfliktu mezi zaměstnavatelem a jeho sociálními pracovníky.

C. Sociální pracovník má ve své náplni roli pracovníka

který klientům pomáhá a současně má klienty kontrolovat. Vztahy mezi těmito protichůdnými aspekty sociální práce vyžadují, aby si sociální pracovníci vyjasnili etické důsledky kontrolní role a do jaké míry je tato role přijatelná z hlediska základních hodnot sociální práce.

Postupy při řešení etických problémů

1. Závažné etické problémy budou probírány a řešeny ve skupinách pracovníků v rámci Společnosti sociálních pracovníků ČR (dále jen Společnost). Sociální pracovník má mít možnost: diskutovat, zvažovat a analyzovat tyto problémy ve spolupráci s kolegy a dalšími odborníky, event. i za účasti stran, kterých se týkají.
2. Společnost může doplnit a přizpůsobit etické zásady pro ty oblasti terénní sociální práce, kde jsou etické problémy komplikované a závažné.
3. Na základě tohoto kodexu je úkolem Společnosti pomáhat jednotlivým sociálním pracovníkům analyzovat a pomáhat řešit jednotlivé problémy.

Etický kodex byl schválen plénem Společnosti sociálních pracovníků 19. 5. 2006 a nabývá účinnosti od 20. 5. 2006.

Abstrakt

Diplomová práce pojednává o postavení sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi. V teoretické části se zabývám organizační strukturou Úřadu práce ČR a zastavuji se i u tématu, k jakým změnám došlo v rámci sociální reformy v roce 2012. Dále se věnuji vymezením pojmu hmotná nouze, vymezuji zde jednotlivé typy dávek a v neposlední řadě se věnuji vymezení teoretického rámce sociální práce v agendě dávek pomoci v hmotné nouzi.

V praktické části se věnuji zodpovězení hlavní výzkumné otázky „Jak vnímají současné postavení sociální práce sociální pracovníci oddělení pomoci v hmotné nouzi ÚP ČR, v rámci výkonu agendy dávek pomoci v hmotné nouzi.“ Výzkumná část pomoci kvantitativní metody šetření zjišťuje, jak sociální pracovníci nahlízejí na postavení sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi. Z výzkumného šetření vyplývá, že sociální pracovníci by rádi využívali metody sociální práce v rámci agendy dávek pomoci v hmotné nouzi, ale jsou limitovány podmínkami, které panují na jejich oddělení. Personální poddimenzování ovlivňuje celkové postavení sociální práce na ÚP ČR.

Abstract

The diploma thesis deals with the status of social work on the agenda of assistance in material need. In the theoretical part I deal with the organizational structure of the Labor Office of the Czech Republic and I deal with the theme of the changes in the social reform in 2012. Next, I deal with the definition of the concept of material emergency, I define individual types of benefits here and I recently deal with the definition of the theoretical framework of social work the agenda of assistance in material need.

In the practical part I deal with the main research questions "How do the social workers of the Department of Assistance in the Material Need of the PA of the Czech Republic in the exercise of the agenda of assistance in material need perceive the current status of social work?". The research part helps quantitative methods explore how social workers look at the status of social work within the agenda of assistance in material need. The research shows that social workers use social work methods within the framework of the aid agenda in material need, but are limited by the conditions prevailing in their wards. Personnel undersizing affects the overall position of social work in the Czech Labor Office.